

ΟΙ ΕΠΤΑ ΑΣΤΕΡΕΣ

ΤΗΣ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ



Ολα τιμή εις τὰς πόλεις, τὰς ἀνηκούσας εἰς
τὸν Θεὸν Ἀστερισμὸν τῆς Ἀποκαλύψεως!

ΥΠΟ

Γ. ΛΑΜΠΑΚΗ

ΤΗΚΟΜΑΙ ΑΛΛΟΙΣ
ΥΠΗΡΕΤΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1909

ΟΙ ΕΠΤΑ ΑΣΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ

ΗΤΟΙ

ἱστορία, ἐρεῖπια, μνημεῖα καὶ νῦν κατὰστασις τῶν

ΕΠΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Ἐφέσου, Σμύρνης, Περγάμου, Θυατείρων, Σάρδεων, Φιλα-
δεφείας καὶ Λαοδικείας, παρ' ἧς Κολοσσαὶ καὶ Ἱεράπολις.

ΜΕΤΑ 255 ΕΙΚΟΝΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΛΑΜΠΑΚΗ

Γραμματέως τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλείας τῶν Ἑλλήνων ΟΛΓΑΣ.

Υφηγητοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Καθηγητοῦ τῆς
Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καὶ Ὑμνολογίας ἐν τῷ Ὁδελῷ Ἀθηνῶν. Διευθυντοῦ τοῦ
Χριστιανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου καὶ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Χριστιανικῆς Ἀρ-
χαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἐταῖρον τῶν ἐν Βυζαντίῳ, Ῥώμῃ, Παρίσις, Βιέννῃ,
Πετροπόλει, Μαδρίτῃ, Λονδίῳ κτλ. Ἀκαδημιῶν καὶ Ἀρχαιολογικῶν Σχολῶν.
Ἐπιτίμου πολίτου τοῦ παρὰ τὸ Μεσολόγγιον ἡρωικοῦ Δήμου τοῦ Αἰτω-
λικοῦ. Ἐπιτίμου Προέδρου καὶ μέλους πλείστων φιλομούσων καὶ
θρησκευτικῶν Συλλόγων τῆς Μ. Ἀσίας, Παλαιστίνης, Ἑλ-
λάδος κτλ., κτλ. Membre du Comité permanent In-
ternational des Congrès d' Histoire. κτλ.

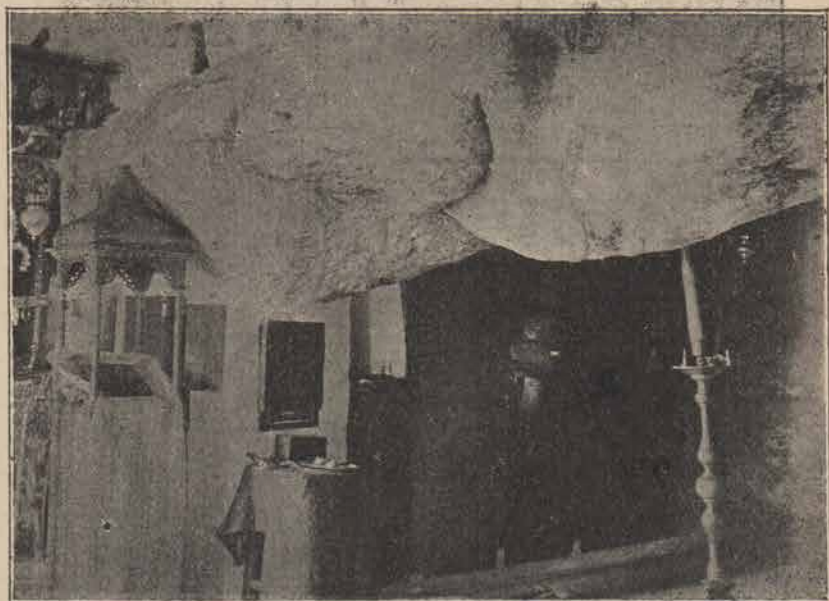


ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ "ΚΡΑΤΟΥΣ, Θ. ΤΖΑΒΕΛΛΑ

1—Ὁδὸς Ἀριστείδου—1

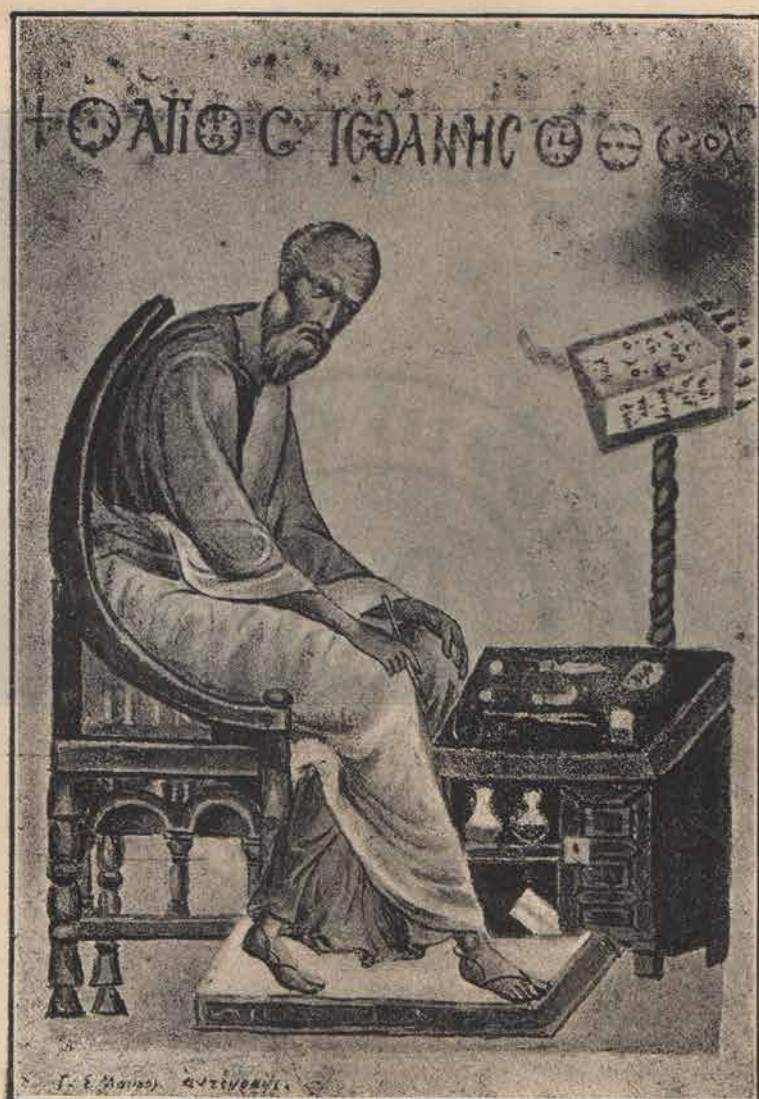
1909



ΤΩ
ΙΕΡΩ ΣΠΗΛΑΙΩ
ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ
ΑΓΙΟΝ

Ὁ Συγγραφεὺς

ΣΟΦΟΛΟΦΘ Ο ΣΗΜΑΣΙ



ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ



Σελτή μου Μήτηρ,

Εάν μετὰ τὸν θάνατόν Σου, Σοὶ ὑπεσχέθην πᾶν πνευματικόν μου ἔργον νὰ ἀφιερῶ πρὸς Σε, διότι Σοι καὶ μόνῃ ὀφείλομεν τὰ τέκνα Σου,

πᾶν καλὸν (ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι τοιοῦτόν τι ἔχομεν), συγχώρησόν μοι, ἐὰν τὴν συγγραφὴν ταύτην ἀφιερῶ πρὸς τὸ ἱερὸν Σπήλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως, ἐνθα ἠκούσθῃ ἡ φοβερά φωνή: «**Ἐγὼ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ὁ Πρῶτος καὶ ὁ Ἐσχάτος**».

Οὐδέποτε λησμονῶ, ὅσα διηγείσο ἡμῖν, περὶ τῆς φωνῆς ταύτης, ὅτε ὡς παιδία Σὲ περιεκυκλοῦμεν, κατὰ τὰς μακρὰς ἰδίως νύκτας τοῦ χειμῶ-

στ'.

νος, τῶν γλυκυτάτων καὶ ὡραίων Μητρικῶν Σου διηγημάτων ἀκροώ-
μενα, μάλιστα ἐξ ἀφορμῆς τῆς Ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως, ἣν ὁ Σὸς Ἀδελφὸς
καὶ καλὸς ἡμῶν θεῖος εἶχεν ἐκδώσει'.

Εὐλόγει Μητὲρ ἀπὸ τοῦ Ὑψους τοῦ Οὐρανοῦ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὁδοι-
ποροῦντα ἔτι τέκνα Σου. Εὐλόγει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν Οὐρανίων ἀψίδων, καὶ
πρὸ παντὸς ἐνίσχυε τὸν σμικρὸν ἐμὲ καὶ ἐλάχιστον, ὅπως διὰ τῶν ἀσθε-
νῶν μου δυνάμεων, καὶ διὰ τοῦ ἔργου τούτου διδαχθῶσιν οἱ ἐν Ἀσία
ιδίως ὁμογενεῖς τίς ἢ σημασία καὶ ἀξία τῶν Ἑπτὰ Ἀστέρων τῆς Προ-
τογόνου Ἐκκλησίας, ὧν εἰσὶν υἱοὶ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ ἡμέρᾳ
τῆς Πεντηκοστῆς 17 Μαΐου 1909.

Ὁ υἱὸς Σου
ΓΕΩΡΓΙΟΣ

1. Θεία καὶ ἱερὰ Ἀποκάλυψις Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, νῦν τὸ πρῶτον εἰς ἴδιον φυλλάδιον
ἐκδοθεῖσα μετ' εἰκόνων ὑπὸ I. Γ. Π. (Ἰωάννου Γ. Πλατῆ, κῦν Ταμίου τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης
τῆς Ἑλλάδος), Ἀθῆναι 1860.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΑΤΜΟΣ. Ἱερὰ Μονὴ Θεολόγου.—Σπήλαιον Ἀποκαλύψεως σελ. 1—24.

ΑΙ ΕΠΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ σελ. 25. Ἀζία καὶ σημασία τούτων σελ. 26. Πλήρωσις τῶν λόγων τῆς Ἀποκαλύψεως σελ. 28. Αἱ ἀπὸ τῶν ἐρείπων φωναί. Ἡ ὑπεράνω τούτων ἱπταμένη Χριστιανικὴ δόξα σελ. 31.

ΑΠΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΕΙΣ ΣΜΥΡΝΗΝ σελ. 32.

ΣΗΜΕΡΙΝΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ σελ. 35.

ΕΦΕΣΟΣ. **Ἱστορία.** Ἀποστολικοὶ χρόνοι. Τιμόθεος, Ἰωάννης. Διὰ τῶν αἰώνων σελ. 41—64. **Ἐρείπια καὶ μνημεῖα.** α) Ἀγιασουλὸν. Ὑδραγωγεῖον, Φρούριον, Πύλη τοῦ διωγμοῦ, Νεὸς Ἰω. Θεολόγου, περισθέντα ἐρείπια, Ἀρτεμῖσιον σελ. 65—81. β) Μεγάλα ἐρείπια. Θέατρον, ὁ λεγόμενος τάφος Εὐαγ. Λουκᾶ, Ἀρχαδιανὴ ὁδός, ὁ διπλοῦς ναὸς, ἡ Κρυφὴ Παναγιά, αἱ Φυλακαὶ τοῦ Παύλου σελ. 81—98. γ) Ὁ Χειλεὼν. Ὁ τάφος Μαρίας Μαγδαληνῆς, Τοπογραφία Χειλεῶνος, Πανήγυρις Ἀρμενίων σελ. 98—108. **Νῦν Ἐφεσος.** σελ. 108—115. **Κερκιντζές.** Μητρόπολις· τὸ ἐν αὐτῇ Εὐαγγέλιον, ἡ Κοινότης, τὰ Σχολεῖα σελ. 115—125. **Νέα Ἐφεσος.** σελ. 125—131.

ΣΜΥΡΝΗ. **Ἱστορία.** Εἰσαγωγή Χριστιανισμοῦ. Ἱερὸς Βουκόλος, Πολύκαρπος, Ἀπολλοφάνης, ἑτεροὶ Μάρτυρες Σμύρνης. Ἐκκλησία Σμύρνης ἀπὸ Μεγάλου Κωνσταντίνου σελ. 132—172. **Ἐρείπια καὶ μνημεῖα.** Τὸ Σταδῖον, Νεὸς καὶ τάφος Πολυκάρπου, Φρούριον, Θέατρον, Ποικίλα συντρίμματα, Ἀπολεσθεῖσαι ἐπιγραφαὶ σελ. 173—193. **Νῦν Σμύρνη.** Πληθυσμός, ὁ ἐν Σμύρῃ Ἑλληνισμός, τὸ ἐνιαῖον τῆς Φυλῆς. Χριστιανικοὶ Ναοὶ Σμύρνης. Ἀγία Φωτεινὴ κλπ. Νεὸς Ἁγίου Ἰωάννου, τὸ ἐν αὐτῷ Εὐαγγέλιον. Ναοὶ Σταυροπηγῆς, Κινητὰ Ἐκκλησίαι, Παρεκκλήσια, Ἀγιάσματα. Ναοὶ ἐν τοῖς προαστείοις καὶ ταῖς ἐγγύς Κομοπόλεσι σελ. 194—250.

ΠΕΡΓΑΜΟΣ. **Ἱστορία.** Εἰσαγωγή Χριστιανισμοῦ. Οἱ ἅγιοι Μάρτυρες Ἀντίπας, Κάρπος, Παπυλός, Ἀγαθυνίη, Ἀγαθόδωρος καὶ Ἀττάλος σελ. 251—259. Ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ Β'. αἰῶνος σελ. 259—266. **Ἐρείπια καὶ μνημεῖα.** Τοπογραφικὸς Χάρτης Περγάμου, Χριστιανικὰ ἐρείπια, Θρόνος τοῦ Σατανᾶ, ἡ Μεγάλῃ Βασιλική, ὁ ναὸς Ἰωάννου Θεολόγου, ὁ τάφος Ἀγίου Ἀντίπα, Ἀμφιθέατρον, Ἁγία Σοφία, θέσεις καὶ τόποι φέροντες ὀνόματα Ἁγίων, Ἀγιάσματα, Μουσεῖον κλπ. σελ. 266—290. **Νῦν Χριστιανικὴ Πέργαμος.** Πληθυσμός, Συνοικία, Κοινότης. Χριστιανικοὶ ναοὶ Περγάμου, Παρεκκλήσια σελ. 291—299.

ΘΥΓΑΤΕΙΡΑ. Ἱστορία. Τὰ πρὸ Χριστοῦ Θυγάτειρα, ἡ Ἡὼς τοῦ Εὐαγγελίου, Εἰσαγωγή τοῦ Χριστιανισμοῦ, Λυδία ἡ Περφερόπολις, ἡ Ἀποκάλυψις. Ἡ Ἐκκλησία Θυατείρων ἀπὸ τοῦ α'. αἰῶνος, διὰ τῶν αἰώνων σελ. 300—315. **Χριστιανικὰ ἐρεῖπια Θυατείρων.** Νεὸς Ἁγίου Ἰωάννου. Ὁθωμανικὰ τεμένη, Μητρόπολις, Ἰδιωτικοὶ οἶκοι, τὰ Νεκροταφεῖα σελ. 315—323. **Νῦν Θυάτειρα.** Πληθυσμός, Κοινότης, Ναὸς Θυατείρων, ἡ Βάπτισις τῆς νῦν πρώτης Λυδίας σελ. 323—336.

ΣΑΡΔΕΙΣ. Ἱστορία. Ἀρχαῖαι Σάρδεις, Χριστιανικαὶ Σάρδεις, διὰ τῶν αἰώνων. **Χριστιανικὰ ἐρεῖπια.** Τοπογραφία Σάρδεων, ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου, ὁ ναὸς Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου, Ἀκρόπολις, ἡ ἀπὸ ταύτης θέα σελ. 347—354. **Νῦν Σάρδεις.** Ὁ νῦν Σάρδεων, Σαλιχλή. Χριστιανοχώριον. Τὸ ἱερόν τοῦ Κυρίου μονόγραμμα σελ. 355—364.

ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ. Ἱστορία. Εἰσαγωγή τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ Ἀποκάλυψις, ἡ Ἐκκλησία τῆς Φιλαδελφείας ἀπὸ τοῦ α'. αἰῶνος. Οἱ Ἐπίσκοποι Φιλαδελφείας ἐν Βενετίᾳ κλπ. σελ. 365—374. **Χριστιανικὰ μνημεῖα καὶ ἐρεῖπια.** Νεὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, Προφήτου Νεῦμ, ποικίλα συντρίμματα, ἀπολεσθεῖσαι ἐπιγραφαὶ κλπ. σελ. 375—386. **Νῦν Φιλαδέλφεια.** Πληθυσμός, Κοινότης, ὁ Ἐπίσκοπος, Ἐκκλησίαι Φιλαδελφείας, Παρεκκλήσια, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, Νεκροταφεῖον, Ἀγιάσματα σελ. 386—414.

ΛΑΟΔΙΚΕΙΑ. Ἱστορία. Ἀρχαία Λαοδίκεια. Ἡ Λαοδίκεια ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων. Ἀποκάλυψις, Ἁγιοὶ Μάρτυρες, διὰ τῶν αἰώνων σελ. 415—428. **Μνημεῖα καὶ ἐρεῖπια** σελ. 428—432. **Λαοδικεῖας καὶ τῶν πέριξ νῦν κατὰστασις.** Γκόντσελι, Δενισλί, Ἰεράπολις. Νεὸς Φιλίππου τοῦ Ἀποστόλου, ἕτερα Χριστιανικὰ ἐρεῖπια σελ. 433—447. **Κολοσσαί, Χῶναι,** Ὁ Παῦλος ἐν Κολοσσαίς σ. 448—452. **Ἐρεῖπια καὶ μνημεῖα.** Νῦν Κολοσσαί - Χωνός. Ἡ Βάπτισις τῆς νῦν πρώτης Ἀπρίας σελ. 452—461.

Αἱ περιοδεῖαι καὶ τὸ ἔργον ἡμῶν σελ. 462.

Ὅφειλόμεναι εὐχαριστίαι σελ. 462.

Συνδρομητικὰ σελ. 463—474.

Προσθήκαι, καὶ παροράματα σ. 475.

Ἀναγκαῖα δῆλωσις σ. 476.





Εἰκὼν I.

Η ΠΑΤΜΟΣ

« Ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ ΠΑΤΜΩ, διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐγενόμην ἐν Πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ· καὶ ἤκουσα ὁπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς θάλπιγγος.

Λεγούσης· Ἐγὼ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος· καὶ ὁ βλέπεις, γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ἐν Ἀσίᾳ, εἰς Ἐφέσον, καὶ εἰς Σμύρναν, καὶ εἰς Πέργαμον, καὶ εἰς Θυάτειρα, καὶ εἰς Σάρδεεις, καὶ εἰς Φιλαδέλφειαν, καὶ εἰς Λαοδίκειαν.

(Ἀποκάλ. α'. 9—11).

ΕΙΣ τῶν διακαιῶν πόθων μου, ἀπὸ τῶν ὥραίων χρόνων τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας, ἦν καὶ ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ἐν Πάτμῳ ἱεροῦ Σηλιαίου τῆς Ἀποκαλύψεως.

Δοξάζω τὸν Κύριον, ὅτι καὶ ὁ πόθος μου οὗτος ἤδη συνετελέσθη.

Καὶ τῷ μὲν 1906, ἐπισκεφθὲν τὰς 7 Ἐκκλησίας τῆς Ἀσίας, τὴν Ἐφεσον, Σμύρνην, Πέργαμον, Θυάτειρα, Σάρδεεις, Φιλαδέλφειαν καὶ Λαοδίκειαν· τῷ δὲ 1907, τὴν Μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, τὴν ἱερὰν νησίδα Πάτμον, ἔφ' ἧς τὸ τελευταῖον βιβλίον τῆς Ν. Διαθήκης συνεγράφη, ἢ Ἀποκάλυψις.

Καὶ ἴσως ἔπρεπε νὰ ἐπισκεφθῶ πρῶτον τὴν Πάτμον, καὶ εἰτα τὰς θυγατέρας

αὐτῆς, καὶ ὁμῶς μόνον ὁ ἐπισκεπτόμενος πρῶτον ταύτας καὶ εἶτα τὴν Πάτμον, δύναται γονυπετῆς τὰ προσκυνήσῃ τὸ θεῖον μεγαλεῖον τῆς Ἀποκαλύψεως διὰ τὴν κατὰ γράμμα ἐκβασιν τῶν φοβερῶν αὐτῆς προρρήσεων δι' ἐκάστην τῶν 7 Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας.

Τὴν Ἀποκάλυψιν ἔγραψεν ἤδη ὁ Ἰωάννης περὶ τὸ 95 μ. Χ. ἔτος, ἐξόριστος ὢν ἐν Πάτμῳ.

Κατὰ Πέμπτην δὲ τελεῖται ἡ θεία Λειτουργία ἐν τῷ φοβερῷ ἐκείνῳ Σπηλαίῳ, τῷ ἄνωθεν διερρηγμένῳ (εἰκ. 2), ἐν ᾧ ὁ Ἰωάννης ἤκουσεν ὀπίσω αὐτοῦ φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος, λεγούσης «Ἐγὼ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ὁ πρῶτος καὶ ἔσχατος» (Ἀποκ. α'. 10-11).

Ὁ διερρηγμένος οὗτος βράχος ὑπενθυμίζει τὸν διερρηγμένον βράχον τοῦ Γολγοθᾶ. Καὶ ἐκεῖ ὡς καὶ ἐδῶ εἶχον πατήσῃ οἱ πόδες τοῦ ἡγαπημένου μαθητοῦ



Εἰκ. 2. Τὸ Σπήλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως. Οἱ ἄνωθεν διερρηγμένοι αὐτοῦ βράχοι.

τοῦ Κυρίου. Ἐκεῖ ὡς νεαρὸς μαθητὴς παραλαβὼν εἰς τὰ ἴδια τὴν Μητέρα τοῦ Κυρίου, ἐνταῦθα δὲ πολὺς ἐξόριστος, ὡς ἐμμένων εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Διδασκάλου.

Πάτμος! νῆσος ἱερὰ!

νῆσος μυστηριώδης!

Τὸ πρῶτον ἐπέβην αὐτῆς τῇ 16 Αὐγούστου τοῦ 1907.

Εἰς ταύτην οἱ Ῥωμαῖοι ἐξώριζον τοὺς κακούργους, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐξω-
ρίσθη εἰς ταύτην ὁ υἱὸς τῆς Βροτιῆς, ὁ ἡγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου Ἰωάν-
νης ὁ Θεολόγος.

Ὅτε μετὰ τὸ μεσονύκτιον εἰσέπλεον ἐν τῷ λιμένι, δεξιᾷ μεγάλαι βραχώδεις
πέτραι, βαρεῖται εἶχον ἐπικαθήσει εἰς τὴν ψυχὴν μου ! ὦ ! ἐὰν ἡδυνάμην μὲ τὸ
οὐτὸ ἀτιμόπλοιον νὰ ἐπιστρέψω ! ἦτο ἡ πρώτη μου ἐπιθυμία, ἡ πρώτη μου σκέψις.
Καὶ ἡ Μονή ; καὶ ἡ ἱστορία ; καὶ τὰ κειμήλια ; Θάρος ! καὶ μετ' οὐ πολὺν ἀπε-
βιβαζόμεν μετὰ τῆς ἐμῆς συζύγου εἰς τῆς «τραχείας καὶ λυπρᾶς Πάτμου»¹ τὰς



Εἰκ. 3. Τὰ ἐν τῷ λιμένι τῆς Πάτμου, ναῖδια Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου
καὶ Πολυκάρπου καὶ ἡ θέσις τοῦ Κύνωπος.

ἀφιλοξένους ἀκτῆς.² Καὶ ὅμως πόσον καλοὶ γενικῶς εἶναι οἱ Πάτμιοι, πόσον
εὐσεβεῖς καὶ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεὸν αἱ γυναῖκες !³

Ὅλη ἡ νῆσος φέρει τὴν σφραγίδα καὶ τὰς ἀναμνήσεις τοῦ βίου Ἰωάννου τοῦ
Θεολόγου· οὕτως εὐθὺς ἐν τῷ λιμένι εὑρηνται δύο παρακείμενα ναῖδια (εἰκ. 3)

¹ Οὕτω διὰ τὸ ξηρὸν καὶ ἄγονον ὀνομάζει τὴν Πάτμον τὸ Χρυσόβουλλον τῆς Μονῆς. Ὅτε
ἐξ ἐτῶ 1776 ὁ Choiseul-Gouffier ἐπισκέφθη τὴν νῆσον, ὁ ὑποδεχθεὶς αὐτὸν μοναχὸς τῷ εἶπεν
ὅτι ἀπὸ 7 ἐτῶν οὐδὲν πλοῦν εἶχε προσεγγίσει εἰς τὴν Πάτμον (Τόμ. I. σ. 102).

² Καὶ ἀληθῶς, καὶ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν εἰς τὰς μεταμεσονυχτίους ἐκείνας ὥρας ὅπως
ἄστρογοι καὶ ἀφιλόξενοι ἐδείχθησαν ἡμῖν οἱ ἐκεῖ Πάτμιοι Πράκτορες Γ. Ν. Κρητικὸς καὶ Ν.
Νικολάου.

³ Ὅ,τι πολῦτιμον καὶ εὐώδες ἄνθος ἔχουσι, τοῦτο προσφέρουσιν εἰς τὰς ἀγίας τῶν Ἐκκλη-

(4 X 1,85 εσωτερικῶς), τὸ μὲν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τὸ δὲ παραπλεύρως ἡρειπωμένον, τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, τοῦ ἱεροῦ Πολυκάριου.

Ἡ θέσις αὕτη θεωρεῖται, ὥς ἡ θέσις, ἐν ᾗ ἱστιάμενος ὁ Θεολόγος ἐβύθισε τὸν μάγον Κύνωπα, ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰωάννου, καὶ ὡς ἐν τῷ ἔξω Νάρθηκι τοῦ Ναοῦ τῆς Μονῆς βλέπομεν τὴν ἀγιογραφικὴν παράστασιν ταύτην (εἰκ. 4).

Ἐκεῖ δὲ ἐν τῇ θαλάσῃ, ὕψαλον οἱ κάτοικοι καλοῦσι «Γένωπα», δὴ ἐκ παντὸς τρόπου ἀπογεύουσι νὰ πλησιάσωσι, φοβούμενοι μὴ πάθωσι τι κακὸν ὑπὸ τοῦ εἰς ὕψαλον μεταμορφωθέντος μάγου τούτου, δὴ θεωροῦσιν ἴσον πρὸς τὸν Διάβολον¹. Ὅλη ἡ νῆσος² εἶναι οἶονεὶ παράρτημα τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Θεολόγου, καὶ ὡς δεσπόζει αὕτη τοπογραφικῶς ἐπὶ τῆς νήσου (φωτ. 6365 — 8)³, (εἰκ. 1 καὶ 5) οὕτω δεσπόζει καὶ ἐπὶ τοῦ ἡθους· τὴν αὐτὴν στιγμὴν, καθ' ἣν κρούονται οἱ κώδωνες τῆς Μονῆς (εἰκ. 6), τὴν αὐτὴν στιγμὴν κρούονται καὶ οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν τῆς χώρας. Οἱ ἱερεῖς τῆς Μονῆς εἶναι οἱ ἐφημέριοι τῶν ἑνδεκα τῆς Πάτμου ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν, τῆς Παναγίας, τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἀπορθινῶν, τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς Λεσβίας, τῆς

σῶν εἰκόνας, ὡς συνήθως πᾶσαι αἱ γυναῖκες τῶν νήτων· πόσῃ δὲ συγκίνησιν δὲν ἡσθάνθη, ὅτε εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Γέρου, εἶδον εἰς χεῖρας τῆς Θεοτόκου ἐπιστολὴν, ἣν εἶχε προσαρτῆσαι εὐσεβὲς μήτηρ, προτιθεμένη νὰ πέμψῃ αὐτὴν εἰς τὸν ἐν Ἀμερικῇ ξενητευμένον υἱὸν τῆς!

¹ Ὡσαύτως πιστεύεται ὅτι τὰ περὶ τὴν ὕψαλον τούτου ἀλειυόμενα ὀστρακόδερμα κλπ. ἀποπέουσι δυσωδίαν. Λόγου δ' ἄξιον ὅτι εἰ ἐν Πάτμῳ δὲν ἔχουσι μεγαλειτέραν ὕβριν καὶ ἀράν ἐπὶ τοῦ τόπου, εἰμὴ λέγοντες «ὕπαγε εἰς τὸν Γένωπα», ἀντὶ τοῦ «ὕπαγε εἰς τὸν Διάβολον». Εὐχάριστον κατὰ τοῦτο, ὅτι οἱ Πάτμιοι δὲν ἔχασαν τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὸν βίον τοῦ Θεολόγου. Ὡσαύτως Γένωψ καλεῖται καὶ ἐσθασμένον ἡφαίστειον εἰς τὸ ΝΔ. τῆς νήσου.

² Τῶν νεωτέρων περὶ Πάτμου ἔγραψαν ὁ V. Guérin «Description de l'île de Patmos et de l'île de Samos» Paris 1856· ὁ Lebarbier, δὴ ἐπέκρινεν ἐν τῇ Πανδώρα (Τόμ. Δ'. φύλλ. 358) ὁ ἡμέτερος σφόδρ Σακκελίω, ὁ Dapper «Description des îles de l'Archipel», ὁ Ross «Reisen.» 1841, ὁ Isambert «Itinéraire» 1869, ὁ Krumbacher «Eine griechische Reise» 1886, ὁ Tischendorf, ὁ Jean Bidez et Parmentier «Un séjour à Patmos», ὁ Ἀγγλος Tozer, ὁ A. Dimitrijevič «Patmische Skizzen» (ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς ἐν Κιέβῳ Πνευματικῆς Ἀκαδημίας τοῦ 1893), ὁ Ἑπ. Σταματιᾶδης «Πάτμος καὶ Κυδωνίαι» ἐν ἡμερολογίῳ Βρετοῦ 1865 καὶ «ἡ νῆσος Πάτμος» ἐν Χρυσάλλιδι Ἀθηνῶν τόμ. Α'. ὁ Lord Bute «Patmos» ἐν τῇ Scottish Review January. no 9. 1885, ἣν μετὰ προσθηκῶν μετέφρασεν ὁ καθ' ὅλα λαμπρὸς σχολάρχης ἐν Πάτμῳ κ. Μ. Μαλανδράκης. Ἡ Πάτμος ἐν Ὁδηγῶ. 1869, ὁ Diehl ἐν Byzant. Zeitschrift I. 1892 καὶ ἐν τῷ Études Byzantines. Paris. 1905, ὁ Πάτμος κ. Τηλιακὸς ἐν τῷ περιοδικῷ «Ξενοφάνης» 1908 τοῦ Μικρασιατ. Συλλόγου W. Geil. Patmos κλπ. Εἰς τὴν σημειὴν δὲ χορεῖαν τῶν ἐπιστημόνων τούτων ἀπαξιοῦμεν νὰ ἀναφέρωμεν τὸν ἀπαίσιας μνήμης Clarke, τὸν κλέψαντα τὸ πολύτιμον χειρόγραφον τοῦ Πλάτωνος.

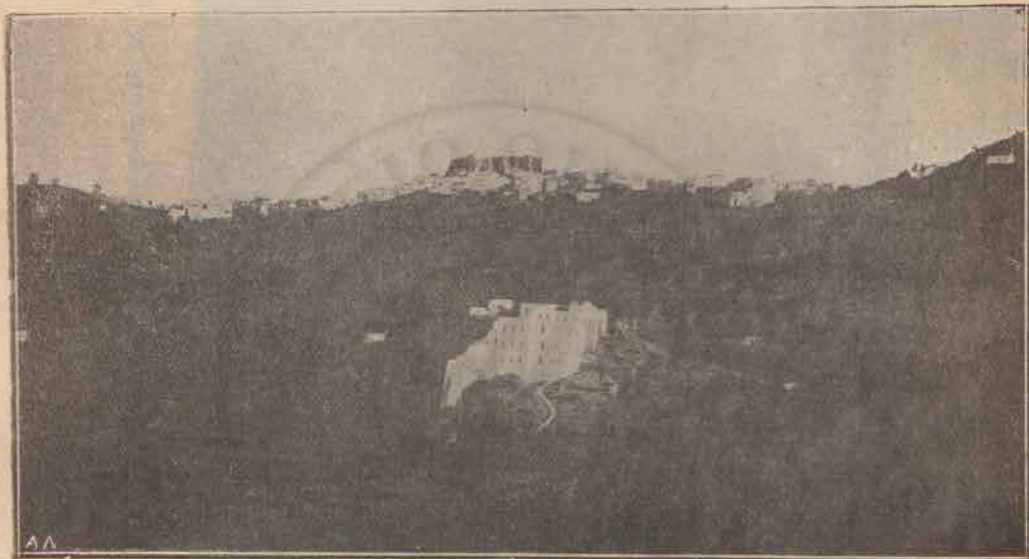
³ Αἱ ἐν παρενθέσει σημειούμεναι φωτογραφίαι ἀπασσι ὅρ' ἡμῶν ληρθεῖσαι, εὐρηγνται ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.



Εἰκ. 4. Ὁ Κύνωψ βυθιζόμενος ἐν τῇ θαλάσσῃ ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ἑλενηομνηστρίας, τῆς Ὑπακοῆς (2. Φεβρ.), τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τῆς ἁγίας Διασωζούσης (15 Αὐγούστου), τῆς Παναγίας τῶν κοιμητηρίων, τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τοῦ Προδρόμου καὶ τῆς Μεταμορφώσεως.

Πλὴν τῶν ἐνοριῶν τούτων ἡ χώρα ἔχει περὶ τὰ 25 παρεκκλήσια· ὁ δὲ λιμὴν (Σκάλα) ἔχει τρεῖς ἐνορίας, τοῦ Προδρόμου, τοῦ ἁγίου Φωκά, τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ δύο παρεκκλήσια, τοῦ ἁγίου Προκοπίου καὶ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς· ἡ ὅλη δὲ νῆσος περὶ τὰ 355—360 παρεκκλήσια. Θέλετε μεγαλύτερον ἀριθμὸν; Νομίζομεν ἀδύνατον.



Εἰκ. 8. Γενικὴ ἀποψὶς τῆς Πάτμου. Τὸ Σπύλαιον. Ἡ Χώρα. Ἡ Μονή.

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Ὑπέρκειται δὲ καὶ ὡσπερ φρούριον (εἰκ. 7) (Φωτ. 6367—8) δεσπόζει τῆς χώρας ἡ ἱερὰ Μονὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, σεπτὸν ἱδρυμα Χριστοδούλου τοῦ Ὁσίου (1088) (εἰκ. 1 καὶ 5).

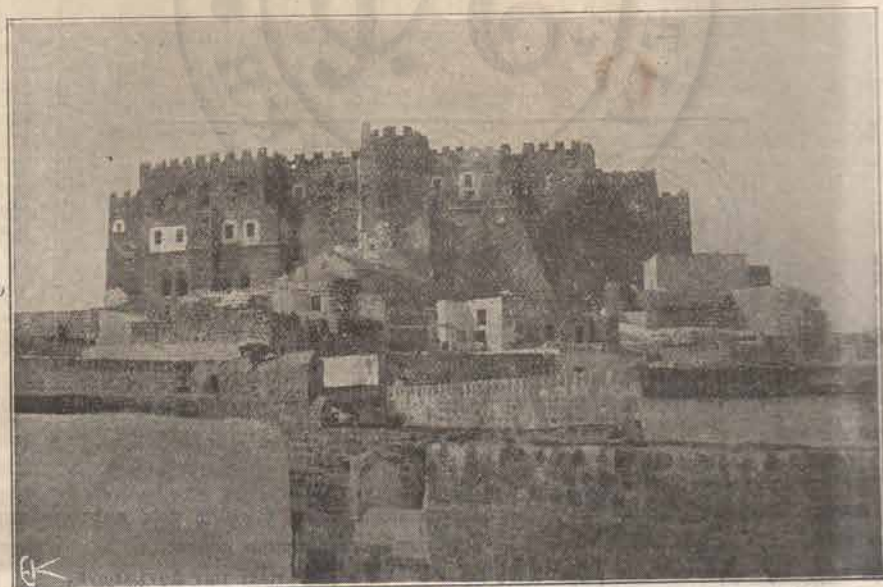
Ἐν τῷ ἔξω νάρθηκι ὁρῶς τῆς Μονῆς (εἰκ. 8) εὗρομεν τὰ διάστολα ἀρχαιοτάτου χριστ. ναοῦ ε'.—θ'. αἰῶνος (Φωτ. 6376, 6378), καὶ οὗ ἤδη μνηεῖαν ποιεῖται ὁ ἀναγραφεὺς Νικόλαος ὁ Τζάντζης (1088)¹.

Ῥωσάντως ἔσω τοῦ φρέατος ἐν τῇ αὐλῇ (εἰκ. 8) εὗρομεν ἐντετοιχισμένον καὶ τμήμα θωρακίου ἀρχαιοτέρου τοῦ νῦν ναοῦ, ἐφ' οὗ σταυρὸς καὶ ἡ παράστασις τῶν μυστικῶν ἀστέρων τῆς Ἀποκαλύψεως (εἰκ. 9).

¹ Βαβινῆ· Ἀκελουθ. Ὁσίου Χριστοδούλου σελ. κ'.

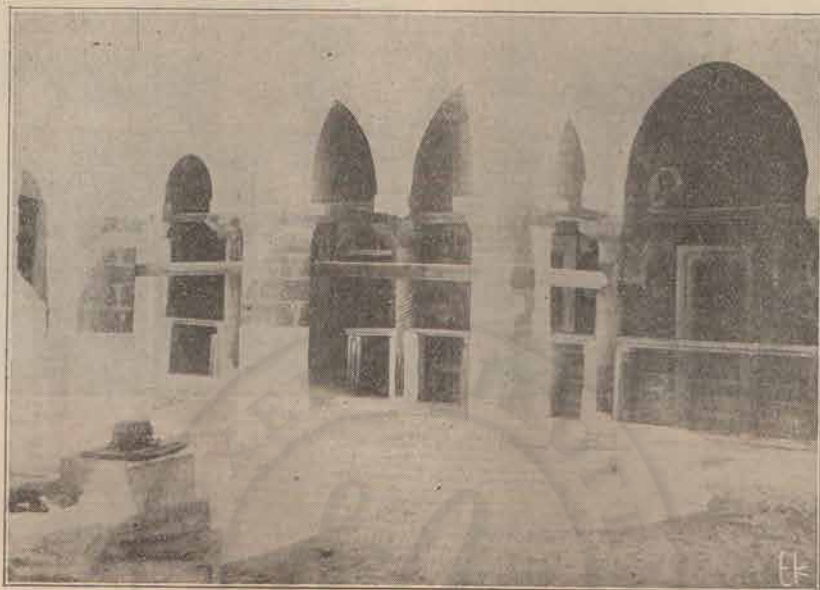


Εικ. 6. Οί κώδωνες τῆς Μονῆς.



Εικ. 7. Ἐξωτερικὴ ἀποψὶς τῆς Μονῆς τῆς Πάτμου.

Τὸ εἰκονοστάσιον τῆς Μονῆς, εἰ καὶ νεώτερον ἔργον ἐκτελεσθὲν τῷ 1820 δαπάνῃ τοῦ Μητροπολίτου Σάροδων Νεκταρίου τοῦ Πατμίου¹, εἶναι οὐχ' ἥτιον ἔργον ὑπέροχον (Φωτ. 6385—7) (εἰκ. 10). Αἱ εἰκόνες εἰσι δῶρα Αἰκατερίνης τῆς Μεγάλης, ἥ δὲ ἐν τῷ νάρθηκι δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ σεβασμία εἰκὼν Ἰωάννου



Εἰκ. 8. Ἐξω νάρθηκος τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς Πατμίου.



Εἰκ. 9. Τεμαχίον θωρακίου ἐντετοιχιαμένον ἐσῶ τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ φρέατος.

τοῦ Θεολόγου, δῶρον τῆς εὐσεβείας τῶν Ὁρθοδόξων Αυτοκρατόρων, προκαλεῖ μέγαν ἀληθῶς καὶ ἀνέκφραστον σεβασμόν² (Φωτ. 6384) (εἰκ. 11).

¹ Διηγεῖται ἄνω τῆς ὥρειας Πύλης εἰκονίζεται ὥρεια χρυσή κογχύλη πρὸς μυστικὴν παράστασιν τῆς Θεοτόκου, ἣν οὕτως ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῶν χαιρετισμῶν χαιρετίζει ἡ Ἐκκλησία· «Χαῖρε κογχύλη πορρῦραν θείαν βίψασα ἐξ αἱμάτων σου τῷ Βασιλεῖ τῶν Δυνάμεων».

² Ἀντίγραφον τῆς σεβασμίας ταύτης εἰκόνης εἶδομεν ἐν Κορδελλῷ τῆς Σμύρνης ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου, καὶ ἦν ἡμέραν, προτελήσει καὶ πρὸντος τοῦ ἁγ. Ἐφῆσου ὠμιλήσαμεν ἐκεῖ τῇ 30 Αὐγούστου 1907.



Εικ. 10. Ἡ Ὁραία Πύλη τοῦ εἰκονοστασίου τῆς Μονῆς τῆς Πάτμου.

Τὰ δύο τοῦ ναοῦ σκευοφυλίκεια, τὸ ἐντὸς καὶ τὸ ἐκτὸς τοῦ ἁγίου βήματος (εἰκ. 12), βρέθουσιν ἱερῶν κειμηλίων (Φωτ. 6395), ὧν προεξάρχει παμμέγιστον ἅγιον ποτήριον (ὑψ. 0,54, διαμέτρ. τῆς βάσεως 0,30, τῶν χειλέων δὲ 0,19), ἱερὰ μίτρα, πεποικιλμένα δι' ἀδαμάντιων, πατριαρχικὰ ῥάβδοι (Φωτ. 6396), διὰ



Εἰκ. 11. Ἡ ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς Πάτμου ἀρχαιοτάτη εἰκὼν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

μικροσκοπικῶν ψηφίδων εἰκὼν τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ ἀνυπολόγιστον ἀξίας ἄμφια, οἷα οἱ Ἀρχιερατικοὶ καὶ Πατριαρχικοὶ σάκκοι, τὰ πάγχρυσα καὶ δι' ἀναριθμήτων μαργάρων κεκοσμημένα παράδοχα περιτραχήλια (Φωτ. 6397-6399), λαμπρὰ μεθ' ἁγιογραφιῶν ἐπιγονάτια, ὧν προεξάρχει ἰα'.—ιβ'. αἰῶνας διὰ μαργάνου ἐπιγονάτιον (εἰκ. 13), ἐφ' οὗ εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος ἀναρριπίζουσα τὸν

κοιμώμενον παῖδα Ἰησοῦν¹, ὃς οἶονεῖ ἐν ὄνειρῳ βλέπει τὰ σύμβολα τοῦ πάθους, αἷνα προβάλλει ἀντὶ ὃ Ἀρχάγγελος Γαβριήλ. Ἐν δὲ τῇ βιβλιοθήκῃ, ἐφ' ἧς ἡ ἐπιγραφή «ΨΥΧΗΣ ΙΑΤΡΕΙΟΝ», περιεσώθησαν ἀμυνθήτου ἀξίας αὐτοκρατορικά Χρυσόβουλλα, τὸ χρυσόβουλλον Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1088),² τὸ θανμασιώτατον ἐπὶ πορφυροβοφοῦς μεμβράνης Εὐαγγέλιον (Codex purpureus) δ'—ε'. αἰῶνος (Φωτ. 6401) (εἰκ. 14), δι' ἀργυρῶν γραμμάτων γεγραμμένος³



Εἰκ. 12. Τὸ ἐκτὸς τοῦ Ἱεροῦ Βήματος τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς Πάτμου σκευοφυλάκειον.

ὁ λαμπρὸς κώδης Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, γραφεὶς ἐν Ῥηγίῳ τῆς Καλαβρίας τῷ 941 μ. Χ.⁴ (Φωτ. 6402—3), καὶ ὁ διὰ τὰς μινυογραφίας αὐτοῦ λαμπρὸς κώ-

¹ Πρὸλ. Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας Δελτ. Δ. σελ. 82.

² Πλημμελῶς ἐξεδόθη τοῦτο τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ross. Reisen (II σ. 174) τοῦ Lingen-thal (Jus Graeco-Rom. III. σ. 370) καὶ ἄλλων. Τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν τοῦτου ὑπὸ Σαχκελίωρος ἰδὲ Πανδώρα τόμ. ΙΕ'. σ. 546 καὶ τόμ. ΙΣΤ'. πρὸλ. Βοῖνη. Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου Χριστοδοῦλου σ. 16'. καὶ Ξενοφάνης 1907. Τόμ. Δ'. σ. 465.

³ Σαχκελ. Πατρ. βιβλιοθ. ΕΖ'. σελ. 50 ὁμοτύπον ἐν τέλει πίν. Α, πανομοιότυπον δὲ ἐν τῷ ἔργῳ Al Somo Pontefice Leone XIII. Omaggio Giubilare della Bibl. Vaticana. Roma Tip. Poliglotta.

⁴ Σαχκελ. Πατρ. βιβλιοθ. ΛΓ'. σελ. 17.

δηξ τοῦ διὰ τεσσάρων Εὐαγγελίου, γραφεὶς τῷ 1335 ἐπὶ Ἀνδρονίκου Γ'. τοῦ Παλαιολόγου (φωτ. 6404) (εἰκ. 15), ἐν ᾧ ἐν ἀρχῇ παρίσταται ὁ Ἰωάννης ὑπαγορεύων εἰς τὸν ἐν τῷ Σηλαίῳ καθήμενον Πρόχωρον¹.

Πλὴν δὲ τοῦ Καθολικοῦ (12,69×6,57) ἐν τῇ Μονῇ ὑπάρχουσι καὶ 7 παρεκκλήσια, τῆς Θεοτόκου, καὶ τοῦ Ὁσίου Χριστοδούλου ἐνὸς τοῦ μεγάλου ραοῦ· εἰτα δὲ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (εἰκ. 16), τοῦ Προδρόμου, τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ τῶν ἁγίων Πάντων² (Φωτ. 6392).

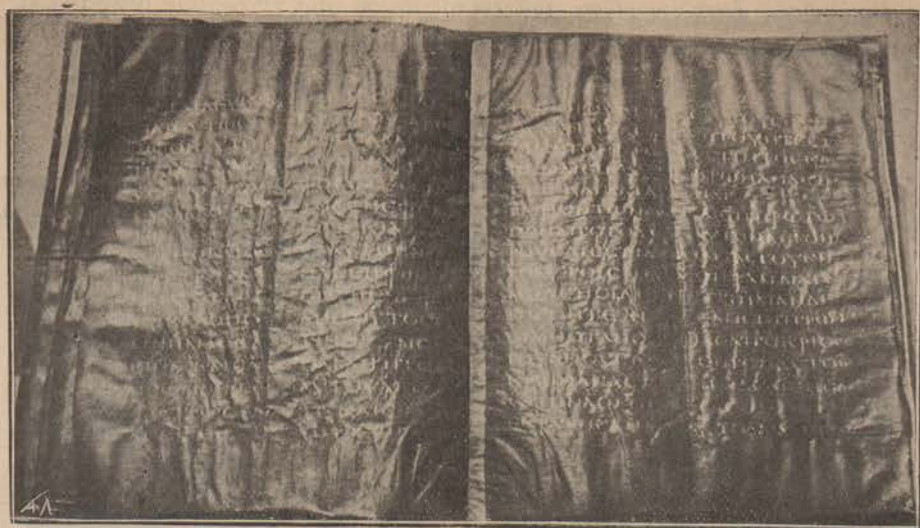


Εἰκ. 13. Ἐπιγονάτιον ια'.—ιδ'. αἰῶνος.

Λόγου ἄξιον τὸ ἑορτιατόριον τῆς Μονῆς, ἐν ᾧ εὗρηται λόγον ἄξια τοιχογραφεῖν παριστῶσαι τὰ πάθη τοῦ Κυρίου (Φωτ. 6388), τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους (Φωτ. 6389), Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην καὶ ἄλλους (Φωτ. 6391). Τούτων δὲ προεξάρχει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ παράστασις τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ εἰς τοὺς Μαθητὰς Ἱερᾶς Μεταδόσεως τοῦ Κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος (Φωτ.

¹ Σακκελ. Πατρ. βιβλιοθ. ΠΑ'. σ. 55. Περὶ τῶν χειρογρ. τῆς Πάτμου πρὸς καὶ Πατρ. Migne Τομ. 149. σ. 1047.

² Ὁ Thevenot περὶ τὸ 1655 ἀναφέρει, ὅτι ὑπῆρχον 200 μοναχοὶ ἐν τῇ Μονῇ (σ. 395)· νῦν δὲ εἰσὶ περὶ τοὺς 35.



Εικ. 14. 'Επί ἐρυθρᾷς μεμβράνης Εὐαγγέλιον δ'—ε'. αἰῶνος
(codex purpureus) (Μαρκ. θ'. 3—12).



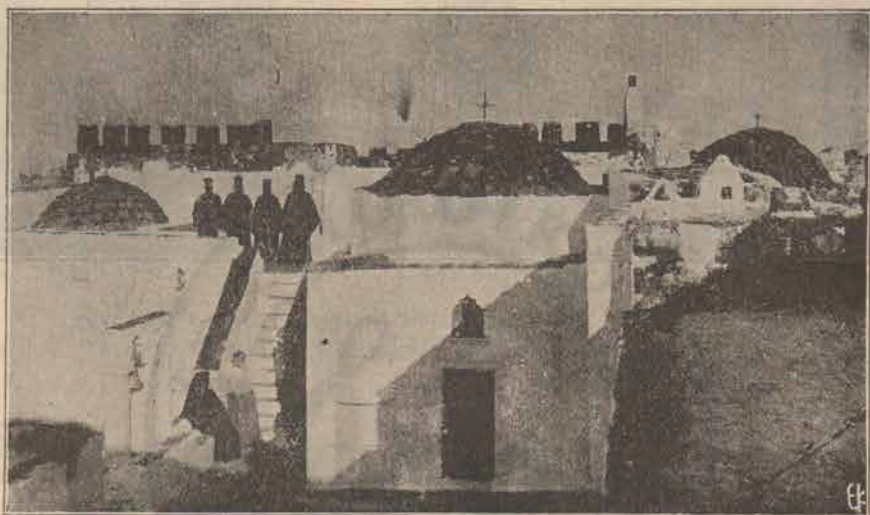
•Βρονταίης θεόρωνος Ἰωάννης πανήριτος
Πρωτοτόκου σοφίης υπέρρχιον εὐρατο αρχὴν
Πρωτορανῆ γενετῆρα Θεοῦ Θεὸν αὐτογέννητον
"Ἐνθεν ἀλεθροτόκον αἰρίσιων ἡμῶν προΐναι·

Εικ. 15. Τὸ διὰ τεσσάρων Εὐαγγέλιον τοῦ 1335.

6390), καὶ ἐν ᾗ βλέπομεν τὴν πρὸ τοῦ Θ'. αἰῶνος διάταξιν τοῦ Ἱεροῦ Βήματος τῆς ἐκκλησίας, ὅπερ ἐχωρίζετο τοῦ λοιποῦ Ναοῦ διὸ χθαμαλῶν θωρακίων, ἣ τῶν ὑπὸ τοῦ Φωτίου ἀναφερομένων πυλίδων καὶ στυλίδων ¹ (εἰκ. 17).

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ

Ἀλλὰ τὸ πάντων σεβασμώτατον ἐστὶ τὸ ἱερὸν Σπήλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως (Φωτ. 6371, 6373) (εἰκ. 5 καὶ 18), οὗ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν κάτοψιν ἐνταῦθα



Εἰκ. 16. Ἑσώτερα καὶ παρεκκλήσια τῆς Μονῆς Πάτμου, τοῦ Σταυροῦ, καὶ τοῦ Προδρόμου μετὰ τοῦ θόλου τοῦ Καθολικοῦ ²

παρουσιάζονται (εἰκ. 19) καὶ εἰς οὗ τὸ βάθος εὑρεται τὸ ἅγιον βῆμα ³ (Φωτ. 6375). Τοῦτο κατὰ τὸν Thevenot (σ. 196) τῷ 1655 ἐκαλεῖτο Θεοσκεπείστη, νῦν δὲ ἀπλῶς Ἀποκάλυψις (μῆκ. γ. μ. 11,70 πλάτ. 4,80 καὶ ὕψ. τὸ ἐλάχιστον 1,50, τὸ μέγιστον 3).

Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου (εἰκ. 20) ἀντὶ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἰησοῦ εὑρεται ὑπερμεγέθους εἰκὼν (1,77 × 1,15), θαυμασίως παριστάσα τὴν Ἀποκάλυψιν, ἔργον τοῦ

¹ Φωτίου ἑκφρασις τῆς Νέας Ἐκκλησίας, παρὰ Κωδινῶ, ἐκδ. Βόννης σελ. 194.

² Παρὰ τὸ κωδωνοστάσιον κίθεται ὁ Ἡγούμενος τῆς Μονῆς, παρ' ᾧ ἵσταται ἡ κυρία Εὐθαλία Γ. Λαμπάκη, κάτωθεν δὲ εἶναι ἡ κεντρικωτάτη δίοδος τῆς Μονῆς τῆς «Ζαφάρας».

³ Εἰκόνα τοῦ Σπηλαίου κατὰ τὸ 1702 ἰδὲ Tournefort II σ. 198 κατὰ δὲ τὸ 1776 Choiseul-Gouffrier I. σ. 104 pl. 57 τῆς ὁλῆς νήτου I. σ. 101 pl. 55 τῆς δὲ Μονῆς I. σ. 103 pl. 56.

1700 περίπου· παρ' αὐτὴν δὲ ἑτέρα εἰκὼν τριχῇ διηρημένη παρίστησι·
 α' τὸν ἅγιον Ἰωάννην ἐν τῷ σπηλαίῳ γράφοντα τὴν Ἀποκάλυψιν·
 β' τὴν ταφὴν καὶ μετάστασιν τούτου, καὶ
 γ' τὸν ὄσιον Χριστόδουλον κρατοῦντα τὴν Μονὴν Πάιμον.

	a
γ	β



Εἰκ. 17. Ἡ Μετάδοσις τοῦ Κυριακοῦ Σώματος καὶ Αἵματος.

Ἡ δὲ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου παρίστησι τὴν ῥίζαν τοῦ Ἰεσοῦ, ἔργον τοῦ 17ΚΑ (=1721) καὶ δῶρον Νεοφύτου Ἀρχιερέως.

Ἐπὶ τοῦ βράχου, ὃς ἐστὶ τραχυτικὸν πέτρωμα, ἐστὶ λελαξευμένη μικρὰ ὀπὴ ἐν εἵδει κόγχης (0,30×0,30), ἐνθα οἱ ἐκεῖ λέγουσιν, διὸ ὁ Ἰωάννης ἐπακούμβα τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν κατακλινόμενος (εἰκ. 19), ὑψηλότερον δὲ εἴρηται ἐγκεχα-
 ραγμένος σταυρὸς μεταγενεστέρων χρόνων, σχήματος τῆς Μελλίτης (0,34×0,27),
 ὃν οἱ ἐκεῖ ἀναφέρουσιν ὡς ἔργον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

Τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ βράχου πρὸς τὴν Πρόθεσιν ἐστὶ τριχῇ διεσχισμένον (εἰκ. 20), ἀναφέρονσι δὲ οἱ ἐκεῖ, διὰ τοῦτο ἐσχίσθη εὐθὺς, ὡς ἠκούσθη ἡ φωνὴ τῆς Ἀποκαλύψεως.

Τὴν νύκτα τῆς 22—23 Αὐγούστου ἠγγράφησα ἐκεῖ παρὰ τὸ Σπήλαιον, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀναγνώσκων τὸ φοβερὸν τοῦτο βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως· τῇ δὲ



Εἰκ. 18. Μονύδριον, ἐν ᾧ τὸ Σπήλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως, καὶ παρ' αὐτῷ τὰ ἐρεῖπια τῆς περιωνύμου Σχολῆς τῆς Πάτμου.

πρωτῇ, ἐν ὁρῇ τῷ συγκινήσει πρὸς ἱερὰν διὰ βίου ἀνάμνησιν ἀνάξιος ἀναξίως μετέσχον τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων.

Μετὰ δὲ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἐν τῷ ὁδοιπορικῷ ἡμῶν ἐγράψαμεν·

ΠΕΜΠΤΗ, 23 Αὐγούστου 1907.

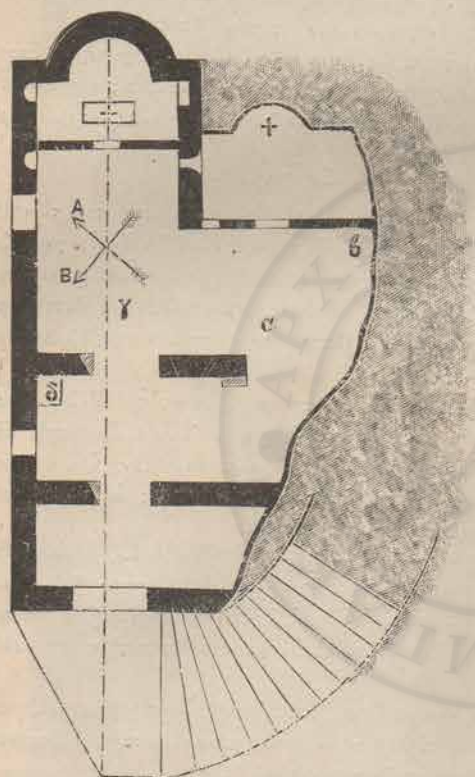
Ἐν τῷ Ἱερῷ Σπηλαίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως.

Ὡ! Θεέ! οὗο γεγονότος χθὲς ἡζιώθην! Ἐκοιμήθην παρ' αὐτῷ, ἐπ' αὐτοῦ, δύναμαι νὰ εἶπω, τοῦ ἱεροῦ Σπηλαίου, ὅπου ἡ παράδοσις τίθησι τὴν ὁπτασίαν τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἀδιαφορῶ ἐν-τελῶς ἂν τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι τὸ μέρος ἢ ὄχι· ἡ Ἀποκάλυψις οὐδὲν λέγει περὶ τοῦ Σπηλαίου.

Ἡ Ἀποκάλυψις ὅμως ἐγράφη ἐν Πάτμῳ καὶ ἐν ὠρισμένῳ μέρει τῆς Πάτμου. Ἀντὶ νὰ καταφιλῇσω ἀορίστως πάσας τὰς πέτρας τῆς Πάτμου, διατὶ νὰ μὴ προσκυνήσω καὶ μὴ καταφιλῇσω τὰς πέτρας, ἃς ὑποδεικνύει ἡ πολιὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πάτμου παράδοσις; Ἦτο ἤδη περασμέ-νον τὸ μεσονύκτιον καὶ ἐμελέτων προσεκτικῶς τὰ κεφάλαια τῆς Ἀποκαλύψεως.

Ἡ νύξ, τὸ σκότος, τὸ γεγονός, ὅτι τὰ ἀναγινώσκω εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ μέρος, ὅπου ὁ Ἰωάννης ἔγραψε τὴν Ἀποκάλυψιν, ἡ ζωρὰ φαντασία τῶν ἀναγινωσκομένων, ἡ ἀποσφράγις ἐκάστης σφραγίδος, ἡ ἀναπτυσσομένη θεία καὶ ἀπροσδοκῆτως μεγαλοπρεπὴς σκηνή, οἱ σαλπίζοντες 7 Ἄγγελοι καὶ τὰ ἐκτυλισσόμενα φοβερά θεάματα, ὁ Ἄγγελος ὁ πατὼν εἰς τὴν γῆν, καὶ φθάνων εἰς τὸν οὐρανόν, ὁ, ὁ, ὁ, ὁ μυρία ὁ, ταῦτα πάντα μεγαλοποιούντα τὴν φαντασίαν μου, πρὸς μικρὸν μὲ ἔκαμαν νὰ πιστεύσω ὅτι θηρίον τι, ἢ Ἄγγελος τῆς Ἀποκαλύψεως πρόκειται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναχικὸν μου δωμάτιον, ὅπου κυριολεκτικῶς μόνος μόνῳ ἡγρύπνουν Θεῶ.

Ὁ ἱερεὺς τῆς Μονῆς Ἰγνάτιος μόνος ἐκοιμᾶτο εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον, τὸ πρῶτ' ἐπρόκειτο νὰ λειτουργήσῃ καὶ νὰ μὲ κοινωήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Τί ἤνθει ἐκ πάντων τού-



α Το Σπήλαιον.

β Τόπος ἐν ᾧ ἡ παράδοσις λέγει, ὅτι ἐφυσύχαζεν ὁ Ἰωάννης.

γ Ναὸς Ἁγίας Ἀννης.

δ Τάφος τοῦ διδασκάλου Δαυνίλ.

Εἰκ. 19. Τὸ Ἱερὸν Σπήλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως.

των; Προσηυχόμεν διηνεχῶς, ἐσκεπτέμην διηνεχέστερον καὶ ἔβλεπον ἑμαυτὸν ψυχάριον ἐν μέσῳ τοῦ κυμαινομένου πλήθους τῶν ψυχῶν τῶν αἰώνων!

Τί εἶναι ἄρ' γε ὁ ἄνθρωπος; Πόθεν ἐρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει; Μυστήριον, ὅπερ θὰ μένῃ ἄλυτον διὰ παντός, εἰς τοὺς πρὸ τοῦ τάφου τὰς διατριβὰς ποιουμένους.

Πίστει νοοῦμεν τοὺς αἰῶνας, πίστει νοοῦμεν ὅτι ἐρχόμεθα ἀπὸ Θεοῦ καὶ εἰς Θεὸν μεταβαίνομεν.

Εἶναι μῦθος ἡ Ἀποκάλυψις; Πῶς ἐπιστεύθη; πῶς ἐξετελέσθησαν αἱ διὰ τὰς 7 Ἐκκλησίας τῆς Ἀσίας προρρήσεις;

Εἶδεν ὅλα αὐτὰ ἐν ὀπτασίᾳ ὁ Ἰωάννης καὶ εἶτα τὰ ὑπηγόρευσεν, πῶς τὰ ἐνθυμεῖτο;

Εἶναι μυριάδες σκηνῶν καὶ εἰκόνων. Εἶναι ὀνόματα Ἑλληνικά, Ἑβραϊκά καὶ πολλὰ τὸ πρῶτον χριστιανικὴν λαμβάνοντα σημασίαν.

Εἶναι Γεωγραφία, ἥτις κανονικῶς ἐκτυλίσσεται ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς Πάτμου.

Βλέπων ὁ Ἰωάννης τὴν Ἀποκάλυψιν εἶχε συναίσθησιν τῶν περὶ αὐτόν; Ἐγίνωσκε τὰς ἀποστάσεις καὶ τὰς παραστάσεις τῶν ἀντικειμένων; Ἡ φαντασία του εἶχε ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς φοβερᾶς καὶ τῆς μοναδικῆς σχηματολογίας τῆς νήσου; Σήμερον τὴν πρωίαν ἐξύπνησα, καὶ πρὸς ἀνατολὰς καταβαίνων εἰς τὸ Σπήλαιον, βλέπω εἰς τὸ παράλιον βράχον ἀκριβῶς ἔχοντα σχῆμα πτερωτοῦ θηρίου Πηγᾶσου ἐξερχομένου ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Λυποῦμαι διότι δὲν εἶμαι ζωγράφος, ὅπως τὸ ἀπεικονίσω ὡς ἔχει (εἰκ. 21)¹, χθὲς ἐφωτογράφησα σειρὰν τοπίων τῆς Πάτμου.

Τὰ πάντα νομίζεις ἐμψυχα, τὰ πάντα φοβερά, τὰ πάντα θηρία, τὰ πάντα δράκοντας, τὰ πάντα τέλος πάντων ἀκριδὰς, ἵππους, ζῶα... οἷα ἀναγινώσκωμεν εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν.

Οἱ πρὸ τῆς Σκάλας τῆς Πάτμου λιμένες καὶ ἕρμαι, αἱ ἅμα τῇ εἰσόδῳ εἰς τὴν νήσον ξηραὶ καὶ εἰσοχαὶ τῆς θαλάσσης σχηματίζουσι πτερωτὰ θηρία, δράκοντας κολουθῶντας εἰς τὴν θάλασσαν τὸ ὅρος τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ σχηματίζει φοβερὸν θαλάσσιον ζῶον, οὗ γινώσκω τὴν ὕπαρξιν, ἀλλὰ λησμονῶ τὴν στιγμὴν ταύτην τὸ ὄνομα.

Ταῦτα πάντα ἐπέδρασαν ἄρα γε ἢ οὐ ἐπὶ τῆς φαντασίας τοῦ Ὑψιπέτου;

Ὅμιλεῖ περὶ Ἰριδος τοῦ οὐρανοῦ, ὁμιλεῖ περὶ κρυσταλλίνης θαλάσσης, καὶ περὶ τῶν 12 πολυτίμων λίθων, καὶ περὶ λεπτῶν χρωμάτων τοῦ οὐρανοῦ. Ἐγεννήθην εἰς Ἀθήνας, γνωρίζω ἐπομένως τὴν διαύγειαν τοῦ Ἀττικοῦ οὐρανοῦ, ἀνετρεφόμεν ὅμως κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας τοῦ ἔτους εἰς τὴν νήσον Τήνον, γνωρίζω ἐπομένως τὰς ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀνατολὰς καὶ δύσεις τοῦ Ἡλίου. Καὶ ὅμως ὅποιον θέαμα εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου ἐν Πάτμῳ τὴν ἑσπέραν τῆς 19 Αὐγούστου ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ!!!

Περηκολούθησα τὸν οὐρανὸν τῆς Πάτμου συνεχῶς ἀπὸ τῆς πρὸ τῆς δύσεως τοῦ Ἡλίου ὥρας μέχρι βαθείας ἀσελήνου νυκτός. Οἷον θέαμα! οἷα λαμπρότης! Ὄταν ὁ Ἡλιος ἔδωκε πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς Κυκλάδας διεφερίνοντο ὅλα τῆς Ἰριδος τοῦ οὐρανοῦ τὰ χρώματα. Δὲν ἦτο ὀρίζων, ἦτο φασματοσκοπίον. ἀναλύον εἰς τὰ συνθετικὰ χρώματα τὸ ἐνιαῖον τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος. Καί, ἂν δὲν ἀπατώμην, ἔδλεπον τὰ χρώματα ὡς εἰς τὸν Νευτώνειον δίσκον.

Κυανοῦν, κυανοῦν καθάρν, κυανοῦν βαθύτερον, ἐρυθρὸν βαθύ, ἐρυθρὸν βαθύ, ἐρυθρὸν βαθυτέρον πυροειδές, βύσσινον μαυρίζον, κίτρινον ἀνοικτόν, κίτρινον χρυσεόν, κίτρινον βαθύ, κίτρινον βαθύτερον, ἀποκλίνον πρὸς τὴν νύκτα. Ἐπὶ τέλους ἡ νύξ ζητεῖ τὴν κυριαρχίαν της καὶ ἡ οὐρανία Ἴρις τῆς Πάτμου οἰοεὶ ἀνθισταμένη ζητεῖ ἐπὶ μακρότερον νὰ διατηρήσῃ τὴν αὐθιπαρχίαν τοῦ Μεγαλείου της.

Ἄλλ' ἡ νύξ προχωρεῖ, καὶ ἡ Πάτμος Ἰρις ἀμαυροῦται, ὅπως φανῇ λαμπρότερα εἰς τοῦ οὐρανοῦ τὰ βάθη. Τῆς νυκτός τὸ μέλαν προσδίδει αἴγλην νέαν, εἶναι γόντο κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν ζωγράφων, ὅπως ἐξάρη τὴν λεπτότητα τῶν εὐγενῶν χρωμάτων! Ὡ Θεέ μου! ἰστάμην μόνος ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῶν Πύργων τῆς Μονῆς, περιεργαζόμενος, σπουδάζων, μελετῶν, μελαγχολῶν, ρεμβάζων, ἄπειρα βλέπων καὶ οὐδὲν βλέπων, μυρία βλέπων καὶ οὐδὲν ἐννοῶν μικροσκοπικὸν ψυχάριον ὁ ἄνθρωπος!

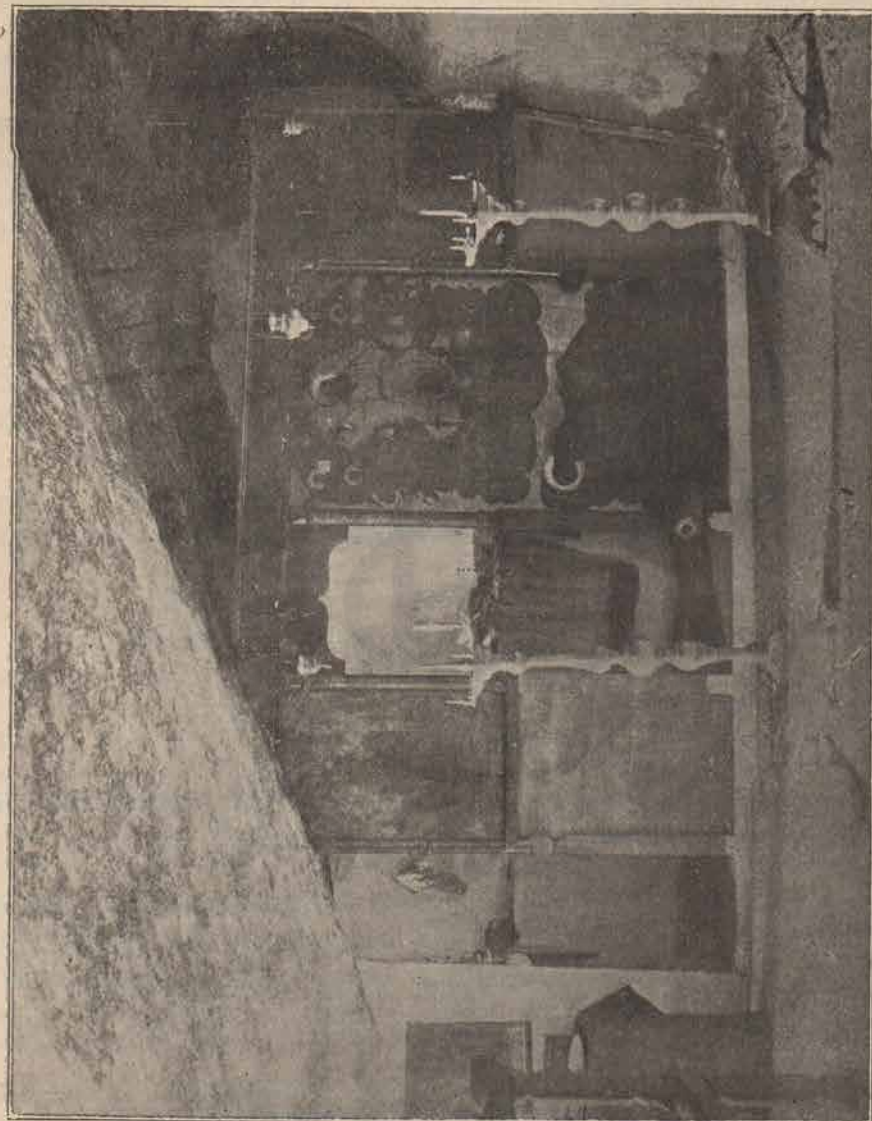
Ἐπὶ τέλους ἡ νύξ ἴσχυσεν, ἡ Πατμία Ἰρις ἠφανίσθη εἰς τὰ μελανὰ βάθη τοῦ οὐρανοῦ καὶ οἱ Ἀστέρες οἱ ἀπὸ πολλοῦ ἐπιτείλαντες εἶχον ἤδη ἀναλάβει ὅλην τὴν δόξαν τῆς ἐαυτῶν λαμπρότητος.

Ἡ μεγάλη ἄρκτος ἐπίπτεν ἔξω ἀπὸ τὰ δυτικὰ τεῖχη τῆς Μονῆς ἦτο μαγεία ἡ θέσις της δὲν ἦτο ἡ συνήθης αὐτῆς θέσις. Ὁ οὐρανὸς γλυκύς, ἡ θάλασσα ὁμοία κρυστάλλῳ κατὰ τὴν ἔκφρασιν

¹ Τὴν ἀπεικόνισιν ταύτην ὀρείλομεν εἰς τὸν νεαρὸν ἱεροδιάκονον κ. Νεόφυτον Ἀλεξιάδου.

τοῦ Ὑψιπέτου, αἱ σφαῖραι τῶν βραχυδῶν πετρῶν, ὡς θηρία καὶ ζῶα εἰς τὸν οὐρανὸν φαινόμενα, ἀπειτέλουν δι' ἐμὲ νέαν Ἀποκάλυψιν,

Πρέπει νὰ ἴδῃ τις τὴν Πάτμον ὅπως ἐννοήσῃ τὴν Ἀποκάλυψιν. Καὶ ἐὰν δὲν ἐννοῶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, ἐννοῶ ἤδη τὴν ποίησιν αὐτῆς· εἶναι μικρὸν τοῦτο;



Εἰκ. 20. Τὸ εἰκονοστάσιον τοῦ Ἱεροῦ Σπηλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως

Τί χρῆμα, λόγιοι μοναχοὶ νὰ μὴν ἔχουν ἐνταῦθα στήσῃ μελίτας στοιχειωδῶν γνώσεων τῆς οὐρανογραφίας!

Ὡ πόσας Ἀνατολάς καὶ Δύσεις, πόσας γαλήνας καὶ τρικυμίας θὰ περιέγραφον ὁμοίως τῶν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἀναφερομένων! Κεὶ ὅμως χρηστοὶ ἄνδρες, εἰσὶ φύλακες τοῦ ἱστορικικοῦ μέρους τῆς θείας βίβλου, τῆς θείας ἐμπνεύσεως, τῆς θείας Ἀποκαλύψεως.

Μένε, γῆ, μὲ τὴν ἱστορίαν σου, εἴμεθα τὰ θύματά Σου· ἀλλὰ τὰ θύματ᾽, ἅτινα ἐνῶ πίπτομεν διγενεκῶς Σὲ θυμιάζομεν.

Ἐγγραφον ταῦτα ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ Σπηλαίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως, τὴν 23 Αὐγούστου 1907.

Υ. Γ. Εἶχον γράψει τὰ ἑνωτέρω, καὶ ἐξῆλθον ἀπὸ τοῦ Σπηλαίου, ὅτε εἶδον τὴν θάλασσαν ἔχουσαν ἀσυλλήπτου κάλλους γαλήνην. Μόνον ἡ γαλήνη αὕτη τῆς Πάτμου τῆς στιγμῆς ταύτης δύναται νὰ ὀνομασθῇ θάλασσα «ὁμοίᾳ χρυστάλλῳ».

Λευκότης καὶ γαλήνη ἀπεριγράπτου κάλλους! ἡρεμία ὕψους! κίνησις οὐδὲ κατὰ φαντασίαν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἄλλοτε μαινομένης θαλάσσης!

ὦ Θεέ, πόσον εἶσαι μέγας! καὶ πόσον μεγάλα τὰ ἔργα, δι' ὧν κατεκόσμησας τὸ Σῶμπαν Σου, τὴν συγγραφὴν Σου, τὴν βίβλον Σου, τὸ ἔργον Σου, τὸ δημιουργημα τῶν χειρῶν Σου!



Εἰκ. 21. Βράχος ἐν σχήματι πτερωτοῦ θηρίου ἀναδυομένου ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Η ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ

Παραπλεύρως δὲ πρὸς βορρᾶν τοῦ σπηλαίου εὑρεται τὸ παρεκκλήσιον τῆς ἁγίας Ἀννης (φωτ. 6373) (εἰκ. 19 γ), πρὸς τιμὴν τῆς μητρὸς τοῦ Ὁσίου Χριστοδούλου.

Αἱ ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου εἰκόνες τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου, ἐπὶ θρόνων καθημένων, εἰσὶν ἔξοχα ἔργα σοβαρᾶς Χριστιανικῆς τέχνης τοῦ 1650—1700· εἰς τὴν θέσιν δὲ τῆς εἰκόνης τοῦ Προδρόμου εἰκονίζεται ἡ ἁγία Ἀννα βαστάζουσα τὴν Θεοτόκον, ἥτις πάλιν κρατεῖ μικρὸν ἀνθύλλιον, σύμβολον τῆς ἑαυτῆς ἀγνότητος, ἐξ ἧς προήλθεν ὁ Ἰησοῦς.

Ἐκεῖ ἐν γωνίᾳ τινὶ κοιμᾶται ἐν εἰρήνῃ κωφῇ, ὥς ἀναγινώσκομεν, κόνις, εἰς τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους Δανιὴλ ὁ Πάτριος (εἰκ. 19 δ.). Ὑπάρχει λαμπρότερον μανσωλεῖον τούτου; ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν.

Κοιμοῦ γηραιὴ διδάσκαλε ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῆς θείας γωνίας ταύτης, ἐνθα ἡκού-

¹ Αἱ σκέψεις αὗται ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἐν τῇ Ἀρμονίᾳ τῆς Σμύρνης 11 Σεπτεμβρίου 1907.

σθη ἡ φωνὴ τοῦ αἰωνίου Διδασκάλου τὸν κόσμον διδάσκουσα· τὰ μανσολεῖα τοῦ κόσμου ὠχρῶσι πρὸ τῆς αἴγλης καὶ δόξης τοῦ ἀπερίττου σου τάφου¹.

ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΕΝ ΠΑΤΜΩ

Ἐν ὥρᾳ ἐσπέρα τοῦ Ἀυγούστου περιπατῶν μόνος καὶ σπουδάζων τὴν σχηματολογίαν τῆς νήσου, τὴν τοπογραφίαν τῆς Μονῆς καὶ τοῦ Σπηλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως, καὶ πρὸς μικρὸν ἐπὶ βράχου καθήσας, ἐφантаζόμην τὸν Ἰωάννην ἐξορίστον, περιπατοῦντα ὡσαύτως ἐπὶ τῆς νήσου. ἐφантаζόμην, ὅτι θέλει διέλθει πρὸ ἐμοῦ, καὶ ὅτι μετὰ σεβασμοῦ προσηκωνόμενος, ἤθελον τολμήσει νὰ ἐρωτήσω τὸν Γίγαντα τῆς Θεολογίας τί ἐνόει «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν».

Ἦθελον τολμήσει νὰ ἐρωτήσω αὐτὸν περὶ πολλῶν τοῦ ἰδιωικοῦ βίου τοῦ Κυρίου, περὶ πολλῶν δήσεων, περὶ τοῦ σκότους τοῦ συμβάντος κατὰ τὸ Πάθος, περὶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ περὶ τῶν τελευταίων φροντίδων, ἃς ἔσχε πρὸς τὴν Μητέρα τοῦ Κυρίου, καὶ τέλος περὶ τοῦ φοβεροῦ δράματος τῆς Ἀποκαλύψεως ἐὰν ἤδη εἶχεν ἴδει ταύτην. Πᾶς τόπος μοι ἐδείκνυε τὰ ἔγρη αὐτοῦ, πᾶσα πέτρα ἐνόμιζες, ὅτι μοι ὠμίλει περὶ τοῦ Ὑψιπέτου, ὅτι ἐπὶ ταύτης ἡ ἐκείνης ἐκάθησε, τὸ παρελθὸν καὶ μέλλον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναλογιζόμενος. Ὑπὸ τὸ κράτος δὲ τοιούτων σκέψεων κατεχόμενοι ἐν τῷ ὁδοιπορικῷ ἡμῶν ἐγράψαμεν:

«Περίπατος ἐν Πάτμῳ».

«Περιπατῶν μόνος εἰς τοὺς ἐξοχικοὺς δρόμους τῆς Πάτμου εὐλαδῶς πατῶ τὰ ἐδάφη ἐκεῖνα, ἅτινα βεβαίως εἶδον οἱ ὀφθαλμοί, καὶ οἱ πόδες ἐπάτησαν τοῦ Ὑψιπέτου!

Εἶναι ὁ τόπος τῆς ἐπὶ μακρὸν διαμνητῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἐδῶ ὁ ἱερεὺς μαθητῆς καὶ Παρθένος διενεσέτο τὰ μεγαλεῖα τῆς ἐνσάρχου Οἰκονομίας, ἐδῶ εἶδε τὴν Ἀποκάλυψιν, καὶ ἡ μεγάλη αὐτοῦ διάνοια ἐσκέπτετο τὴν τύχην τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἔτι. Πόσον ἱερὰ τοπία ἔχει ὁ τόπος! Πόσον ἅγια μοι φαίνονται ὅλα! Πᾶς βράχος, ὃν βλέπω, οἶονεῖ μοι λέγει «μέ εἶδεν καὶ ἐμέ ὁ Ὑψιπέτης, προσέπεσα καὶ γὰρ εἰς τὰς θείας ὄψεις τοῦ ἐνταῦθα ἐξορίστου Ἰωάννου! ἄρ' ἔτι ἐκάθισε ἐπὶ τοῦ βράχου, ἐφ' οὗ τὴν στιγμὴν ταύτην καθήμενος γράφω; Ἀπέναντί μου φαίνεται ἡ Μονὴ καὶ πολὺ ταύτης κάτω τὸ ἱερὸν Σπήλαιον, ἐφ' οὗ ἠκούσθη ἡ φοβερά φωνή: «Ἐγὼ εἰμὶ τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, ὁ Κύριος Παντοκράτωρ.»

Πῶς ἐπεθύμουν νὰ ἐβλεπον τὸν γέροντα Ἰωάννην κεκυφὸτα ὑπὸ τῶν χρόνων καὶ τοῦ γήρατος, ὑπὸ τῶν βιβάνων καὶ τῆς λύπης, τοῦ διωγμοῦ καὶ τῆς ἐκ τῆς ἐξορίας ταλαιπωρίας! Ἄρα ἐξεφράζετο παραπονούμενος; Φρονῶ, ὅχι, ἀδιστάκτως ὅχι. Τοῦτο φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον

¹ Οὗτος ἐδίδασκεν ἐν Πάτμῳ μέχρι τοῦ 1801· τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐπίγραμμα ἔχει οὕτως.

«Σῆμα τὸ Γραμματικοῦ Δανιήλου ἡ Θεοδώρου | ἡρωελεγεῖον ἐξάστιχον.

Ἦδε Δανιὴλ τῆνος (=ἐκεῖνος) ὁ Πάτμιος ὃν μετὰ Γαζῆν | οἷον γραμματικῆς εὐρατο Ἑλλάς ὄρον | κεῖται φεῖ κωφὴ κόνις ἃ μεγάλα ποτὲ αὐδὰ Μῶσα τε τῶς (=τοῦς) πάντας πάντοθεν ἀγρομένε | νήτω ἐν ἀμφιρῦτῃ σιγῶσά δὲ νῦν ἐνὶ Πάτμῳ | φεῖ ποθέοντας ἔχει πένθει τηχομένους»· ἰδὲ καὶ Μαλζυδράκη Πάτμος σ. 24.

αὐτοῦ· ἔγραψε περὶ τοῦ Σταυρικοῦ τοῦ Ἰησοῦ θανάτου, καὶ ὁμως οὐδένα λόγον ἔγραψεν ἢ εἶπε κατὰ τῶν σταυρωτῶν τοῦ Κυρίου. Ὅλος εἰρήνη, ὅλος πεποιθήσεις, ὅλος γαλήνη, εἶχε πλήρη πεποίθησιν περὶ τῆς τελείας νίκης τοῦ Χριστιανισμοῦ, περὶ ἧς ἤδη ὠρισμένως καὶ ἐκπεφρασμένως ἔγραψε «αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν».

Διὰ πάντας τούτους τοὺς λόγους, διε οἱ Πατέρες ἐπέδωκαν βιβλίον, ὅπως γράψωμεν τὰς ἐν Πάτμῳ ἐντυπώσεις ἡμῶν, ἐγράψαμεν τὰς :

Χαίροις μοι Πάτμος ἱερὰ καὶ ἁγία !

Χαίροις μοι, Πάτμος ρεγγοδόλος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐστὶς !

Ἐν Σινὴ ἐδόθη ἡ σκιά, ὁ Νόμος· ἐν Πάτμῳ δὲ τὸ τελευταῖον βιβλίον τῆς Χάριτος.

Ἐν Ἱεροσολύμοις ἔστησαν οἱ πόδες τοῦ Κυρίου, ἐν Πάτμῳ τοῦ ἡγαπημένου μαθητοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου.

Ὁ χρόνος θὰ κυλῇ τοὺς αἰῶνας, καὶ οἱ εὐσεβεῖς ἐρχόμενοι θὰ προσκυνῶσιν ἐν συντριβῇ καρδίας τὸ Σπήλαιον, εἰς ὃ ἠκούσθη ἡ φωνὴ «ἐγὼ εἰμὶ τὸ Α καὶ τὸ Ω ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος ὁ Κύριος Παντοκράτωρ».

Ἀπὸ τοῦ Σπηλαίου τούτου ἐστάλησαν αἱ Διαταχαὶ τοῦ Ὑψίστου εἰς τοὺς 7 Ἀγγέλους τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ αἱ 7 Ἐκκλησίαι πειθόμεναι εἰς τὰς ἀνεκκλήτους τοῦ Ἀνάρχου Πατρὸς Διατάγας διατελοῦσιν ἀκριθῶς εἰς οἷαν κατάστασιν προεῖπεν αὐταῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

Πειθόμεναι, λεγοντες, ἐννοοῦμεν τὴν ἱστορικὴν αὐτῶν ἐξέλιξιν.

Ἀπὸ τῆς Ἐφέσου μετεκινήθη ἡ λυχνία καὶ οὐδὲ ὁ Ἐφέσου κῆν εἶναι τανὺν ὁ διοικῶν αὐτὴν Ἀγγελος.

Ἡ Σμύρνη ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου ἔλαβε τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.

Ἡ Πέργαμος διὰ τῆς νίκης τοῦ Σταυροῦ διὰ παντός κατέστρεψε τὸν θρόνον τοῦ Σατανᾶ. Τὰ Θυάτεια ἔλαβον καὶ ἔχρουσι τὸν Ἀστέρα τὸν πρωῒνον καὶ τὸν ὀρθρινόν ἐκ τοῦ γένους Δαβὶδ, ὅς ἐστιν Χριστὸς ὁ Κύριος.

Αἱ Σάρδεις ἡρμώθησαν.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ Σπηλαίου τῆς Πάτμου ἐρόφη ἡ αὐταῖς «τὸ ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς καὶ νεκρὸς εἶ».

Ἐν Φιλαδέλφειᾳ οὐδὲ ἴχνος Ἰουδαίων ὑπάρχουσιν· οὗτοι ἀκούσαντες τὴν ὑπέροχον φωνὴν τοῦ Κυρίου, πρῶτοι ἐλθόντες προσεκύνησαν ἐνώπιον τῶν ποδῶν τοῦ Κυρίου.

Καὶ οὕτως οἱ ὀλίγοι ἐκεῖ Χριστιανοὶ ἔγνωσαν, ὅτι ὁ Κύριος ἡγάγησεν αὐτούς.

Διὰ τὰ ἐρείπια δὲ τῆς Λαοδικείας τί δύναται νὰ εἴπῃ ὁ Χριστιανὸς περιηγητὴς μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ Ἀποκαλύψει ἱερῶν λόγων (γ'. 16—17); Εἶναι ταῦτα πάντα τύχης ἀπλῆς τυχαῖα ξυμβάματα ;

Ἐὰν εἶναι τυχαῖον ξυμβάμα ἡ δημιουργία τοῦ Σύμπαντος, τότε εἶναι τυχαῖον ξυμβάμα καὶ ἡ νῦν κατάστασις τῶν 7 Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ τύχη τῆς καθόλου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο ἐν συντριβῇ καρδίας μετὰ τῶν ὑπὸ τὸ Θυσιαστήριον ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κυρίου, ἣν εἶχον, ἐν πίστει ἀναφωνοῦμεν τὸ «ἔως πότε ὁ Δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινός, οὐ κρίνει καὶ ἐκδικεῖ τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν κατοικοῦντων ἐπὶ τῆς γῆς» ;

Ἔως πότε δὲν εὐδοκεῖς εἰς τὴν τοῦ γένους ἀποκατάστασιν, ὅπερ ἠλόγησας διὰ τῶν θείων Σου λόγων «νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου», καὶ διὰ τῆς γλώσσης τοῦ ὁποίου ἠδόκησας νὰ γραφῶσι τὰ Εὐαγγέλια καὶ νὰ κηρυχθῶσιν αἱ θεαὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀληθεῖαι ;

Εὐλόγει, Κύριε, τὰ σχολεῖα, τὰ μεγάλα ταῦτα τηλεβόλα τοῦ πνεύματος πρὸς δόξαν τοῦ Ὀνόματός Σου ! Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἡ τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν .. «μήποτε ἐπιχαρῶσί μοι οἱ ἐχθροί μου· καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου ἐπ' ἐμέ ἐμεγαλορρημόνησαν».

Μετὰ τῶν 24 Πρεσβυτέρων τῶν ἱματίοις λευκοῖς περιβεβλημένων, φέροντες καὶ ἡμεῖς τοὺς στεφάνους τῆς πίστεως πρὸ τοῦ Θρόνου τῆς Σῆς Μεγαλειότητος λέγομεν· «Ἄξιός εἰ, Κύριε, λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν· διὸ σὺ ἐκτίσας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημα σου εἰσι καὶ ἐκτίσθησαν» (δ'. 11).

Μετά τῶν 24 Προσβυτέρων, οἵτινες κρατοῦσιν φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵτινες εἰσὶν αἱ προσευχαὶ τῶν Ἀγίων, δέχθητι, Ὑψίστε Κύριε, καὶ τὰς προσευχὰς ἡμῶν, ἃς ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ Σοὶ προσφέρομεν, ἰδίως ἐν ταῖς ἐσπεριναῖς ἡμῶν δεήσεσιν.

ὦ Ἀρνίον ἐσφαγμένον πρὸ καταβολῆς κόσμου !

Σὲ αἰνοῦμεν μετὰ τῶν 24 Προσβυτέρων ἀναφωνοῦντες Ἀμήν, Ἀλληλούϊα.

ὦ ! Α καὶ Ω, ποιήσον τὰ πάντα καινὰ.

ὦ ! Ῥίζα καὶ γένος Δαβὶδ, Ἀστὴρ λαυρὸς καὶ ὀρθρινὸς, ἐλθέ ταχύ, καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι.



Εἰκ. 22. Ἡ Α. Α. Υ. ἡ Μεγάλῃ Δούκισσᾳ ΑΛΕΞΑΝΔΡᾳ Μητρί τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης ἡμῶν ΟΛΓΑΣ, ἡ μετὰ τοῦ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Συζύγου τοῦ Μεγάλου Δουκὸς ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ τῷ 1845 ἐπισκέψασθαι τὴν ἱερὰν Μονὴν Πάτμου.¹

ὦ Ἄγιο καὶ Ἀληθινέ, δίδου ἡμῖν πίστιν «καὶ ἐάν τις ἀφαιρῇ ἀπὸ τῶν λόγων βίβλου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφαιρέσει ὁ Θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου τῆς ζωῆς καὶ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας καὶ τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ» (χβ'. 19).

Ναὶ ἔρχομαι ταχύ, ἀμήν, ναὶ ἔρχομαι, Κύριε Ἰησοῦ· Ἀμήν, Ἀμήν, Ἀμήν.

Ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ ἁγίᾳ Σταυροπηγιακῇ καὶ βασιλικῇ Μονῇ τῆς Πάτμου, Νεκταρίου τοῦ πανο-

¹ Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐλήφθη ἐκ φωτογραφίας, ἣν ἡ Α. Α. Υ. ὑπέδωκε προσωπικῶς ὅπως πέμψῃ ἡμῖν τῷ 1891.

σιωτάτου ἡγουμενεύοντος, ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ ἐχαράξαμεν ταῦτα, εὐτυχεῖς λογιζόμενοι ὅτι ἤξιώθημεν νὰ ἀποπληρώσωμεν καὶ τὸν πόθον τοῦτον τῆς καρδίας ἡμῶν, οὐ μόνον τὸ ἱερὸν Σπήλαιον προσκυνήσαντες, ἀλλὰ καὶ μοναχοῖς ἀρετῇ καὶ ἀσκήσει τστιμημένοις προσομιλήσαντες.

Τῇ 22 Αὐγούστου 1907.

Οἰδωσὶ τὴν νύκτια τῆς 25 Αὐγούστου ἀπήραμεν τοῦ λιμένος, μεστὴν τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν ὑπὸ τῶν ἁγίων τούτων αἰσθημάτων ἔχοντες.

Κύριε, Χρόνε, τοὺς αἰῶνας σου ἐπεράνω τῆς Γῆς, καὶ ὄριπτε εἰς τὸ χάος τῆς λήθης πολλὰς τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τὴν Πάτμον οὐδέποτε θὰ ἰσχύσης νὰ ἐξαλείψῃς ἀπὸ τῆς εὐσεβοῦς καὶ ζωηρᾶς μνήμης τῶν ἀγαπητῶν τοῦ Ἰησοῦ μαθητῶν.

ΥΨΗΛΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΕΙΣ ΕΝ ΠΑΤΜΩ

Τῷ 1845 ἐπὶ τῆς Ἠγουμενείας Βενιαμὶν τοῦ Γριμάνη ἐπεσκέφθη τὴν Πάτμον ἡ Α. Α. Υ. ὁ Μέγας Δοῦξ Κωνσταντῖνος μετὰ τῆς ἑαυτοῦ Α. Α. Υ. τῆς Μεγάλης Δουκίσσης Ἀλεξάνδρας (εἰκ. 22), Σεπτοὶ Γονεῖς τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης ἡμῶν Ὀλγας.

Τὸ γεγονός τοῦτο ὑπὸ τὸν τίτλον ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ ἐν ἰδίᾳ μεμβράνῃ κατέγραψαν οἱ ἐν τῇ Μονῇ, εἰς αἰωνίαν ἀνάμνησιν τῶν εὐσεβῶν καὶ Ὑψηλῶν Ἐπισκεπτῶν τοῦ ὁμοδόξου Ῥωσικοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Οἴκου.

Ἴδου ὥς ἔχει ἡ ἀναγραφὴ τοῦ γεγονότος τούτου :

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ

Ἐπὶ ἔτους σωτηρίου χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τεσσαρικοστοῦ πέμπτου ἀπὸ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀνεξαρτησίας εἰκοστοῦ τετάρτου τῆς δὲ μοναρχίας Ὀθωνος τοῦ πρώτου αὐτῶν βασιλέως, τρισκαίδεκάτου εἰκοστοῦ δὲ τῆς αὐτοκρατορίας Νικολάου Παυλίδου τοῦ τῆς Ρωσσίας αὐτοκράτορος καὶ τῆς τοῦ Σουλτάνου Ἀμπδὺλ-Μετζήτ-Χάν αὐτορχίας, ἐβδόμου τρισκαίδεκάτου δὲ ἀπὸ τῆς ἡγουμενείας τοῦ ἐν ἱερομονάχοις ὁσιωτάτου κυρίου Βενιαμὶν Γριμάνη, τὸ τρίτον ἤδη τὴν πνευματικὴν ποιμαντορίαν τῆς ἱερᾶς ταύτης Μονῆς διαδεχθέντας τε καὶ ἰθύνοντας ἐπὶ τῆς δημοκρατίας Παύλου Κεφαλιάνου καὶ τῆς τοῦ ἐνταῦθα ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου σχολαρχίας Ἰεζεκιήλου ἱεροδιακόνου, τοῦ ἐκ τῆς νήσου Καλύμνου τὸ γένος ἔλκοντος μῆνης Ἰουλίου ἱσταμένου ὁγδόῃ, ἡμέρᾳ Κυριακῇ αὐτοκρατορικὸν Ῥωσσικὸν ἀτμόπλοιοι καταῆρξεν εἰς τὸν τῆς νήσου ταύτης λιμένα, φέρον τὸν ὑψηλότατον μέγαν Δούκα Κωνσταντῖνον Νικολαΐδην, δευτερότοκον τοῦ τῆς Ρωσσίας αὐτοκράτορος υἱόν. Αὐθimerὸν δὲ ἀποβιβάσθεις ὁ βασιλόπαις ἐπεσκέψατο πρῶτον μὲν τὸν ἱερὸν τῆς Ἀποκαλύψεως ναὸν καὶ τὸ αὐτῷ ἑλληνικὸν φροντιστήριον· εἶτα δὲ εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν ἀνελθόντα ὑπεδέχθησαν ἐπὶ τοῦ προπυλαίου τῆς ἱερᾶς ταύτης Μονῆς οἱ τε τοῦ λαοῦ ἔγκριτοι καὶ σύμπασα ἡ ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότης, ἰοβαφῇ στολὴν ἡμφιεσμένη ἱερατικὴν, καὶ τὸν κατάλληλον ἄδουσα τῷ Θεῷ ὕμνον.

Εἰσελθὼν δὲ ὁ μέγας Δοῦξ ἐν τῷ τοῦ θεοῦ Ἀποστόλου Ναῷ, καὶ τῷ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Χριστοδούλου προσήγατό τε καὶ προσεκύνησεν. Εἶτα δὲ καὶ τὴν βιβλιοθήκην τῆς Μονῆς ἐπεσκέψατο, καὶ ἐν τῇ ἡγουμενικῇ δὲ δωματίῳ μικρὸν παραμείναι οὐκ ἀπηξίωσεν· ἐνθα δὲ καὶ τῆς εἰθισμῆς ἔλαχε δεξιῶσεως. Τούντεῦθεν δὲ εἰς τὸ πατρῶον βασιλεῖον ἐπαναστρέψας κράτος, διέπεμψε τρισχίλια τουρκικὰ γρόσια τῇ ἱερᾷ Μονῇ, ἕνεκεν βοηθείας ἀμφοτέρων τῶν ναῶν αὐτῆς. Ταῦτα δὲ σεσημειώται ὥδε πρὸς αἶδιον τοῦ πράγματος μνηεῖαν + . . . ΙΕ(ζεκιήλ).



Εἰκὼν 23.

ΑΙ ΕΠΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Αὗται εἰσὶν :

- | | |
|---------------|-----------------|
| 1 Ἡ ΕΦΕΣΟΣ | 5 Αἱ ΣΑΡΔΕΙΣ |
| 2 Ἡ ΣΜΥΡΝΗ | 6 Ἡ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ |
| 3 Ἡ ΠΕΡΓΑΜΟΣ | 7 Ἡ ΛΑΟΔΙΚΕΙΑ |
| 4 ΤΑ ΘΥΑΤΕΙΡΑ | |

Τούτων ἡ Ἐφεσος καὶ ἡ Σμύρνη κεῖνται ἐν τῇ Ἰωνίᾳ, ἤτοι ἐν τῇ κυρίῳ Ἀσίᾳ (Asia propria), ἡ Πέργαμος ἐν τῇ Μυσίᾳ, τὰ Θυάτειρα, αἱ Σάρδεις καὶ ἡ Φιλαδέλφεια ἐν τῇ Λυδίᾳ, ἡ δὲ Λαοδικεῖα ἐν τῇ Φρυγίᾳ. (Εἰκ. 23).

Ἰδρύθησαν δὲ ἡ ὑπὸ τῶν ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπ' οὐρανὸν εὐλαβῶν ἀνδρῶν, περὶ ὧν ποιοῦνται λόγον αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (β',

7—12), οἵτινες ἦσαν παρόντες ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἢ ἰδρῦθησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων, ἢ ὑπὸ μαθητῶν τῶν Ἀποστόλων, ὡς ἡ Πέργαμος ὑπὸ τοῦ Γαίου, ἡ Λαοδίκεια (ὡς καὶ ἡ Κολοσσαὶ καὶ ἡ Ἱεράπολις) ὑπὸ τοῦ ἐκ Κολοσσῶν Ἐπαφρά (Κολοσ. δ'. 12). Αἱ ἐκκλησίαι αὗται εἰσὶν αἱ Πρωτόγονοι Ἐκκλησίαι τῆς Ν.Δ. ἰδρυθεῖσαι πρὶν ὁ Ἰωάννης ἰδεῖ τὴν Ἀποκάλυψιν¹.

ΑΞΙΑ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΟΥΤΩΝ

Αἱ Ἐκκλησίαι αὗται (εἰκ. 24) ἐξελέγησαν ὡς τὰ κατ' ἐξοχὴν μεγάλα τοῦ ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνισμοῦ κέντρα, πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ διάδοσιν τῶν μεγάλων ἀληθειῶν τῆς Ν. Διαθήκης, οἱ δὲ 7 Ἐπίσκοποι τούτων, ἐξελέγησαν ὡς μεγάλα τοῦ Ἑλληνικοῦ Χριστιανισμοῦ ὄργανα, ὧν ἡ ὑγιαίνουσα διδασκαλία διὰ τὴν θεῖαν τιμὴν τῆς Ἀποκαλύψεως, ἐθεωρεῖτο ὡς κανὼν πίστεως διὰ πάσας τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας. Οὕτως, ὡς ἐν Οὐρανῷ μυριάδες Λειτουργικῶν πνευμάτων περιστοιχοῦσι τὸν Ὑψιστον, ἐπὶ ὁμοῦ κυρίως εἰσὶ τὰ ἐνώπιον τοῦ θρόνου Αὐτοῦ παριστάμενα Λειτουργικὰ πνεύματα (Ἀποκ. α'. 4), οὕτω καὶ ἐν τῇ Γῇ, χιλιάδες μὲν εἰσὶν οἱ Ἐπίσκοποι, Ἐπὶ τὰ ὁμοῦ κυρίως ἐξελέγησαν ἐν τῇ Ν. Διαθήκῃ ὡς τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῶν καθόλου Ἐπισκόπων.

Πρὸ τῆς Ἀποκαλύψεως ἤδη τῷ 36 μ. Χ. εἶχον ἰδρυθῇ πλὴν τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἰουδαίας, τῆς Γαλιλαίας καὶ τῆς Σαμαρείας (Πράξ. η'. 5)· ἀπὸ δὲ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Παύλου μέχρι τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτοῦ θανάτου (64 μ. Χ.), εἶχον ἰδρυθῇ αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀντιοχείας, (ἐνθα τὸ πρῶτον ἠκούσθη ἐν τῷ κόσμῳ τὸ εὐγενὲς καὶ ἅγιον τοῦ Χριστιανοῦ ὄνομα)², τῆς Σελευκείας, τῆς Κύπρου, ἀπὸ Σαλαμῖνος μέχρι Πάφου (Πράξ. ιγ'. 4-6), τῆς Πέργης (Πράξ. ιγ'. 13), τῆς ἐν Πισιδείᾳ Ἀντιοχείας (Πράξ. ιγ'. 14), τοῦ Ἰκονίου (Πράξ. ιδ'. 1), τῶν πόλεων τῆς Λυκαονίας, Λύστρας καὶ Δέρβης (Πράξ. ιδ'. 6, 20, 24), τῆς Ἀτταλείας (Πράξ. ιδ'. 25), τῆς Συρίας καὶ Κιλικίας (Πράξ. ις'. 41), τῆς Τρωάδος (Πράξ. ις'. 8-11, κ'. 5-12), τῆς Σαμοθράκης, τῆς Νεαπόλεως, τῶν Φιλίππων (Πράξ. ις'. 8, 11, 12-40), τῆς Ἀμφιπόλεως,

¹ Ὁ ἔνθερος ἐρευνητὴς καὶ λάτρης τῆς χριστ. ἀρχαιότητος, ὁ τὸν τε ἰδιωτικὸν καὶ τὸν ποιμαντικὸν αὐτοῦ βίον ρυθμίζων πρὸς τὸν βίον καὶ τὰς σκέψεις τῶν ἀρχαίων χριστιανῶν, ὁ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου Διονύσιος, συσπουδαστὴς ἡμῶν ἰσάδελφος, ἐπιστέλλων, προεκάλεσε τὴν προσοχὴν ἡμῶν, ὅτι ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας (1908) ὑπὸ Cabrol ἐν λέξει Belier, 3 ποιμένες καὶ 7 κριοὶ ἐπὶ Ῥωμαϊκῆς σαρκοφάγου Παυλῖνας τινός, ἐξηγουῦνται ὡς συμβολίζοντες τὰς 7 Ἐκκλησίας ἢ τοὺς 7 Ἐπισκόπους τῆς Ἀσίας. Ἀλλ' ἡ παράστασις τῶν 7 Ἐπισκόπων τῆς Ἀποκαλύψεως τίνα σχέσιν δύναται νὰ ἔχῃ πρὸς ἀπλὴν γυναικῆ χριστιανήν; ἀγνοοῦμεν. Τῆς παραστάσεως ταύτης ζητητέα καθ' ἡμᾶς ἐτέρα ἐξήγησις.

² Πράξ. ια'. 26. Τὸ 6'. ἠκούσθη τὸ ὄνομα Χριστιανός, Πράξ. κς'. 28, ἀλλ' εἰς εἰρωνικὴν σημασίαν.

Ἀπολλωνίας καὶ Θεσσαλονίκης (Πράξ. ιζ'. 2), τῆς Βερροίας (Πράξ. ιζ'. 10), τῶν Ἀθηνῶν (Πράξ. ιζ'.), τῆς Κορίνθου, τῶν Κεγχρεῶν (Πράξ. ιη'. 1 - 18. Ρωμ. ις'. 1), τῆς Ἐφέσου, τῆς Καισαρείας, τῆς Γαλιτικῆς χώρας καὶ Φρυγίας (Πράξ. ιη'. 19 - 23 ιθ'.), τῆς Ἀσσοῦ, τῆς Μιτυλήνης, τῆς Σάμου, τῆς Μιλήτου (Πράξ. κ'. 13 - 17), τῆς Κῶ, τῆς Ρόδου, τῶν Πατάρων, τῆς Τύρου, τῆς



Εἰκ. 24. Ὁ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν. Συμβολ. παράστασις τῶν 7 Ἐκκλ. τῆς Ἀσίας. (Εἰκὼν εὑρεθεῖσα εἰς τὸν ἕκτον Ἀστέρα τῆς Ἀποκαλύψεως εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν).

Πτολεμαῖδος (Πράξ. κα'. 1 - 7), τῆς Σιδῶνος (Πράξ. κζ'. 3), τῆς Κρήτης (Πράξ. κζ'. 7), τῆς Μελίτης (Πράξ. κη'. 1), τῶν Συρακουσσῶν, τοῦ Ρηγίου, τῶν Ποιόλων (Πράξ. κη'. 12-13) καὶ τέλος τῆς Ρώμης (Πράξ. κη'. 16-31). Καὶ ὅμως οὐδεμία τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, οὔτε τῶν Ἀθηνῶν, οὔτε τῆς Κορίνθου, οὔτε τῆς κοσμοκράτορος Ρώμης ἠξιώθησαν τῆς τιμῆς, ἧς ἔτυχον αἱ 7 Ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας, ὧν τοὺς Ἐπισκόπους ἡ Ἀποκάλυψις Ἀστέρας καὶ Ἀγγέλους καλεῖ. Ἀστέρας (εἰκ. 24), ὡς τὸ φῶς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Ἥλιου τῆς Δικαιοσύνης λαμβάνοντας, Ἀγγέλους δὲ ὡς καὶ ἐξοχὴν ἀγγέλλοντας τὰς βουλάς

τοῦ Ὑψίστου· ὀφείλοντες οὕτως, διὰ τοῦ ἀμέμπτου αὐτῶν βίου καὶ τῆς ὑγια-
νοῦσης αὐτῶν διδασκαλίας, ὥς Ἀστέρες πρώτης δυνάμεως νὰ φέγγωσιν ἐν τῷ
νοητῷ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας στερεώματι.

Τίς τῶν Ἐπισκόπων τῶν μεγάλων χριστιανικῶν πόλεων τῆς Εὐρώπης δύνα-
ται νὰ ἔχη τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀξίαν ἑνὸς τῶν 7 Ἐπισκόπων τῆς Ἀποκαλύψεως;

Δῆλον ἐντεῦθεν, τίς ἡ ἀξία καὶ σημασία τῶν 7 τούτων Ἐκκλησιῶν τῆς πρω-
τογόνου Ἐκκλησίας καὶ τίς ἡ τιμή, δι' ἧς ὑπὸ τῆς Ἀποκαλύψεως περιεβλήθη-
σαν αὐταὶ καὶ οἱ 7 Ἐπίσκοποι τούτων.

ΠΛΗΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ

Τῶν Ἀγγέλων τούτων οἱ μὲν εἶχον ἀνάγκην εὐλογίας καὶ ἐνισχύ-
σεως, οἱ δὲ μετανοίας, οἱ δὲ πικρᾶς ἐπιτιμήσεως.

Τὸ ἐκπλήσσον εἶναι ἡ ἀκριβὴς πλήρωσις παντός, ὅτι ὁ θεῖος Ἰωάν-
νης ἀπὸ τοῦ Σπηλαίου τῆς Πάτμου δι' ἐκάστην τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων
προεῖπεν.

Δύο τῶν ἀνωτέρω Ἐκκλησιῶν εὐλογεῖ καὶ ἐνισχύει, τὴν Σμύρνην καὶ
τὴν Φιλαδέλφειαν, καὶ ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Φιλαδέλφεια ζῶσι καὶ ἀκμάζουσιν
εἰς τὰς ἀρχικὰς αὐτῶν θέσεις· τῶν λοιπῶν πέντε, ἡ μὲν Πέργαμος καὶ τὰ
Θυάτειρα, ἃς ἐπετίμυσεν ὀλίγον («ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα» Ἀποκ. β'.
14. 20), ἀκμάζουσι μὲν, ἀπέχουσιν ὅμως ὀλίγον τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν θέ-
σεως· ἡ δὲ Ἐφεσος, πρὸς ἣν εἶπεν «τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον» μετὰ τὴν
φρικώδη αὐτῆς καταστροφὴν ἤρξατο ἀνακύπτουσα, αἱ δὲ Σάρις καὶ
ἡ Λαοδίκεια, ἃς δριμύως ἐπετίμυσεν τέλεον κατεστράφησαν!

Ἐξηγούμεθα σαφέστερον· εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἐφέσου εἶπεν
«Μετανοήσον καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον, εἶδε μὴ
ἐρχομαῖ σοι ταχὺ καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ
τοῦ τόπου αὐτῆς ἃν μὴ μετανοήσης». Καὶ ἀληθῶς ἦλθε ταχὺ
ἐπ' αὐτήν. Τὸ ταχὺ δὲ ἐρχεσθαι ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς Ἀγίας Γραφῆς ση-
μαίνει «ταχέως ἐρχεσθαι πρὸς τιμωρίαν».

Καὶ ἀληθῶς· ὅλη ἡ δόξα τῆς Ἐφέσου κατάκειται οἰκτρὸς σωρὸς ἐρει-
πίων. Ἐκπληκτος δὲ ὁ Χριστιανὸς ὁδοιπὸρος ἐν μελαγχολικῇ σιγῇ περι-
πατῶν ἀνὰ μέσον τῶν ἀπεράντων ἐκείνων ἐρειπίων ἐρωτᾷ: Ὑπῆρξε ποτὲ
Ἐφεσος; Οἱ ἀρχαῖοι ἐρμηνευταὶ ἐν τῇ κινήσει τῆς λυχνίας αὐτῆς ὑπονο-
οῦσι τὴν μετὰστασιν τῆς ἀρχιερατικῆς προεδρείας τοῦ θρόνου Ἐφέσου
ὑπὸ τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλὰ μήπως καὶ αὕτη ἡ Ἐφεσος
ἀνήκει τῷ Ἐπισκόπῳ Ἐφέσου καὶ δὲν μετεκινήθη ὑπὸ ξένων Ἐκκλη-
σιαστικῶν Διοικήσεων τοῦ Ἡλιουπόλεως; Δὲν εἶναι ξενίζον, εἰς Μέγας πρω-
τόθρονος Ἱεράρχης νὰ καλεῖται Ἐφέσου, καὶ ἡ Ἐφεσος, ἐξ ἧς ἡ ἐν τῇ
χειροτονίᾳ αὐτοῦ ἐπίκλησις τοῦ Ἀγίου πνεύματος νὰ μὴ ἀνήκῃ αὐτῷ!

Εἶναι τοῦτο σύμπτωσις; Ἀγνοῶ. Ἀρκεῖ δὲ ὅτι Ἐκεῖνος, ὅστις ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ εἶπε «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθουσιν» αὐτὸς ἀπὸ τῆς Πάτμου εἶπεν, ὅτι θέλει κινήσει τὴν λυχνίαν αὐτῆς, καὶ ἡ λυχνία τῆς Ἐφέσου δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸν τόπον αὐτῆς.

Γνωστὸν δ' ὅτι ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς Ἀποκαλύψεως ἡ λέξις λυχνία σημαίνει τὴν Ἐκκλησίαν.

Εἰς τὸν Ἀγγελὸν τῆς Σμύρνης λέγει. «Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς» καὶ ὑπεράνω τοῦ ἐπὶ τοῦ Πάγου Σταδίου ἀκούεται ἀόρατος φωνή, οἷονεὶ συμπληροῦσα τὸν ἀπὸ τῆς Πάτμου λόγον «Ἰσχυε Πολύκαρπε καὶ ἀνδρίζου» καὶ ὁ θεοπρεπὴς πρεσβύτερος, μείνας πιστὸς ἄχρι θανάτου, λαμβάνει τὸν αἰώνιον στέφανον τῆς ζωῆς, χρησιμεύων ὡς λαμπρὸν ὑπόδειγμα τῶν πιστῶν τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, καὶ ἡ Σμύρνη μένουσα θεῖα χάριτι πιστὴ εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Α. καὶ τοῦ Ω. τοῦ Πρώτου καὶ τοῦ Ἐσχάτου εὐδαιμονεῖ καὶ ἀκμάζει καὶ ὡς συμπαθὴς νύμφη κατοπτρίζει τῶν Ναῶν, τῶν εκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν αὐτῆς ἰδρυμάτων τὰ μεγαλοπρεπῆ κάλλη εἰς τὰ γαλανὰ παράλια τῆς ὠραίας Ἰωνίας.

Τῷ Ἀγγέλῳ τῆς Περγάμου εἶπεν, ὅτι κατοικεῖ «ὁ ποὺ ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ», καὶ ὅτι ὁ Κύριος θέλει ἔλθῃ ταχύ, καὶ τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ δεικνύει ἡ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ Σατανᾶ καὶ τὴν ἀρχαίαν Πέργαμον ἐπελθοῦσα καταστροφὴ.

Τῷ Ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις Ἐκκλησίας εἶπε «Κρατεῖτε, ὅ ἔχετε» διότι ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν... καὶ δώσω αὐτῷ τὸν Ἀστέρα τὸν πρωῒνον.

Καὶ ἀληθῶς πῶς ἄλλως ἔλαβον οἱ Χριστιανοὶ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, εἰμὴ τηροῦντες ἄχρι τέλους τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου, λαβόντες ὡς γέρας τὸν Ἀστέρα τὸν πρωῒνον, ἥτοι αὐτὸν τοῦτον τὸν Κύριον, ὃς ῥητῶς ἑαυτὸν ὀνομάζει ἀστέρα λαμπρὸν καὶ ὀρθρινόν (Ἀποκ. κβ'. 16.) καὶ οὗ τὸ ἀρχικὸν στοιχεῖον Χ, τιθέμενον ἐπὶ + σχηματίζει ἀληθῶς κανονικὸν ἀστέρα, τὸν μυστικὸν Ἀστέρα τῆς Ἀποκαλύψεως;

Ἵπάρχει πολυτιμότερα δόσις τοῦ Ἀστέρος τούτου; πολυτιμότερα κληρονομία τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστιανοῦ;

Εἰς τὸν Ἀγγελὸν τῶν Σάρδεων λέγει: «Τὸ ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς καὶ νεκρὸς εἶ». Καὶ ἀληθῶς μείζονα νέκρωσιν τῆς ἐρημώσεως τῶν Σάρδεων νοῦς ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ φαντασθῇ ποῦ; ἐκεῖ ἔνθα ὁ πλοῦτος τοῦ Κροίσου, τὸ μεταλλεῖον τοῦ Ἀλνάτου καὶ ὁ ἐν τῷ Πακτωλῷ ῥέων χρυσός.

Εἰς τὸν τῆς Φιλαδελφείας λέγει, ὅτι, τοὺς μεγαλειτέρους ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ Ἰουδαίους, αὐτοὺς τούτους θὰ κάμῃ, ὥστε νὰ προσέλθωσιν ἐνώπιον τῆς ἐκεῖ μικρᾶς καὶ ἀδυνάτου Ἐκκλησίας καὶ νὰ κλίνωσι γόνυ ἐνώπιον αὐτῆς. Καὶ ἀληθῶς παραλείποντες τοὺς ἐμπορικοὺς συνδυασμοὺς καὶ λόγους, καθ' οὓς ἡ ἀγορὰ τῶν Χριστιανῶν ἐν Φιλαδελφείᾳ γίνεται ἐν Σαββάτῳ, ὅτε οὐδεὶς τῶν Ἑβραίων εἶναι δυνατόν νὰ ἐργάζεται, τὸ βέβαιον εἶναι τοῦτο, ὅτι ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἰουδαῖοι σήμερον δὲν ὑπάρχουσιν !

Ἐν τέλει εἰς τὸν Ἀγγελοῦ τῆς Λαοδικείας λέγει, ὅτι ἐπειδὴ δὲν εἶναι οὔτε θερμός, οὔτε ψυχρὸς ἀλλὰ χλιαρός, μέλει νὰ ἐμέσῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐρείπια τῆς Λαοδικείας ἀληθῶς νομίζει τις ὅτι ἀνωτέρα δύναμις ἐξήμεσεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτῆς. Οὕτω δύο τῶν 7 Ἀστέρων, αἱ Σάρδεις καὶ ἡ Λαοδικεῖα τέλεον ἀπεσβέσθησαν.

Εἶνε ἀδύνατον διὰ λόγων νὰ περιγράψῃ τις τὴν ἐρημίαν τῶν πόλεων τούτων !!

Ὅλigerαι τινὲς πέτραι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διεσπαρμέναι, αὐταὶ μόναι, οἶονεὶ λέγουσιν «ἐδῶ ἦσαν ποτὲ αἱ Σάρδεις ἐδῶ ἡ Λαοδικεῖα»· ἀπὸ τὰς δύο ταύτας πόλεις μὴ ζητήσης πλέον, Χριστιανὲ διαβάτα, Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν ὑμνοῦσαν τὸν Κύριον· αἱ Ἐκκλησίαι ὑμνοῦσι τὸν Κύριον, ὅπου πόλεις καὶ οἰκογένεια.

Εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἀπ' αἰώνων δὲν ζῶσι πλέον ἄνθρωποι. Ὅλοκληροὶ Χριστιανικοὶ Παρθενῶνες καὶ γίγαντες τῆς δόξης καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ μεγαλείου, ἔνθα ἤκούοντο ἀρρήτου κάλλους ἀπλαῖ μελωδίαί τῆς πρωτογόνου Ἐκκλησίας, σήμερον κατάκεινται φρικῶδεις σωροὶ ἐρειπίων ! Ὑπὸ τὰ ἐρείπια δὲ ταῦτα, ἔνθα συνεκροτοῦντο ποτὲ Σύνοδοι καὶ ἐξαπελύοντο διατάξεις κανονίζουσαι τὸ δόγμα καὶ τὸ ἥθος τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἐμφωλεύουσι σήμερον ἄγρια ζῶα, ἰοδόλα ἐρπετὰ καὶ ὄφεις.

Τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος, ὁ χρόνος καὶ ἡ ἀμάθεια, ἄλλο τοῦτο συνεχὲς πῦρ καὶ ἀδιάκοπον, εἶναι αἱ ἀνηλεεῖς χεῖρες, εἰς ἃς δυστυχῶς τὰ ἔργα τῆς τέχνης ἐμπίπτουσιν. Μήπως ὁ βασιλεὺς πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἔργων τοῦ ἀνθρώπου, ὁ γεραρὸς Παρθενῶν δὲν κεῖται σωρὸς ἐρειπίων ;

Οὕτω περιπατῶν ὁ εὐσεβὴς Χριστιανὸς ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τούτων καὶ ἀναγινώσκων ἐν ἐκάστῳ τόπῳ τὰς σχετικὰς τῆς ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως περικοπὰς, δὲν γνωρίζει τί πρῶτον νὰ θαυμάσῃ, τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν λόγων τῆς Ἀποκαλύψεως, ἢ τὴν θεότητά τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν καὶ ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τούτων οὕτω θαυμαστῶς ἀνακηνυττομένην !

Ἐγένοντο ἄρα γε ταῦτα πάντα ἐκ τῶν ὑστέρων, οὕτως, ὅπως φανῇ ἐπαληθεύουσα ἡ Ἀποκάλυψις ; δὲν τὸ πιστεύομεν ! Εἶναι τάχα ταῦτα πάντα συμπτώσεις ; πιθανόν.

Ἀλλὰ συμπτώσεις, αἵτινες σημειώσατε, ὅτι καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν τῶν χριστιανικῶν προορήσεων, ἀπὸ τῆς φάτνης τῆς Βηθλεὲμ μέχρι τῆς τελευταίας πέτρας τῆς Λαοδικείας, ἐλακρῶς ἐξεπληρώθησαν.

Ὅταν δὲ καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν αἱ συμπτώσεις αὗται ἐπληθύνοντο, ἡμεῖς τοῦλάχιστον προτιμῶμεν τὴν ἀπὸ τῶν συμπτώσεων τούτων ἀσφάλειαν ἐν τῇ πίστει, ἢ τὴν καθ' ἑκάστην ἀπὸ τῆς κριτικῆς μεταβαλλομένην ἀβεβαιότητα.

ΑΙ ΑΠΟ ΤΩΝ ΕΡΕΙΠΙΩΝ ΦΩΝΑΙ. Ἡ ΥΠΕΡΑΝΩ ΤΟΥΤΩΝ ΙΠΤΑΜΕΝΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΟΞΑ

Καὶ ὅμως ! τὰ ἐρείπια ταῦτα διασκελίζοντες ἀκούομεν τῶν ἀπὸ τούτων φωνῶν ἀνιέρχων ποτε μεγάλοι Γίγαντες, ἀναβάντες ἐπὶ τῆς Σκηνῆς τοῦ κόσμου ! Ἐποίησαμεν τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, ἐχρησιμεύσαμεν ὡς ὄργανα τῶν ἀποκρυφῶν βουλῶν τοῦ Ὑψίστου, καὶ σήμερον τῇ δε κείμεθα, τοῖς δῆμασι τοῦ Αἰωνίου πειθόμενοι !

Ὑπεράνω δὲ τῶν χριστιανικῶν τούτων ἐρειπίων μόνη, ἀλλ' ἴση πρὸς τὸ Ὑψος τοῦ Οὐρανοῦ περιτρέχουσα ἡ χριστιανικὴ δόξα λέγει εἰς τὸ οὖς τοῦ εἰσεβούς περιγητοῦ «ἐδῶ ἐπὶ 3 ἔτη ἔδρασεν Παῦλος ὁ Ἀπόστολος». Ἴδου τὸ θέατρον, ἐνθα συνήρπασαν Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον, τοῦ Δήμου ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Ἀργυροκόπου ταρασσομένου. Ἐδῶ ἠκούσθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Ὑψίπετου τὸ Ἐν ἄρχῃ ἦν ὁ λόγος. Ἴδου ὁ τάφος αὐτοῦ ἐκεῖ ὁ τάφος Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, ἐκεῖ τοῦ Τιμοθέου, ἐκεῖ Ἐρμιόνης θυγατρὸς Φιλίππου τοῦ Διακόνου, ἐκεῖ Ἀδδάκτου τοῦ μάρτυρος καὶ Καλλισθένης τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς. Ἴδου τὸ σπήλαιον ἐνθα οἱ μακάριοι 7 παῖδες κοιμῶνται. Ἴδου τὸ στάδιον, ἐνθα ἐκάη ὁ θεοπρεπὴς τῆς Σμύρνης πρεσβύτες. Ἴδου τὸ ἕτερον ἐν Περγᾶμω στάδιον, ἐνθα ἐμαρτύρησε Κάρπος καὶ Πάπυλος καὶ ἡ Ἀγathonίκη. Ἐνταῦθα ἐν Λαοδικείᾳ τὸν αἰώνιον ὑπνώτει Σάγαρις ὁ μακάριος ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς· ἐκεῖ δὲ ἐν Σάρδεσι Παπείριος καὶ ὁ ἱερεὺς Μελίτων. Ἐνταῦθα συνεκροτήθη ἡ ἐν Λαοδικείᾳ Σύνοδος, ἐκεῖ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἡ Γ'. Οἰκουμένη, ἐν τῷ ταῦ τῆς Θεοτόκου Μαρίας.

Ἐδῶ ὁ Ἀλεξανδρεὺς Κύριλλος ἐξεφώνησε τοὺς ὁραίους αὐτοῦ λόγους· ἐκεῖ ἐν Τράλλεσιν ὑπνώτει Φίλιππος ὁ κατηχήσας τὸν εὐνοῦχον Κανδάκης τῆς βασιλείας· ἐκεῖ δὲ ὁ ὁμώνυμος Ἀπόστολος ἐν τῇ παρὰ τῇ Λαοδικείᾳ Ἱεραπόλει κρεμασθεὶς ἐπὶ ξύλου.

Καὶ ἀληθῶς ! Ἐχει γὰρ δείξῃ ὁ κόσμος γεγονότα μεγαλειτέρου θριάμβου καὶ δόξης ; Ἡμεῖς τοῦλάχιστον ἀγνοοῦμεν !

Περιπατεῖ λοιπὸν, ὦ ἱερὰ τῶν χριστιανῶν Δόξα, ἐπὶ τῶν ἐρήμων τούτων μερῶν καὶ ἀπὸ ἐρείπιον εἰς ἐρείπιον ἱσταμένη, κατήχει, δίδασκε καὶ νουθετεῖ τοὺς ἀπὸ αἰώνων εἰς αἰῶνας εἰς τὰ μέρη σου καταντώντας εὐσεβεῖς ὁδοιπόρους καὶ μετὰ πάθους σπουδάζοντας τὰ κάλλη τοῦ ἀπροσπελάστου σου ἱεροῦ Μεγαλείου !

ρων, τῶν Σάρδεων, τῆς Φιλαδελφείας καὶ Λαοδικείας, ἐν ᾗ τόσον συγκινητικῶς δ' Ἰησοῦς παριστᾷ ἑαυτὸν ἱστάμενον πρὸ τῆς θύρας ἐκάστον πιστοῦ καὶ κρούοντα τὴν θύραν αὐτοῦ.

Πόσον προσφιλὲς εἰκὼν, τοῦ ἐνδιαφερομένου ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν Σωτῆρος! Ἐβασανίσθη ὁ κόσμος ὑπὸ τοῦ ψεύδους τῶν ἱερέων καὶ τῶν μύθων. Ἐπρεπε χιλιάδες αἱμάτων νὰ χυθῶσιν, χιλιάδες θηρίων νὰ κατασπαράξωσιν ἁγίας τῶν Χριστιανῶν σάρκας, καὶ χιλιάδες πυρῶν νὰ ἀναφθῶσιν ὅπως κατισχύσῃ ἐπὶ τέλους ἡ Ἀλήθεια, ἣν ὁμῶς φεῦ καὶ πάλιν ἐν ἀδικίᾳ κατεχομένην βλέπω κυρίως ἐν χερσὶν Ἀρχιερέων.

Κροῦσον, Κύριε, τὴν θύραν μᾶλλον αὐτῶν, ἵσως εὐρεθῶσιν εἰς καλὴν σιγμὴν καὶ Σοὶ ἀνοιξῶσι, μείνης καὶ συμφάγῃς μετ' αὐτῶν καὶ γίνωσιν ἕτεροι ἄνθρωποι, ἀγαπῶντες δύο καὶ μόνον, εἰ δυνατόν, τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν ἀλήθειαν. Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου διερχόμεθα ὑπὸ τὴν Σουνιάδα ἄκραν, ῥίπτομεν τὸ ὑστατον βλέμμα ἐπὶ τῆς χώρας τῆς Ἀτικῆς, ἀφίνομεν ὀπισθεν τὰς λιπαρὰς καὶ ἱοστεφάνους Ἀθήνας, τὸ δαιμόνιον τοῦτο τοῦ ἀρχαίου κόσμου πτολίεθρον, καὶ ἡ προσοχὴ ἡμῶν στρέφεται ἤδη πρὸς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς.

Χίος 1 Σεπτεμβρίου 1906. 7 π. μ.

Διαπλέομεν τὴν ὥραν Χίον, τὴν νῆσον μεγάλων ἱστορικῶν ἀναμνήσεων· εὐλογημένη νῆσος, διότι ταύτην περιέπλευσεν ὁ θεῖος Παῦλος (Πράξ. κ'. 15). Χίος, νῆσος ἔνδοξος καὶ περίσεμνος· πατὴρ Ἰσως τοῦ Ὀμήρου, πατὴρ βεβαίως τοῦ μεγάλου τέκνου τῆς ἐνιαίας Ἑλλάδος Κοραῆ, πατὴρ τοῦ συμπαθοῦς Βάμβα, ἱερὰ ἐστία τῶν φώτων κατὰ τοὺς ζοφεροὺς χρόνους τῆς μεγάλης δουλείας.

Ἐνταῦθα ἐδίδαξαν Λωρόθεος ὁ Πρώτος, Ἰωάννης ὁ Τζελεπῆς, δν ἀποθανύμαζι ὁ ἀπλοῦς, ἀλλ' εὐσεβέστατος Νεοκχαισαρὲς Ναθαναήλ, κοπτόμενος διὰ τοὺς εἰς Εὐρώπην μεταβαίνοντας νέους¹, ὁ Βαρδαλάχης, Ἀθανάσιος ὁ Πάριος², οὗ μαθητὴς ὁ μετὰ τῶν ἀρχαιοτέρων νεομαρτύρων Θεοφίλου (1635) καὶ Ἀθανασίου (1670)³ νεώτερος νεομάρτυς Πλάτων ὁ Φραγκιάδης († 23 Ἀπριλίου 1822), οὗ τὰ δοτὰ ἀναπαύονται ἐν τῷ ἐν Σύρῳ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, τὴν κοινὴν ἐκεῖ ἀνάστασιν ἀναμένοντα⁴.

Ὡσαύτως τὴν Χίον ἐτίμησαν οἱ δύο λόγιοι Γρηγόριοι⁵ καὶ ὁ ἀγιογράφος

¹ Ναθαναήλ Νεοκχαισαρὲς τοῦ ἐν Ἀγίῳ Ὀρει ἡσυχάζοντος «Ἀντιφωνήσις πρὸς τὸν παράλογον ζῆλον, τῶν ἐξ Εὐρώπης ἐρχομένων κτλ. Τριέστι 1802 σ. 52.

² Σάθα Νεοελλ. Φιλ. σ. 632.

³ Ἀμφοτέρων ἡ μνήμη Ἰουλίου 24.

⁴ Περὶ τούτου ἰδὲ Οἰκονόμου τὰ Σωζ. Α'. σ. 16'. (α').

⁵ Σάθα Νεοελλ. Φιλ. σ. 299, 409.

Κύριλλος ὁ μαθητὴς Διονυσίου ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἀγρᾶφων (1458)¹, μετὰ πληθύνος ἐτέρων λογίων ἀγαπητῶν αὐτῆς τέκνων.

Ἰδοὺ καὶ ἡ Μονὴ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ². ἀνοίγω τὴν Ἀποκάλυψιν καὶ ἀναγι-
νώσκω τὸ χωρίον ζ' 9—11. Ἦδη διερχόμεθα τὴν γυναικείαν Μονὴν τοῦ ἁγίου



Ἐξήλ-
θομεν, ἐπεσκέφθημεν τὴν
Μητροπόλιν τοῦ ἁγίου Βί-
κτορος. Τὰ πάντα ἔργα νέα
ἐν οἰκοδομῇματι νέῳ. Λό-
γου ἄξιον ἐν τῷ ναῷ τὸ με-
γαλοπρεπὲς ὑπεράνω τῆς ἁ-
γίας Τραπέζης κιβώριον κε-
καλυμμένον δι' ἔρυνθρων βε-
λουδίνων παραπεισμάτων
ἀποδιδόντων πως τὴν ἔν-
νοιαν τοῦ ἐν οὐρανοῖς μεγα-
λοπρεποῦς θρόνου τοῦ οὐ-
ρανίου Βασιλέως.

Δυστυχεῖς οἱ πρὸ τοῦ
θυσιαστηρίου τῆς θ. Μεγα-
λειότητος ἱστάμενοι κληρι-
κοί! Ἄν μὲν ὧσιν ἄξιοι
κατασυντρίβονται ὑπὸ διη-
νεκῶν συγκινήσεων, ἂν ὅχι,
ὑπὸ συνεχοῦς πυρὸς κατα-
φλέγονται! Ἐφοβήθην τὴν
ἱερωσύνην, τρέμω πρὸ τῆς
ιδέας ταύτης, καὶ μυριάκις
ἐπροτίμησα τὴν ἔξω καὶ οὐχὶ
τὴν ἔσω τῶν κιγκλίδων
στάσιν! Τὸ ἀρχαιότερον ἀν-
τικείμενον, ὅπερ εἶδομεν ἐν

τῷ ναῷ ἐστὶν ἡ ἐν τῷ Δεσποτικῷ εἰκὼν τοῦ Κυρίου, ἐφ' οὗ ἀνέγνωμεν «Δαπάνη
τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου τῆς ἁγιοτάτης Μητροπόλεως Χίου Κυρίου

Εἰκ. 26.

τῷ ναῷ ἐστὶν ἡ ἐν τῷ Δεσποτικῷ εἰκὼν τοῦ Κυρίου, ἐφ' οὗ ἀνέγνωμεν «Δαπάνη
τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου τῆς ἁγιοτάτης Μητροπόλεως Χίου Κυρίου

¹ Ἑρμηνεία τῶν ζωγράφων 1853 σ. 4.

² Ὅτε μετὰ ἐν ἔτος ἐπισκέφθημεν τὸ πολύσεπτον τοῦτο μονῆριον, ἐν τῷ ἐκτῷ βιβλίῳ ἐγρά-
ψαμεν τάδε: † Μέννημα τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου τῆς Ἀποκαλύψεως, καὶ ἀκούω τὴν ἀπὸ τοῦ
Σπηλαίου τῆς Πάτμου φωνὴν «ἀναπαύεσθε ἑωσοῦ συντελέσωσι τὸν ἀγῶνα αὐτῶν καὶ οἱ σύνδου-
λοι ὑμῶν». 7 Αὐγούστου 1907.

Σωφρονίου αωμδ' τῇ 14 Ὀκτωβρίου», ¹ οὐ μετὰ συγκινήσεως ἡσπάσθημεν τὴν μίτραν, ἐφ' ἧς ἀναγινώσκουμεν «† κτῆμα Δωροθέου, Μ. Φιλαδελφείας τοῦ Πρωτοῦ αωζ». Ἀναχωροῦμεν 4 μ. μ. Παρασκευῇ, ἀφικνούμεθα εἰς τὴν Σμύρνην, τὸν δεύτερον τοῦτον περίλαμπρον Ἀστέρα τῆς ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως.

ΣΗΜΕΡΙΝΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Σήμερον αἱ 7 Ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας δὲν ἔχουσι πλέον 7 Ἀγγέλους, ὥς εἶχον καθ' ἣν ἐποχὴν ἔγραφεν αὐταῖς ὁ Ἰωάννης.

Τανῦν αἱ 7 αὗται Ἐκκλησίαι ὑπάγονται ὑπὸ 3 μόνον Ἀγγέλους.

Ἡ Ἐφεσος ², ἡ Πέργαμος καὶ τὰ Θυάτεια ὑπὸ τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ἰωακείμ Εὐθυβούλῳ, ὑπέροχον Ἱεράρχην, τὸν διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ γένους καὶ τῶν ἰδίων αἰσθημάτων εὐγένειαν, τὴν καθόλου μύρφωσιν καὶ τὸ κατ' ἄμφω εὐσχημον κάλλος, τιμῶντα τὴν ἱεραρχίαν τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου (εἰκ. 26) ³, ἡ Σμύρνη ὑπὸ τὸν ἐξόχως μεμωσμένον Σμύρνης Βασίλειον, ἡ δὲ Φιλαδέλφεια, αἱ Σάρδεις καὶ ἡ



Εἰκ. 27.

¹ Κατὰ τὴν β'. δ' ἡμῶν ἐν Χίῳ ἐπίσκεψιν, χάριτας ὁμολογοῦμεν δι' ὅσας ἡμῖν παρέσχεν εὐκολίας ὁ τότε ἀναπληρῶν τὸν Διοικητὴν εὐσεβέστατος κ. Ναστήχ' Ἐφέντης, διερχομένου τὰ καθ' ἡμᾶς τοῦ ἐλληνομαθοῦς Ὀθωμανοῦ κ. Α. Σαμπήτ Ὡσαύτως τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν ἐκφράζομεν τῷ ἐκεῖ ἀστυνόμῳ κ. Χουλουσῇ, διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς εὐγενῆ αὐτοῦ δ' αγωγήν.

² Καὶ κυρίως ἡ Νέα Ἐφεσος, καθ' ὅσον τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς Ἐφesoῦ ὑπάγονται ὑπὸ τὸν Ἡλιουπόλεως, ἦτοι τὸν Ἐπίσκοπον Τριλλέων.

³ Ἡ Α. Σ. εὐαρεστηθεῖσα ἐπέδωκεν ἡμῖν διὰ τὰς ὑπ' αὐτὴν Ἐκκλησίας τὴν ἐξῆς σύστασιν·

Λαοδίκεια ὑπὸ τὸν καλὸν τοῦ Χριστοῦ Ἱεράρχην Φιλαδελφείας Λεόντιον¹ (Εἰκ. 27).

Τῶν ἱερῶν δὲ τούτων Μητροπολιτῶν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν, τῶν ὁποίων τὰς 7 Ἐκκλησίας τῆς Ἀσίας ἐπεσκέφθημεν, καὶ τὰς εἰκόνας ἐνταῦθα μετὰ τῶν ὑπογραφῶν αὐτῶν μετὰ σεβασμοῦ παρατιθέμεθα.

Τοῦ Ἀγγέλου δὲ Σμύρνης, κατ' ἀρχὴν μὴ ἔχοντος τοιαύτην, κατὰ λόγιόν τι, ὡς εἶπεν ἡμῖν, τοῦ Χαιρωνέως φιλοσόφου, δημοσιεύομεν τὴν ὑπογραφὴν μόνον αὐτοῦ (εἰκ. 28), ἀντὶ δὲ τῆς εἰκόνης τούτου δημοσιεύομεν τὴν τοῦ καλοῦ καγαθοῦ Μ. Ἀρχidiaκόνου τῆς Ι. Μητροπόλεως Σμύρ-

Μὴ ἔχων εἰκόνα

Ἁγίου Ἀγγέλου Σμύρνης

Εἰκ. 28.



Εἰκ. 29.

νης κ. Ἰακώβου Νικολάου (εἰκ. 29), νῦν Χριστουπόλεως, βοηθοῦ πάντοτε Ἱεράρχου τοῦ Ἀγγέλου τῆς Ἐκκλησίας Σμύρνης.

Καὶ ἤδη ὁ εὐσεβὴς ἀναγνώστης ἂς ἀκολουθήσῃ ἡμᾶς ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ πορείᾳ τῆς ἐπισκέψεως τῶν 7 Πρωτογόνων Ἐκκλησιῶν τῆς ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως.

Πανοδιολογίστατοι καὶ Ἐντιμότατοι Ἡμέτεροι Ἀρχιερατικοὶ Ἐπίτροποι,

Τὸν ἐπιφέροντα ἐλλόγιμον Κύριον Γεώργιον Λαμπάκη Ἰδιαίτερον Γραμματέα τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλείσης τῶν Ἑλλήνων, Διευθυντὴν τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου καὶ Ὑψηλὴν τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐπισκεπτόμενον τὴν Ὑμετέραν Ὁρθόδοξον Κοινότητα πρὸς μελέτην τῶν ἐν αὐτῇ Χριστιανικῶν Ἀρχαιολογικῶν μνημείων θερμότατα σπουδάζοντες Ὑμῖν, ἀξιῶμεν, ὅπως παρέχητε αὐτῷ πᾶσαν εὐκολίαν καὶ περιποίησιν. Ἐπὶ τούτοις διατελοῦμεν μετ' εὐχῶν ἐγκαρδιῶν.

Ἐν Κορδελιῷ τῇ 3ῃ Σεπτεμβρίου 1906.

Διάπυρος ἐν Κυρίῳ εὐχέτης

Τ. Σ.

Ὁ Ἐφ' ἑδὸν Ἰωακείμ.

¹ Ὅλιγον μετὰ τὴν ἐκ Φιλαδελφείας ἀναχώρησιν ἡμῶν οὗτος ἐγένετο Ῥιζουπόλεως. Φιλαδελφείας δὲ τανῦν ἐστὶν ὁ ἀπὸ Δυρραχίου Προκόπιος.



ΟΙ ΕΠΤΑ ΑΣΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ



Πρὸς τὰ τῶν ἐπτὰ ἰδίως Ἑκκλησιῶν φίλτατα τέκνα.

Ἰλιτατα, τῶν ἐπτὰ Ἑκκλησιῶν τεκνία, ἀγαπήσατε τὴν Παιδείαν καὶ τὴν Ἑκκλησίαν, ἀφοσιώθητε πάσῃ δυνάμει εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν Πατρίδα. Βεβαιώθητε ὅτι γλυκύτερον πρᾶγμα τούτων εἰς τὸν κόσμον δὲν ὑπάρχει.

Δοξάσατε τὸν Θεόν, ὅτι ἐγεννήθητε Ἕλληνες, τέκνα τῆς εὐγενεστέρας καὶ ἐνδοξοτέρας φυλῆς τοῦ Κόσμου· τῆς φυλῆς, ἣς ὡς ἥλιος ἐφώτισε καὶ διὰ τῶν συγγραμμάτων τῶν Προγόνων ἐξακολουθεῖ φωτίζουσα τὸν κόσμον· Ἕλλην ἀγράμματος, μὴ εὐσεβῆς καὶ κακὰς πράξεις πράττων προσβάλλει τὴν εὐγένειαν τῆς φυλῆς αὐτοῦ, λυπεῖ τὴν πολυβασανισμένην γλυκεῖαν ἡμῶν Μητέρα Ἑλλάδα, εἶναι ἀνάξιον τοιαύτης μεγάλῃς Μητρὸς τέκνον! Εἶναι κανεὶς ὅστις προτιμᾷ νὰ ᾔηνε κακὸν καὶ οὐχὶ κα-

λὸν τέκνον τῆς Πολυσέπτου ἡμῶν Πατρίδος; βεβαίως ὄχι, μυριάκις ὄχι.

Λαμπάκης





Εικ. 32. Ἡ ἐκ Νέας Ἐφέσου εἰσόδος ἡμῶν εἰς Ἐφέσον (1 Σεπτεμβρ. 1970).

ΕΦΕΣΟΣ



ΑΣΤΗΡ ΠΡΩΤΟΣ¹

Τῷ ἀγγέλῳ τῆς Ἐφεσίνης Ἐκκλησίας γρά-
ψον, Τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν
τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ
λυχνίων τῶν χρυσοῦν.

Οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ τὸν κόπον σου, καὶ τὴν
ὑπομονὴν σου, καὶ ὅτι οὐ δύῃ βαδίσαι κακοῦς,
καὶ ἐπειράσω τοὺς ῥάσκοντας εἶναι ἀποδόλους
καὶ οὐκ εἶδῃ, καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς.

Καὶ ἐβάδισας καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ διὰ
τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας καὶ οὐ κέκυηκας.

Ἄλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου
τὴν πρῶτην ἀφῆκας.

Μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέτωκας, καὶ μετα-
νόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον· εἶδὲ μὴ,
ἐρχομαί σοι ταχύ, καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου
ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς.

Ἄλλα τοῦτο ἔχεις, ὅτι μιθεῖς τὰ ἔργα τῶν
Νικολαϊτῶν, ἃ καγὼ μισῶ.

Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει
ταῖς Ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ ῥα-
γεῖν ἐκ τοῦ θύλου τῆς ζωῆς, ὁ ἔστιν ἐν μέσῳ
τοῦ Παραδείσου τοῦ Θεοῦ.

(Ἀποκλ. 6'. 1—7).

¹ Κυρίως ὁ Ἀστήρ, ὡς εἵπομεν, ἀναφέρεται συμβολίζων τὸν Ἐπίσκοπον, ἀλλὰ κατ' ἐπέκτα-
σιν καὶ κατὰ τὸ «ubi Episcopus ibi Ecclesia», λαμβάνομεν τοῦτον ὡς αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν.

ΑΠΟ ΣΜΥΡΝΗΣ ΕΙΣ ΕΦΕΣΟΝ

*"Αφίξεις. Παλμοὶ καὶ αἰσθήματα. Ὁ ἱερεὺς τῆς Κοινότητος.
"Ὑμνος εἰς τὸν Κύριον.*

Μετὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἱερώτερον τύπον τῆς Ἐφέσου, ἡμεῖς τοῦλάχιστον, δὲν γνωρίζομεν.

"Ἄλλοτε εἰς παρωχημένους χρόνους τὸ ταξίδιον τῆς Ἐφέσου ἦν ἐν τῶν δυσχερεστάτων· ἕνεκα δὲ τῶν ληστῶν, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου δὲν ἔλειψαν λυμαίνοντες τὰ περὶ τὴν Ἐφεσον μέρη, καὶ ἐν τῶν λίαν ἐπιφόρων ταξιδίων.

Ὁ Tavernier, ὁ γεννηθεὶς, ὡς λέγει, μὲ τὸν πόθον μόνον νὰ ταξιδεύῃ, ὁ ἐπὶ 40 ἔτη ἐξάκις διελθὼν ἤπασαν τὴν Τουρκίαν περὶ τὸ 1630, ἀπὸ Σμύρνης ὅπως ἔφιππος μεταβῇ εἰς Ἐφεσον ἐχρειάσθη 1 1/2 ἡμέραν¹, ἠναγκάσθη δὲ νὰ στρατολογήσῃ πρὸς συνοδίαν αὐτοῦ 6 Γάλλους καὶ 6 Ὀλλανδοὺς, 3 Γιαννητσάρους καὶ ἐπὶ 3 ἵππων νὰ φορτώσῃ τὰ διὰ τὸ ταξίδιον ἀπαιτούμενα τρόφιμα. Τὰς ἐν Ἐφέσῳ δὲ καὶ καθ' ὁδὸν ἀπροσδοκίτους αὐτοῦ περιπετείας ἀναγινώσκει ὁ ἐπιθυμῶν ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ *Les six voyages* (ἔκδ. 1677 σελ. 79—84).

Ὁ Spon ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὰς ἡμέρας αὐτοῦ (1675) ἐλυμαίνοντο τὰ περὶ τὴν Ἐφεσον μέρη περὶ τοὺς 800 Ἀράβες ἵππεις λησταί².

Ὁ δὲ I.e Brun τῷ 1678 ἐν συνοδίᾳ 72 προσώπων ἀνεχώρησεν ἐκ Σμύρνης ὅπως ἐπισκεφθῶσι τὰς 7 Ἐκκλησίας τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ μετὰ τὴν ταλαιπωρίαν τῆς ἐπισκέψεως τῆς Ἐφέσου, ἐπανῆλθεν ἑκκςτος εἰς τὰ ἴδια³. Κατόρθωμα δὲ ἔθεωρεῖτο τότε, ἂν ἀπὸ Σμύρνης ἡδύνατό τις ἐντὸς 13 ὥρων νὰ φθάσῃ εἰς Ἐφεσον⁴.

Αὐτὸς δὲ ὁ ἡμέτερος ἀοίδιμος βασιλεὺς Ὁθων, τῷ 1833 ἐπιθυμῶν νὰ μεταβῇ ἐκ Σμύρνης εἰς Ἐφεσον ἀπεβιάσθη εἰς τὴν Ν. Ἐφεσον⁵.

Πόση ἡ νῦν διαφορά!

Ἡμεῖς τῇ 14 Ὀκτωβρίου 1906 ἀνχωρήσαντες ἐκ Σμύρνης διὰ τοῦ σιδηροδρόμου 7 π. μ., τῇ 9 1/2 μετὰ 11 σταθμοὺς ἀφίχθημεν εἰς Ἐφεσον (εἰκ. 32).

Εἶναι ἀπερίγραπτον τί τὸ πρῶτον ἡσθάνην, ὅτε τὸ πρῶτον ἡζιώθην ὅπως ἴδω τὰ ἐνδοξα τῆς Ἐφέσου ἐρείπια.

Βλέμμα καὶ παλμοί, παλμοὶ καὶ βλέμμα ἦν πᾶν τὸ ἐν ἐμοί. Παῦλος, Ἰωάν-

¹ *Les six voyages* τόμ. 1 σ. 79· πρβλ. καὶ Spon I. σ. 316.

² Spon I. 316.

³ *Voyage au Levant*. ἔκδ. 1714 σ. 28· πρβλ. Chandler I. 245. Texier II. 276.

⁴ Chandler σ. 248. «Ἐν ταξίδιῳ τοῦ 1705».

⁵ Ἐξ ἐπιστολῆς ἐκ Σμύρνης πρὸς τὸν ἐν Ναυπλίῳ Κυρήνης Παρθένιον (Ἀντωνοπούλου Μ. Ἀσία σ. 103, πρβλ. σ. 108).

νης, Τιμόθεος, Ἀκύλας, Πρίσκιλλα, Ἀπολλῶς, Τυχικός καὶ οἱ τούτων φίλοι, ἦσαν οἱ διὰ τοῦ νοῦ μου διερχόμενοι ἱεροὶ ἄνδρες, οὓς ἐφανταζόμεν μετ' ἐμοῦ δι-
σκελίζοντας τὰς πέτρας, τὰς ἀτραπούς, τὰς ὁδούς, τὴν πόλιν, ἐν ᾗ τὸ πρῶτον
μετὰ τοσαύτης πίστεως ἐκήρυξεν τὸ Εὐαγγέλιον.

Ποῦ ἄρ' αὖ γε ἔκειτο ἡ οἰκία τοῦ Ὀνησιφόρου, ἐν ᾗ διέμενεν ὁ Παῦλος; ποῦ ἡ
σχολή τοῦ Τυράννου; ποῦ δὲ ἡ τῶν ἀντιπάλων Δημητρίου τοῦ ἀργυροκόπου καὶ
τῶν ἐργατῶν αὐτοῦ οἰκία; ποῦ ἡ Ἐπισκοπὴ τῆς πρωτογόνου ἐκκλησίας; ποῦ δὲ
διέτριβεν ἡ μᾶλλον εἰς ποῖον μέρος τῶν ἀπεράντων τούτων ἐρειπίων διέμενεν ὁ
Ῥυπίπτης, ὅτε πολὺς συνέγραψε τὸ «*Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν*
πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος;»

Ἰδοὺ αἱ ἐρωτήσεις, αἵτινες εἰς βαθεῖαν μελαγχολίαν ἐνεβύθιζον τὴν ψυχὴν μου!
οὐδεμία ἀπάντησις! οὐδεμία φωνή! ἐρείπια! ἐρείπια! καὶ μόνον ἐρείπια! παν-
ταχοῦ ἐρείπια!

Ἐν μέσῳ ὅμως τῆς βαθείας μου ταύτης λύπης ἔσχον καὶ μίαν χαράν. Ἐὰν
οἱ περιηγηταί, οὓς εἶχον περὶ Ἐφέσου ἀναγνώσει, σχεδὸν ὅλοι διηγούντο τὴν
πλήρη ἐρήμωσιν τῆς Ἐρέσου, ὁ δὲ Allioli, ὁ ἄριστος οὗτος τῆς Γεωγραφίας τῆς
Βίβλου συγγραφεύς, ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ (σελ. 529) ῥητῶς ἀνέφερεν, ὅτι μὲν
ὀλίγαι πενέσταται τουρκικαὶ οἰκογένειαι διέμενον ἐν Ἐφέσῳ, καὶ ὅτι εἰς ὅλα τὰ
πéριξ μέρη οὐδένα Χριστιανὸν συναντῶμεν, κίρνης εἶδον πενιχρῶς ἐνδεδυμένον
ιερέα ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων βαδίζοντα. Εὐθέως ἠρώτησα τὸν καλὸν ἐκεῖ ξενοδό-
χον κ. Στ. Πατεράκην, παλαιὸν τοῦ Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν μαθητὴν, τίς οὗτος;

Εἰς τὴν ἀπάντησιν δὲ τούτου καὶ τῶν περὶ ἐμέ, ὅτι εἶναι ὁ ἱερεὺς μας (εἰκ.
33), μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ παλμούς εἰς τὴν καρδίαν, ἔτρεξα πρὸς
αὐτόν, ἡσπάσθην τὴν δεξιάν του καὶ ἡ ἀπέριτος ἀγροτικὴ περιβολὴ τοῦ μοῦ
ἐφάνη πάσης βασιλικῆς ἀλουργίδος ὠραιότερα καὶ πολυτελεστέρα.

Ἐγένοντο αἱ δέουσαι συστάσεις, τῷ ἔδειξα τὴν ἐμὴν πρὸς τὰς 7 Ἐκκλη-
σίας τῆς Ἀσίας σύστασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου¹ καὶ κατ' εὐθὺ μετ' αὐ-

¹ Αὕτη ἔχει οὕτως.

Τοῖς ἱερωτάτοις Μητροπολίταις καὶ Θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις ἀνά τὴν Μ. Ἀσίαν ὑπο-
κειμένοι τῷ καθ' Ἡμᾶς Ἀγιωτάτῳ Πατριαρχικῷ Οἰκουμενικῷ θρόνῳ, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπη-
τοῖς ἀδελφοῖς καὶ συλλειτουργοῖς τῆς Ἡμῶν Μετριότητος καὶ τοῖς ὁσιωτάτοις ἡγουμένοις τῶν ἱερῶν
Σταυροπηγιακῶν Μονῶν,

+ Ἰωακεῖμ ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ
Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

Ἀριθ. Πρωτ. 6159.

Ἱερώτατοι Μητροπολίται καὶ Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι οἱ ἀνά τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὑποκεί-
μενοι τῷ καθ' Ἡμᾶς Ἀγιωτάτῳ Πατριαρχικῷ θρόνῳ, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ
συλλειτουργοὶ τῆς Ἡμῶν Μετριότητος καὶ ὁσιώτατοι ἡγούμενοι τῶν ἱερῶν Σταυροπηγιακῶν Μο-
ναστηρίων, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ. Ὁ ἐπιδότης τῆς παρούσης Ἡμετέρας ἐπιστο-
λῆς Ἐλλογιμώτατος κύριος Γ. Λαμπάκης, Διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Χριστιανικοῦ Ἀρχαιο-

τοῦ εὑρέθην ἐντὸς τοῦ ἐκεῖ μικροῦ, ἀλλ' ἱστορικοῦ ναυιδίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου! Αὕτη ἦτο καὶ ἡ πρώτη μου ἐν Ἐφέσῳ ἐπίσκεψις! Χριστιανὸς ἱερεὺς εἰς τὸν τόπον Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὃν ἐνόμιζον ἐντελῶς ἐρημον καὶ ἀκατοίκητον! Καὶ πάλιν χριστιανικὴ ἐκκλησία, ἐκεῖ ὅπου μόνον ἐρείπια καὶ σωροὶ πετρῶν ἀνεμένοντο!

Ἐδόξασα τὸν Κύριον, ὅτι ἤρξατο ἐπαναφέρειν τὸ τέως ἐντελῶς ἐκλείψαν φῶς



Εἰκ. 33. Ὁ ἱερεὺς τῆς Κοινότητος Ἐφέσου Θεοδοσίος.

τοῦ πρώτου Ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ ὅτι ἐν μέσῳ τῶν ἐκεῖ ἀκούεται καὶ πάλιν ἡ φωνὴ «Πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα».

Μεγαλειτέραν χαράν, μεγαλειτέραν εὐτυχίαν οὐδέποτε εἶχον αἰσθάνθῃ εἰς τὸ βίον μου.

Σὲ δοξάζω, Κύριε, Σὲ ὑμνῶ, Δέσποτα τοῦ ἐλεύους, Σὲ λατρεύω Φῶς παιδεῶν, Φῶς ἰώμενον καὶ ἀγιάζον, φωτίζον, ἀλλὰ καὶ κατὼν!

λογικοῦ Μουσείου, ἔγνω ἐπὶ σκοπῷ ὅπως ἐπιστημονικῶς ἵνα ἐπισκεφθῇ τινὰς τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπαρχιῶν καὶ ἱερῶν Μονῶν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐξητήσατο τὴν παροῦσαν Πατριαρχικὴν Ἡμῶν σύστασιν. Ὅθεν συγιστῶντες Ἰμὴν τὴν αὐτοῦ ἑλλογιμότητα, ἀξιοῦμεν ἵνα πρὸς τῇ φιλόφρονι δεξιῶσει, τῇ προσηκούσῃ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὴν θέσιν τοῦ συγιστωμένου, παρασχεθῇ αὐτῷ καὶ πᾶσα εὐκολία καὶ συνδρομὴ πρὸς τελειόφορον ἐκθασιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπισκέψεως αὐτοῦ. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μεθ' Ἰμῶν.

ἀπὸ Σεπτεμβρίου ε'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμ ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ἀρχαίας Ἐφέσου οὐδὲν λέγομεν. Ἄπειροι εἶναι οἱ συγγραφεῖς οἱ περὶ ταύτης συγγράψαντες· ἄλλως καὶ ὁ σκοπὸς ἡμῶν δὲν εἶναι οὗτος.

Περὶ τοῦ μεγαλείου ταύτης δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι τοῦτο ἦν σχεδὸν ἴσον πρὸς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ.

Ἐπτὰ ἦσαν τὰ θαύματα τοῦ κόσμου· ἐν τούτων ἦν καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ Ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ἀρρήτου δόξης καὶ τελειότητος τέχνης ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Τίς ὅμως θὰ ἔλεγεν ὅτι ἡ δόξα αὕτη τῆς Ἐφέσου ἤθελε διαγραφῇ ἀπὸ τῶν 7 τοῦ κόσμου θαυμάτων καὶ ἤθελε ἐγγραφῇ εἰς τὴν αἰώνιον δόξαν τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς ἐπταστέρου πλειάδος τῆς Ἀποκαλύψεως, τῆς ἀπαρεγκλίτως ἀκολουθούσης τὸν Ἥλιον τῆς Δικαιοσύνης Χριστόν!

Ναί, καὶ ἡ χριστιανικὴ Ἐφεσος κεῖται σωρὸς ἐρειπίων, ἀλλ' ὑπεράνω αὐτῶν αἰώνιως θέλει διατρέχει ἡ δόξα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Ἀποκαλύψεως· κατεστράφη ἡ ὕλη, ἀλλ' αἰώνιον μένει τὸ δόγμα α' *Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος*.

Τίς θέλει καταλύσει τὴν νίκην ταύτην τοῦ χριστιανισμοῦ ἀφοῦ καὶ αὐταὶ αἱ πύλαι τοῦ Ἄδου ἐθεωρήθησαν ἀνεπαρκεῖς;

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Ὁ Παῦλος σπεῖρει τὸν πρῶτον σπόρον, Ἀπολλῶς, Ἀκύλας, Πρίσκιλλα καὶ Τιμόθεος καλλιεργοῦσιν αὐτόν, ὁ δὲ Ἰωάννης αὐξάνει αὐτόν εἰς δένδρον μέγα.

Εἶχεν ἤδη ιδρύσει τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Κεγχρεῶν ὁ θεῖος Παῦλος, ὁπόθεν μετὰ Ἀκύλα καὶ τῆς Πρίσκιλλης περὶ τὸ 56 μ. Χ. ἀφίκετο τὸ πρῶτον εἰς Ἐφεσον¹, τὸ πρῶτον γνωρίσας ἐν τῇ συναγωγῇ τὸν Ἰησοῦν (Πράξ. ιη'. 19).

Μετὰ τὸν Παῦλον τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐκήρυξεν ἀμέσως ὁ δυνατὸς ἐν ταῖς Γραφαῖς Ἀπολλῶς, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου (Πράξ. ιη'. 25),

¹ Εὐτυχίαν τοῦ βίου ἡμῶν θεωροῦμεν, ὅτι, πρὶν ἢ μεταβῶμεν εἰς Ἐφεσον, ἠκολουθήσαμεν ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν ἀποστολικὴν πορείαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐπισκεφθέντες τὴν Νεάπολιν, τοὺς Φιλίππους, τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν Βέρροϊαν, τὰς Ἀθήνας, τὴν Κόρινθον καὶ τὰς Κεγχρεάς, ὅπου τῇ 14 Μαΐου 1906 καὶ μικρὸν θυγάτριον ἐπὶ τῷ ὀνόματι Φοίβης τῆς διακονίσσης ἐβαπτίσσαμεν (Ῥωμ. ις'. 1)· ἐκείθεν δὲ ἀναχωρήσαντες ἀφίχθημεν τῇ 14 Ὀκτωβρ. 1906 εἰς Ἐφεσον, ὡς ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐκ Κεγχρεῶν ἀναχωρήσας ἀφίκετο εἰς Ἐφεσον.

Βραδύτερον δὲ τῇ 2 Ἰουνίου 1908 ἐν Κορίνθῳ ἐβαπτίσσαμεν καὶ Χλόην ἐν ὀνόματι τῆς ἐν τῇ Α'. πρὸς Κορινθίους α'. 11. ἐπιστολῇ ἀναφερομένης Χλόης.

ἐφ' ᾧ ὁ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, τοῦ Παύλου ἀναχωρήσαντος, ἀκριδέστερον ἐξέ-
θεντο αὐτῷ «τὴν τοῦ Θεοῦ ὁδόν» (Πράξ. ιη'. 26). Ὅτε, δὲ μετὰ μικρὸν ἐπαν-
ῆλθεν εἰς Ἐφεσον ὁ θεῖος Ἀπόστολος (τοῦ Ἀπολλῶ ἤδη εἰς Κόρινθον διατρίβον-
τος), εὗρεν ἤδη ἐσχηματισμένην μικρὰν χριστιανικὴν Ἀδελφότητα (Πράξ. ιη'.
27), ἐκ 12 περίπου μαθητῶν συνισταμένην (Πράξ. ιθ'. 7), οὓς ἐρωτήσας, εἰς βα-
πτισθέντες ἔλαβον πνεῦμα ἅγιον, ἤκουσε παρ' αὐτῶν τὸ, ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα
ἅγιον ἐστὶν ἠκούσαμεν· τότε ἐβάπτισεν αὐτοὺς ὁ Παῦλος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰη-
σοῦ, καὶ ἐπιθέντος τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτούς, ἦλθεν ἐπ' αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον
«ἐλάλουν τε γλώσσας καὶ προεφήτευον» (Πράξ. ιη'. 5—6).

Οἱ 12 οὗτοι ἐν Ἐφέσῳ Χριστιανοὶ εἰσὶν ὁ πρῶτος πυρὴν τῆς πρώτης ἐν Ἐφέσῳ
χριστιανικῆς Κοινότητος, ἥτις βραδύτερον, ὡς ὁ κόκκος τοῦ Εὐαγγελίου ἠῤῥησε
καὶ ἐγένετο δένδρον μέγα (Λουκ. ιγ'. 19).

Ἐπὶ τρεῖς εἴτα μῆνας ὁ Παῦλος ἐκήρυττεν ἐν τῇ Συναγωγῇ, ἐπὶ δύο δ' εἴτα
ἔτη διελέγετο ἐν τῇ σχολῇ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ Τυράννου¹, ὅτε πάντες οἱ κατοικοῦν-
τες τὴν Ἀσίαν Ἰουδαῖοι τε καὶ Ἕλληνες ἤκουσαν τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ.

Κατὰ τὰ δύο ταῦτα ἔτη εἶδε τὸ πρῶτον ἡ Ἐφεσσος τὰ μεγαλεῖα τῶν θαυμά-
των, ἅτινα διὰ τοῦ Παύλου διενήργει ὁ Θεός· αὐτὸς οὗτος ὁ Παῦλος ἤδη τὸ πρῶ-
τον εἶδεν ἑαυτὸν ἐν Ἐφέσῳ ὄργανον τῆς θείας Δυνάμεως! διότι καὶ αὐτὰ τὰ
μυστικά ἐγγιζόμενα ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ Παύλου καὶ ἐπιτιθέμενα εἴτα ἐπὶ τοῖς
ἀρρώστους ἐθεράπευον αὐτοὺς καὶ ἐξέβαλον τὰ πονηρὰ πνεύματα (Πράξ. ιθ'. 12).

Τότε ἐν Ἐφέσῳ οἱ ἐπτά υἱοὶ τοῦ ἀρχιερέως Σκευᾶ, βλέποντες, ὅτι ὁ Παῦλος
θαυματουργεῖ ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, ἐπεχείρισαν καὶ οὗτοι πρὸς χρηματισμὸν, νὰ
ἐξορκίσωσι τὰ πονηρὰ πνεύματα ὑπὸ τὸν τύπον· ἀδελφοί, ὑμεῖς τὸν Ἰησοῦν, δὲν
ὁ Παῦλος κηρύσσει, ὅτε τὸ πονηρὸν πνεῦμα εἶπε αὐτῷ Ἰησοῦν γινώσκω καὶ τὸν
Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνας ἐστέ; μεθ' ὃ ὁρμήσαν καὶ αὐτῶν κατεξέσχισεν
καὶ κατετραυμάτισεν αὐτοὺς» (Πράξ. ιθ'. 16).

Τὸ γεγονός δὲ τοῦτο τοσοῦτον φόβον προὔξεν ὥστε πολλοὶ τῶν τὰ περί-
εργα (= τὰ τῶν μαγικῶν) πράξαντων, φέροντες τὰς μαγικὰς αὐτῶν βίβλους κατέ-
καον ἐνώπιον πάντων (εἰκ. 34)· ἡ τιμὴ δ' αὐτῶν ἀνήρχετο εἰς πέντε μυριάδας
ἀργυρίου (Πράξ. ιθ'. 19), ἥτοι περὶ τὰς 50 χιλ. δραχμῶν.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Παῦλος χαίρων, ὅτι οὕτω κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἠῤῥανε
καὶ ἴσχυεν (Πράξ. ιθ'. 20), περὶ τὸ 59 μ. Χ. δὲ ἡτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ, ἐξερ-
ράγη κατ' αὐτοῦ ἡ δεινὴ ὑπὸ τοῦ ὄχλου ταραχὴ, ἣν προεκάλεσεν ὁ ἀργυροκόπος
Δημήτριος. Οὗτος ποιῶν μικροὺς ἀργυροὺς ναοὺς τῆς Ἀρτέμιδος, οὓς ὡς ἐνθύμιαι
ἢ φυλακτῆρια ἐπώλει εἰς τοὺς ἀπὸ πᾶσιν τὴν Οἰκουμένην εἰς Ἐφεσον συρρέον-
τας ἐθνικοὺς, καὶ παρέχων ἐπομένως πολλὴν ἐργασίαν εἰς τοὺς ὑφ' ἐαυτὸν τεχνί-

¹ Ἡ Συριακὴ μετάφρασις καλεῖ αὐτὸν Τοῦρνον (Εὐγεν. Ἐκατονταετ. σελ. 159).

τας, φοβηθείς, ὅτι ἐὰν κατισχύσῃ ὁ Χριστιανισμὸς θὰ χάσῃ τὰ ἀπὸ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ κέρδη, συναθροίσας τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας εἶπεν :

« Ἄνδρες, ἐπίστασθε διὸ ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν ἐστὶ καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε διὸ οὐ μόνον Ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων διὸ οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι· οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι,



Εἰκ. 34. Ὁ Παῦλος κηρύττει ἐν Ἐφέσῳ· οἱ δὲ μάγοι καίουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς μαγικὰς αὐτῶν βιβλους.

μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται».

Τότε, κατὰ τὰς Πράξεις, «ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη συγχύσεως· ὥρμησάν τε δημοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας συνεκδήμονες τοῦ Παύλου. Τοῦ δὲ Παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἶων αὐτὸν οἱ μαθηταί, τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες

πρὸς αὐτὸν παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον, ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον· καὶ οἱ πλείους οὐκ ᾔδεισαν τίνας ἐνεκεν συνεληλύθεισαν· ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέξανδρον προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασεισας τὴν χεῖρα ᾔθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ἐπιγνόντων δὲ ὅτι Ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων ὥς ἐπὶ ὤρας δύο κραζόντων «Μεγάλη ἡ Ἀρτεμις Ἐφεσίων». Κατασειλάς δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον φησὶν, «Ἄνδρες Ἐφεσιοί, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Διοπετοῦς;»¹

Ἀναντιορήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν προπετὲς πράττειν· ἡγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους, οὔτε ἱεροσούλους, οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὰν ὑμῶν· εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται πρὸς τίνα λόγον ἔχουσιν ἀγοραῖοι ἄγονται καὶ ἀνθύπαιτοι εἰσὶν, ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλους· εἰ δὲ τι περὶ ἐτέρων ἐπιζητεῖτε ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται· καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι σιτάσεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ οὗ δυνησόμεθα ἀποδοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύτης» (Πράξ. ιθ'), μεθ' ὃ κατὰ πρᾶξιν τοῦ λαοῦ, διελύθη ἡ φοβερὰ αὕτη στάσις.

Ἐν Ἐφέσῳ περὶ τὸ 56 μ. Χ. ὁ θεῖος Παῦλος συνέγραψε τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολήν, ἐν ᾗ τόσον περιπαθῶς διηγείται, πῶς ἀπὸ διώκτου ἐγένετο Ἀπόστολος (Γαλ. α'. 11—24).

Ἐνταῦθα περὶ τὸ 57 ἐδέχθη τὴν ἀπὸ Κορίνθου ἐπίσκεψιν τῶν υἱῶν τῆς Χλόης (Α'. Κορινθ. α'. 11), δηλωσάντων αὐτῷ, ὅτι οἱ ἐν Κορίνθῳ Χριστιανοὶ διακρινόμενοι εἰς 4 μερίδας, οἱ μὲν ἔλεγον· ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ, ὅτε ὁ Παῦλος ἔγραψεν αὐτοῖς τὸ ὠραιότατον καὶ πειστικώτατον «μεμέρισται ὁ Χριστός; μὴ Παῦλος ἑσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε»; (Α'. Κορινθ. α'. 13).

Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ἔγραψε καὶ τὴν πρὸς Τίτον². ἐνταῦθα συνεγράφη καὶ ἡ πρὸς Ἑβραίους, ἢ εἰς τὸν Παῦλον μὲν ἀναφερομένη, θεωρουμένη ὅμως ὡς ἔργον τοῦ Ἀπολλῶ, γραφθεῖσα περὶ τὸ 65—68 μ. Χ., ἥτοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀποστόλου³.

Ἐν Ἐφέσῳ ὡσαύτως τὸ πρῶτον ὁ Παῦλος διωργάνωσε τὸ τάγμα τῶν Χηρῶν (Viduae) ἢ Διακονισσῶν (Α'. Τιμ. ε'). ὅπερ τόσον χρήσιμον σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβη τῇ Ἐκκλησίᾳ (Ἀποστ. Διατ. ΙΙΙ. 1, 2, 3, VIII. 19, 20).

Ἐφέσιοι δὲ ἦσαν ὡσαύτως οἱ συνοδοιπόροι αὐτοῦ Τρόφιμος (Πράξ. κα'. 29) καὶ Τυχικός ὁ διάκονος (Πράξ. η'. 4. Β' Τιμ. δ'. 20 Κολ. δ'. 7).

¹ Ἀγαλμα, ὅπερ ἐπίστευον ὅτι εἶχε πέσει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

² Hemsén σ. 197. Δαμαλᾶ Εἰσαγ. σ. 452.

³ Δαμαλᾶ Εἰς. σ. 479—487.

Οὕτω μετὰ τριετῇ δρᾶσιν ἐν Ἐφέσῳ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (Πράξ. κ'. 1-2), ἀνεχώρησεν εἰς Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα, μεθ' ὃ μετὰ 3 μῆνας, παραπλέων τὴν Ἐφεσον καὶ μὴ θέλων νὰ χρονотριβήσῃ ἐν αὐτῇ, καθόσον ἔσπευδε νὰ εὑρεθῇ εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἀφ' οὗ διενυκτέρευσεν ἐν Τρωγυλλίῳ (ἀπέναντι Σάμου) ¹ ἔφθασε τῇ ἐπιούτῃ εἰς Μίλητον, ὅπουθεν μετακαλεσάμενος ἐξ Ἐφέσου τοὺς Πρεσβυτέρους, διὰ τῆς λίαν συγκινητικωτάτης αὐτοῦ δημηγορίας, καθ' ἣν πάντες ἀνελύθησαν εἰς δάκρυα, ἀπεχαιρέτισε τὸ τελευταῖον τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀσίας, προκισθανόμενος ἐγγὺς τὸν μαρτυρικὸν αὐτοῦ θάνατον (Πράξ. κ'.) ². Καὶ ὅντως ἀποσταλεῖς δέσμιος εἰς Ῥώμην, ἐκ τῶν ἐκεῖ φυλακῶν περὶ τὸ 62 μ. Χ. ἔγραψε τὴν ὠραιότατην αὐτοῦ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν, ἐν ἣ δι' ἐξόχων ἐπιχειρημάτων δεικνύει τίνων μεγάλων καὶ ὑψηλῶν δωρεῶν ἔτυχον οἱ Ἐφέσιοι Χριστιανοὶ γενόμενοι.

Ἐν ταύτῃ γράφῳ λέγει: «Παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἣς ἐκλήθητε μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος, ἐν ἡμῶν συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης· ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. Εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα, εἰς Θεὸς καὶ πατὴρ πάντων διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν»· ἀναφέρει εἰς αὐτοὺς ὅτι πρὶν ἢ πιστεύσωσιν εἰς Χριστόν, ἦσαν σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ, ἐφ' ᾧ τοὺς Ἐφεσίους κατ' ἐξοχὴν ὀνομάζει τέκνα φωτός, «ὡς τέκνα φωτός περιπατεῖτε, ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ»· παρακαλεῖ αὐτοὺς ὅπως μὴ συγκοινωνῶσι τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάροις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ νὰ ἐλέγχωσι, διότι τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν καὶ ὀνομάζουσιν αἰσχροῦν, «αἰσχροὺν ἐστὶ καὶ λέγειν» (Ἐφεσ. ε'. 12).

Πόσον θεῖα! πόσον ὑψηλή, ἀλλ' ἐν ταύτῃ καὶ πόσον ἀπλῇ ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία, ἣν τὸ πρῶτον ἤκουεν ἡ ἐθνικὴ Ἐφεσος!

Τίς δὲ ἀγνοεῖ, ὅτι δὲν δύναται νὰ τελεσθῇ γάμος ὁρθοδόξου, ἐὰν ἐκ τῶν 14 ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου τῶν ἐξ 100 κεφαλαίων καὶ 2317 στίχων συγκειμένων, δὲν ἀναγνωσθῶσι οἱ 14 στίχοι (20 — 33) τοῦ ε'. κεφαλαίου τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου, ἐν οἷς τοσοῦτον θαυμασίως ὀρίζεται καὶ διδάσκεται τίς ἡ σχέσις τῶν συζύγων, ἣτις ἀκριβῶς παρβαλλεταὶ πρὸς τὴν αὐτὴν σχέσιν, ἣν ἔχει ὁ Χριστὸς πρὸς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ Νύμφην Ἐκκλησίαν!

¹ Τοῦτο πολλὰκις ἐρωτογραφῆσαμεν ἐκ Σάμου κατ' Αὐγούστον 1907.

² Τὴν πορείαν ταύτην τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀκολουθοῦντες, διὰ Σωκίων καὶ Πριήνης, τῇ 8 Σεπτεμβρίου 1907 μετὰ τοῦ εὐπατρίδου κ. Σπ. Φωτιάδου ἐπισκεφθῆμεν καὶ ἐμελετήσαμεν τὴν Μίλητον, τὴν καὶ πατρίδα τῆς τοῦ Περικλέους καλῆς Ἀσπασίας. Ἐν Μιλήτῳ ἐφιλοζήθημεν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἱατροῦ κ. Ἡρακλ. Χ' Σπύρου τὴν δὲ πρωίαν ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος εὐαγγελισάμεθα τὸν λαὸν εἰπόντες τὰ δέοντα (Φωτ. τοῦ ναοῦ 6431).

ὦ! Ἐφεσος ἱερά, Ἐφεσος ἁγία! Πόσα ὡς πρωτόγονος Ἐστία τοῦ χριστιανισμοῦ δὲν διδάσκεις εἰς σύμπαντα τὸν Χριστιανικὸν κόσμον!

Δέσμιος ὡσαύτως ἐκ Ρώμης ἐπιστέλλων τὴν δευτέραν πρὸς Τιμόθεον καὶ τελευταίαν αὐτοῦ ἐπιστολὴν ὁ θεὸς Παῦλος, θείως καὶ ἐξόχως γράφει τῷ ἱερῷ Τιμοθέῳ.

«Τέκνον Τιμόθεε, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέροις διδάξαι. Σὺ οὖν κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ· οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. . . μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγγεγραμμένον ἐκ νεκρῶν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται».

Πόσον ὀλίγοι λέξεις! πόσην ὁμῶς καὶ ποίαν δύναμιν δὲν ἔχουσιν ἐν αὐταῖς!

Ἐν ταύτῃ (Β'. Τιμ. α'. 16—18) εὐγνωμονεῖ τὸν ἐν Ἐφέσῳ οἶκον τοῦ Ὁνησιφόρου, δι' ὅσα οὗτος ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν Ἐφέσῳ καὶ Ρώμῃ ἔπραξεν· τούναντίον ἀναφέρει ὅτι ἐν Ἀσίᾳ ἀπεστράφησαν αὐτὸν ὁ Φύγελλος καὶ Ἐρμογένης (Β'. Τιμ. α'. 15) καὶ ἐν τῇ Α'. Τιμ. α'. 20 μέμφεται τοῦ Ὑμεναίου καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐν τῇ Β'. Τιμ. β'. 17 τοῦ αὐτοῦ Ὑμεναίου καὶ Φιλητοῦ, ὡς ἐν Ἀσίᾳ ναυαγησάντων περὶ τὴν πίστιν.

Ἐν τέλει ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ ταύτῃ προαισθανόμενος ἐγγίζον αὐτοῦ τὸ τέλος, συγκινητικώτατα γράφει «ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφάρσθηκε» καὶ πράγματι, μετ' ὀλίγους μῆνας, τῷ 64 μ. Χ. ὁ τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος ὑπέστη ἐν Ρώμῃ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον.

Τιμόθεος.

Διάδοχον δ' αὐτοῦ ὁ θεὸς Παῦλος κατέλιπε τὸν ἱερὸν Τιμόθεον, πρῶτον ἐπισκοπον Ἐφέσου λογιζόμενον (Ἀποστ. Διατ. VII. 46), πρὸς ὃν, ὡς εἶδομεν, ἀποτείνει τὰς δύο λαμπροτάτας αὐτοῦ ποιμαντορικὰς ἐπιστολάς τὴν Α'. καὶ Β'. πρὸς Τιμόθεον, τελευτήσαντα δὲ μαρτυρικῶς τῷ 97 μ. Χ. τῶν ἐθνικῶν ἀγόντων τὴν ἐορτὴν τὴν «καταγώγιον» καλουμένην (22 Ἰαν.). Τοῦτου δὲ διάδοχος ἦν ὁ Γάιος¹, οὗ τὴν μνήμην ἡ Ἐκκλησία ἄγει Νοεμβρίου 5.

Ἰωάννης.

Πάντως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (64 μ. Χ.) ὁ Ἰωάννης ἦλθεν εἰς Ἐφεσον· ὁπόθεν ἐπὶ Δομετιανοῦ περὶ τὸ 95 μ. Χ. ἐξωρίσθη εἰς Πάτρμον²,

¹ Ὁ Le Quien ἐν τῷ Oriens Christian. τόμ. I. σελ. 672 ὡς διάδοχον τοῦ Τιμοθέου ἀναφέρει τὸν Ἰωάννην.

² Εὐσεβ. Χρονικ. Πατρ. Migne τόμ. 19 σ. 551 Χρον. Πάσχ. σ. 250, Ἰερων. de Vir. ill. cap. IX, Εἰρηναῖος ad. Haer V κεφ. XXX 3 Merzan. σελ. 94, Κεδρηνὸς Πατρ. Migne τόμ. 121 σ. 473.

ἐνθα 64 μετὰ τὴν Ἀνάληψιν ἔτη¹ εἶδε τὴν Ἀποκάλυψιν², καὶ ἐπὶ Νερούα ἐλευθερωθεὶς ἦλθε πάλιν εἰς Ἑφεσον³, ἐνθα εἰς βαθύτατον γῆρας ἐλθὼν ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ⁴ κατὰ τινὰς μὲν 98 ἢ 99 ἐτῶν, τῷ γ', ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ 100 μ. Χ., κατ' ἄλλους δὲ (Κεδρ. Πατρ. Migne τόμ. 121 σελ. 473), ὡς καὶ κατὰ τὸν ἐν τοῖς Μηναίοις βίον αὐτοῦ ἐν ἡλικίᾳ 106 ἐτῶν, ὑπολογιζομένου, ὅτι 56 ἐτῶν ἀνεχώρησεν ἐξ Ἱεροσολύμων, ὅτι 9 ἔτη διέμεινεν ἐν Ἑφέσῳ, 15 ἐν Πάτμῳ, καὶ ἐν Ἑφέσῳ μετὰ τὴν ἐκ Πάτμου ἐπιστροφὴν 26, ἐν ὧν 106 (Μηναῖον 26 Σεπτεμβρίου)⁵.

Κατὰ τὴν ἐν τοῖς Μηναίοις παράδοσιν, ὁ Ἰωάννης ἐν τόπῳ τινὶ «Μαρυκρεώτῃ» καλουμένῳ, ὑπέστη δεινὸν ναυάγιον, ἐνθα συνήνητσε καὶ τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Πρόχρον, μετ' αὐτοῦ δὲ ναυαγοὶ εἰς Ἑφεσον τὸ πρῶτον ἐλθόντες, ἀμφότεροι ἐγένοντο μισθωτοὶ εἰς τὸ λουτρὸν τῆς ἐπὶ κακίᾳ διαβεβοημένης Ῥωμάνας, τοῦ μὲν Ἰωάννου ὡς ἐγκαύστου τοῦ δὲ Προχόρου ὡς ἐπιχύτου ταχθέντος⁶.

Ὅτε δὲ ὁ Ἰωάννης ἀνέστησε τὸν ἐν τῷ λουτρῷ θανόντα Δόμνον καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ Διοσκουρίδην, οὗτος ὡς καὶ ἡ Ῥωμάνα ἐγένοντο χριστιανοὶ (Εἰκόνας τούτων ἐν Πάτμῳ ἰδὲ φωτ. 6379—6380).

Εἶτα ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Ἰωάννης συνέτριψε τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος, ὅτι χιλιάδες λαοῦ ἐπίστευσαν εἰς Χριστόν, καὶ ὅτι ἐν τόπῳ τῆς Ἑφέσου καλουμένῳ ΤΥΧΗ ἰάσατο παράλυτον 12 ἔτη κατακείμενον. Ἀναφέρεται δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι μετὰ τὴν ἐν Πάτμῳ ἐξορίαν αὐτοῦ ἐν Ἑφέσῳ κατῴκει ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Δόμνου μετὰ 7 τῶν ἐαυτοῦ μαθητῶν (Μηναῖον Σεπτεμβρ. 26).

Ἐν Ἑφέσῳ ὁ Ἰωάννης χάριν τῶν ἐκεῖ πεπαιδευμένων Ἑλλήνων Χριστιανῶν (Εἰρην. κατὰ Αἴρεσ. III. 1. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Ε'. 8), πάντως μετὰ τὸ 75 μ. Χ. ἔτος (Δαμαλ. Εἰσ. σ. 195) καὶ μετὰ τὴν συγγραφὴν τῶν τριῶν πρώτων Εὐαγγελίων, συνέγραψε τὸ ἄγιον καὶ ἱερὸν αὐτοῦ Εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ τοσοῦτον ὑψηλῶς ἐδογματίσεν «ΕΝ ΑΡΧΗ ΗΝ Ο ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ Ο ΛΟΓΟΣ ΗΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΘΕΟΣ ΗΝ Ο ΛΟΓΟΣ, καὶ προχωρῶν εἶτα διὰ τοῦ ΠΑΝΤΑ ΔΙ' ΑΥΤΟΥ ΕΓΕΝΕΤΟ, ἀπέκλεισε τὴν ἰδέαν ὅτι ἐγένετό τι ἄνευ ΑΥΤΟΥ. ἂν ἐπομένως,

¹ Μελετ. Ἐκκλ. Ἰστ. τόμ. Α'. σ. 42.

² Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Γ. κγ'. Κεδρηγὸς Πατρ. Migne τόμ. 121 σ. 473.

³ Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Γ. κγ'. Εὐσεβ. Χρον. Πατρ. Migne τόμ. 49 σ. 552. Χρον. Πάσχ. σ. 252. Κεδρην. Πατρ. Migne τόμ. 121 σελ. 473. Νικηρ. Καλλ. Ἰστ. Γ'. ιβ'. Πατρ. Migne τόμ. 145 σ. 920. Merzan. S. Polycarpe 1893 σ. 94.

⁴ Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Γ'. α'. κγ'. Εὐσ. Χρον. Πατρ. τόμ. 49 σ. 252 Χρον. Πάσχ. σ. 347.

⁵ Τὸ πρὸ τῆς Πάτμου εἰς Ῥώμην ταξίδιον τοῦ Ἀποστόλου, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Τερτυλιανός (de Praescript. haer. 36) θεωρεῖται ἀδύνατον, διότι οὔτε ὁ Εὐσέβιος, οὔτε ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία (76ρ. 26) περὶ τούτου ἀναφέρουσι τι (πρβλ. καὶ Δαμαλ. Εἰσαγ. σ. 146).

⁶ Οὕτω παρίστανται ἀμφότεροι ἐν τῷ λουτρῷ τούτῳ ἐργαζόμενοι ἐν τῷ ἔξω νάρθηκι τῆς Μονῆς Πάτμου (Φωτ. 6379—80) πρβλ. καὶ εἰκ. 4.

ΟΥΔΕΝ ἄνευ ΑΥΤΟΥ ἐγένετο, φανερόν ὅτι οὔτε ἡ Ἰέννησις ΑΥΤΟΥ ἄνευ ΑΥΤΟΥ ἐγένετο, συνάκτιδος ἄρα καὶ συνάνκρχος ὁ λόγος τῷ Πατρὶ ¹, «οὐκ ἦν ἐπομένως διὰ οὐκ ἦν».

Εἶδεν ἡ ἡκούσε μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ κόσμος ὑψηλοτέραν διδασκαλίαν ἢ ἀνεμέτρησε ποτὲ μείζον ὕψος θεολογίας;

Διὰ τοῦτο ὁ Ἰωάννης ἐκλήθη κατ' ἐξοχὴν ΘΕΟΛΟΓΟΣ καὶ Εὐαγγελιστῆς ΥΨΗΠΕΤΗΣ, ἐφ' ᾧ καὶ ὡς σύμβολον αὐτοῦ ἐδόθη ὁ ΑΕΤΟΣ ὁ ἐν τῇ πτήσει βασιλεύς τῶν πτηνῶν.

Ἦδη κατὰ Δ'. αἰῶνα, Πέτρος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἀνέφερεν, ὅτι ἐν Ἐφέσῳ ἐσώζετο ἰδιόγραφον αὐτοῦ τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου, περὶ οὗ λέγει: «ἦν δὲ Παρασκευὴ τοῦ Πάσχα, ὥρα ἦν ὥσει τρίτη, καθὼς τὰ ἀκριβῆ βιβλία περιέχει, αὐτὸ τοῦτο ἰδιόχειρον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ὅπερ μέχρι τοῦ νῦν πεφύλακται χάριτι Θεοῦ ἐν τῇ Ἐφεσίᾳ ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ καὶ ὑπὸ τῶν πιστῶν ἐκεῖσε προσκυνεῖται» (Χρον. Περσ. ἐκδ. Βονν. τόμ. Α'. σελ. 11).

Ἀγνωστον δὲ εἰς ἡμᾶς πότε καὶ πῶς τὸ ἱερώτατον καὶ πολυτιμώτατον τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας κειμήλιον διὰ παντὸς ἀπωλέσθη ².

Ἐνταῦθα ὁ Ἰωάννης ἐν Ἐφέσῳ περὶ τὸ 80 μ. Χ. συνέγραψε τὰς τρεῖς πρὸς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν ἀποτεινομένας ἐπιστολάς αὐτοῦ, «Καθολικὰς» διὰ τοῦτο ὀνομασθεῖσας: τὴν πρώτην, ἐν ᾗ ἀπὸ τῶν σπλάγχων αὐτοῦ ἀναφωνεῖ καὶ πάλιν «δὲ ἦν ὅπ' ἀρχῆς, δὲ ἀκηκόαμεν, δὲ ἐωράκαμεν, τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, δὲ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς ἀπαγγέλλομεν ἡμῖν» (Α'. Ἰωάν. α'. 1—2).

Τίς τῶν μετέπειτα Πατέρων ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τοὺς λόγους τούτους «δὲ ἀκηκόαμεν, δὲ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν καὶ δὲ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν»;

Τὴν δευτέραν ἀποτείνει πρὸς τὴν Ἐκλεκτὴν Κυρίαν, συμβολικῶς ἐννοῶν τὴν Ἐκκλησίαν (στίχ. 10, 13). Τὴν δὲ τρίτην πρὸς τὸν καὶ ἄλλοθεν ἡμῖν γνωστὸν Γάτιον (Πράξ. ιθ'. 29, Ῥωμ. ις'. 23, Ἀποστ. Διατ. VII. 46), ὃν ἐν τῷ 1 στίχῳ δις οὕτως εἰπεῖν ἀποκαλεῖ ἀγαπητόν, λέγων: «Γὰρ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ»,

Τινὲς ἐκ τοῦ ἀορίστου τοῦ ῥήματος «ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ» (Ἀποκ.

¹ Εἰς οὗ καὶ ὁ ὕμνος: «Τὸν συνάνκρχον λόγον Πατρὶ καὶ Πνεύματι . . . ». Ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀποστ. Παύλου πρὸς Κολοσσαεῖς, «ὅτι ἐν αὐτῷ (τῷ Χριστῷ) ἐκτίσθη τὰ πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς τὰ ὁρατά καὶ τὰ ἀόρατα . . . τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτίσται» καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε κλπ.» (Κολοσ. Α'. 16—20)· βλέπομεν ὅτι καὶ πρὸ τοῦ Ἰωάννου ἐφέρετο ἡ διδασκαλία αὐτῇ περὶ τοῦ Λόγου, ὅτι «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο», ἦν ὁ Ἰωάννης διὰ τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ ἐυστηματοποίησε καὶ ἀνήγαγεν εἰς μεγάλην δογματικὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀλήθειαν.

² Μετὰ πόσης δὲ χαρᾶς καὶ ἡμεῖς νῦν δὲν πρέπει νὰ ἀτενίζωμεν εἰς τὸ ἐγγὺς χριστιανικώτατον χωρίον Κιρκιντζέ, ὅπερ μετὰ τοσαύτης δικαίως θρησκευτικῆς ὑπερηφανείας διακατέχει

α'. 9) συμπεραίνουν, ότι και τὴν Ἀποκάλυψιν ὁ Ἰωάννης εἶδε μὲν ἐν Πάτρῳ, συνέγραψε δὲ ἐν Ἐφέσῳ, ἀλλὰ μήπως καὶ ἐν Πάτρῳ ὢν ὁ Εὐαγγελιστής, εἰς τὸ παρελθὸν τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ ἀναφερόμενος δὲν ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τὸν ἀόριστον «ἐγενόμην ἐν Πάτρῳ»;

Παρ' Εὐσεβίῳ ἀναγινώσκομεν δύο γεγονότα τοῦ ιδιωτικοῦ μᾶλλον βίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, καταδεικνύοντα πόσῃ ἀποστροφῇ εἶχε πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας καὶ πόσον ζῆλον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἑστώ καὶ μιᾶς ψυχῆς.

Εἰσελθὼν ποτε λέγει ὁ Εὐσεβίος ἐν Ἐφέσῳ εἰς βαλανεῖον ὅπως λουσθῇ καὶ μαθὼν ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἦν ἐκεῖ ὁ αἰρετικὸς Κήρινθος, εὐθὺς ἀνεχώρησεν ἐπειπὼν: «φύγωμεν, μὴ καὶ τὸ βαλανεῖον συμπέσῃ, ἐνδον ὄντος Κηρίνου, τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ» (Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱστ. Δ'. 14).

Ἄλλοτε δὲ εὐρὼν ὁ Ἰωάννης εὐσωμον καὶ ζωηρὸν νεανίαν, παρέδωκε τῷ Ἐπισκόπῳ, ὃς ἐδάπτισεν αὐτόν· ὅτε δὲ μετὰ κκίρὸν ἐπιστρέψας εἰς Ἐφεσον ὁ Ἰωάννης καὶ ζητήσας τοῦτον, ἔμαθεν ὅτι «ληστήριον συγκροτήσας ἐτραπή εἰς τὰ ὄρη, βιαιοτάτος λῆσταρχος γενόμενος, εὐθὺς, ἵππος ἤδη μοι παρέστω,» ἀνεφώνησε, «καὶ ἡγεμὼν γενέσθω μοί τις τῆς ὁδοῦ»· ὡς δὲ ὁ νέος ἀνγκυλώσας τὸν Ἰωάννην ἐξ αἰδοῦς εἰς φυγὴν ἐτρέπετο· ἀνὰ κράτος τοῦτον διώκων ὁ Ἰωάννης ἀνέκραξε: «τί με φεύγεις τέκνον, τὸν σαντοῦ Πατέρα, τὸν γυμνόν, τὸν γέροντα ἐλέησάν με τέκνον, μὴ φοβοῦ, ἔχεις ἔτι ζωῆς ἐλπίδας. Ἐγὼ Χριστῷ δώσω λόγον ὑπὲρ σοῦ. . . ὑπὲρ σοῦ τὴν ψυχὴν ἀποδώσω τὴν ἐμήν, σιῇθι, πίστευσον, Χριστὸς μὲ ἀπέστειλεν»· ὁ δὲ συντριβείς τρέμων καὶ κλαίων παρεδόθη εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἰωάννου, ὁ δὲ χαίρων ἐπανέφερε πάλιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, δούς οὕτω, κατὰ τὸν Εὐσεβίον, «τρόπαιον ἀναστάσεως βλεπομένης» (Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱστ. Γ'. κγ'. Κλημ. Ἀλεξ. Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος 42).

Ὅτε δὲ εἰς βαθύ γῆρας φθάσας ὁ ἱερός Εὐαγγελιστής δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ μεταδράνῃ εἰς τὰς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συναθροίσεις τῶν πιστῶν, οὐδὲ διὰ μακρῶν ν' ἀποτείνῃ εἰς αὐτοὺς τὸν λόγον, φερόμενος ἐπὶ τῶν χειρῶν τῶν μαθητῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἰερώνυμος, συνεχῶς ἐπανελάμβανε «τεκνία ἀγαπᾷτε ἀλλήλους»· ἐρωτηθεὶς δὲ διατί συνεχῶς λέγει τοῦτο, ὁ Ἰωάννης ἀπήντησεν ὅτι «ὅτιαν τις τηρῇ τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ Κυρίου ἐστὶν ἀρκετὸν» (Ἰερών. πρὸς Γαλ. κεφ. VI).

Οἱ λόγοι, οὓς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς τὸν Ἰωάννην «ἐὰν θέλω μένειν αὐτὸν ἕως ἔρχομαι τί πρὸς σέ» (Ἰωάν. κα'. 22), παρεξηγηθέντες ἐγέννησαν τὰς ἀποκρύφους παραδόσεις ὅτι ὁ Ἰωάννης δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ' ὅτι ζῇ καὶ ὅτι ἐνέκλεισαν αὐτόν

καὶ ὡς θησαυρὸν ἀνεκτίμητον διχυρῶν λαμπρὸν ἰδ'. — ιγ'. αἰῶνος ἐν μεμβράναις χειρόγραφον Εὐαγγέλιον, ἀναμιμνήσκον πῶς ἡμῖν τὴν χαρὰν καὶ τοὺς λόγους τοῦ ἀνωτέρω γηραιοῦ Πατριάρχου; Διὰ τοῦτο, τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ μὲν, διὰ τὸ πολυτίμον τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἀπόκτημα, τὸ δὲ, διὰ τὴν ὑψηλὴν καὶ ἐγγυτάτην πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἐφεσον θέσιν, ἡμεῖς ἐνασμενιζόμεθα νὰ ἀνομμάξωμεν ὁρεῖντῃ Ἐφεσον ἢ χωρίον τοῦ Ὑψιπέτου.

ζῶντα ἐν τῷ τάφῳ καὶ ὅτι ἡ ἀναπνοὴ αὐτοῦ σείουσα τὴν γῆν ἐξάγει λευκὴν κό-
νιν (τὸ μάννα) ¹, ἧς ἡ ἐκκλησία οὐχ ἤττον μετὰ τῆς αὐτοῦ μεταστάσεως ποιεῖται
μνείαν Μαΐου 8 (ἐκτενέστερον περὶ τούτων ἰδὲ Δαμαλᾶ Εἰσαγ. σ. 147).

Περὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ κοιμήσεως τοῦ Ἰωάννου, ἥδη ὁ Πολυκράτης γράφων τῷ
Ῥώμης Βίκτορι λέγει : «Καὶ γὰρ καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγάλα στοιχεῖα κεκοί-
μηται, ἅτινα ἀναστήσεται τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἐν ἣ ἔρ-
χεται μετὰ δόξης ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἀναζητήσῃ πάντας τοὺς ἁγίους . . . ἔτι δὲ καὶ
Ἰωάννης ὁ ἐπὶ τὸ σιῆθος τοῦ Κυρίου ἀναπεσὼν, ὃς ἐγεννήθη ἱερεὺς τὸ πέτα-
λον πεφορηκώς ², καὶ μάρτυς καὶ διδάσκαλος οὗτος ἐν Ἐφέσῳ κεκοίμηται»
(Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Γ'. α'. λα'. Ε'. κδ').

Ὁ Εὐσέβιος ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ (Γ'. λθ'). ἀναφέρει, ὅτι ἐπὶ
τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ δύο μνήματα ἐν Ἐφέσῳ ἐδείκνυντο φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ
Ἰωάννου, καὶ τὸ μὲν, ἦν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τὸ δὲ, Ἰωάννου τοῦ Πρεσβυτέ-
ρου, ὃς ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τινων (τοῦ Παπίου καὶ ἄλλων), ὡς ὁ ἑωρακὴς καὶ γράψας
τὴν Ἀποκάλυψιν ³.

Ἀλλ' ὅμως ! ἐὰν ὁ γράψας τὴν Ἀποκάλυψιν ἦν ὁ Πρεσβύτερος Ἰωάννης, πῶς
ἡ συνειδήσις οὐχὶ μόνον τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τῶν 7 Ἐκκλησιῶν τῆς
Ἀσίας θεωρεῖ συγγραφεὺς τῶν πρὸς αὐτάς Διαταγῶν τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννην
τὸν Θεολόγον, ἰδίους δὲ μεγαλοπρεπεστάτους ναοὺς ἀνήγειρεν εἰς τὴν μνήμην
Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ οὐχὶ Ἰωάννου τοῦ Πρεσβυτέρου ; ⁴

Ἡδὴ ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἰππόλυτος, τὸ ἱερόν λείψανον
αὐτοῦ ζητηθὲν οὐχ εὗρέθη. (Μηναῖον Σεπτεμβρίου 26. Κεδρηνὸς Πατρ. Migne.
Τόμ. 121. σελ. 473).

Οὐχ ἤττον μέχρι τοῦ ιε'. αἰῶνος ἐδείκνυντο ἐν Ἐφέσῳ ποῦ ἦν ὁ τάφος αὐτοῦ.

¹ Αὐγουστίνου Ἑρμ. εἰς Ἰωάννην 124.

² Μεταφορικῶς δὲ τοῦτο ἐννοεῖ τὴν ἀρχιερατικὴν τοῦ Ἰωάννου ἀξίαν, καθόσον οἱ ἀρχιερεῖς
τῆς Π. Δ. ἔφερον τοιοῦτον χρυσοῦν πέταλον ἐπὶ τῆς μίτρας «ἀγίασμα Κυρίου», ἐφ' οὗ ἦν γε-

γραμμένον τὸ ἱερόν τετράγραμμον

·	·
·	·

 τοῦ ἀνεκφωνήτου ὀνόματος τοῦ Ἰεχωβά **יהוה**

(Ἐξῆδ. κη'. 35—38)· πρβλ. Θεοτ. Σειρά τόμ. Α'. σ. 882.

³ «Δύο τε ἐν Ἐφέσῳ γενέσθαι μνήματα καὶ ἐκάτερον Ἰωάννου ἔτι νῦν λέγεσθαι, οἷς καὶ ἀναγι-
καῖον προσέχειν τὸν νοῦν, εἰκὸς γὰρ τὸν δεύτερον, εἰ μὴ τις ἐθέλει τὸν πρῶτον, τὴν τοῦ ὀνόμα-
τος φερομένην Ἰωάννου Ἀποκάλυψιν ἑωρακέναι» (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Γ'. λθ'). Ὁ αὐτὸς ὅμως
Εὐσέβιος ἐν τῷ Χρονικῷ αὐτοῦ ἀναφέρει ὅτι ὁ γράψας ταύτην ἦν Ἰωάννης ὁ Θεολόγος.

⁴ Ἀποροῦμεν τῇ ἀληθείᾳ. ὅχι διότι τινὲς Θεολόγοι ἡσπάζοντο τὴν γνώμην ταύτην, ἀλλὰ
διότι ὁ πάντων εὐσεβεστάτος καὶ ἡμῶν πολυσεβαστος Καθηγητὴς Ν. Δαμαλᾶς ἡσπάζετο ὡσαύτως
τὴν γνώμην ταύτην, ὅτι συγγραφεὺς τῆς Ἀποκαλύψεως δὲν εἶναι Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ἀλλ'
Ἰωάννης ὁ Πρεσβύτερος. (Δαμαλᾶ Εἰσαγ. σ. 561-570). Ἄν ὁ Πρεσβύτερος ἦτο ὁ συγγραφεὺς
τῆς Ἀποκαλύψεως, πῶς ἐξηγεῖται ὅτι καὶ αἱ 7 Ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας παναρχαίους ἔχουσι χριστ.
ναοὺς δ'. καὶ ε'. αἰῶνος εἰς τὸ ὄνομα Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ;

Σήμερον ὅλως ἀβασίμως οἱ ἐπὶ τοῦ Χειλεῶνος πρὸς τὴν ὁδὸν ὑψηλὰ μεταξὺ σταδίου καὶ τοῦ Σπηλαίου τῶν 7 Παίδων δεικνύουσιν ἐπὶ τοῦ βράχου λελαξευμένην ἀψίδα (cubiculum μῆκ. 1.34, ὕψος 1.40) ἐν ᾗ εὑρηται λαξευτὸς ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ βράχου ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης τάφος 2.30×1.20 φωτ. 5,982), ὃν ἐκεῖ τιμῶσιν ὡς τάφον Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐφ' ᾧ μεταβαίνοντες θυμῶσιν αὐτόν, ἀνάπτουσι κηρία, κρεμῶσι λωρίδας ὑφασμάτων πρὸς ἀποτροπὴν ποικίλων νόσων κλπ. . . ὅτι ὅμως ὁ τάφος οὗτος ἀδύνατον νὰ ᾖ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὡς οὐδὲ κἀν ἡ θέσις, ἣν δεικνύουσιν οἱ Ἀρμένιοι ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς ράχews τοῦ Χειλεῶνος (Panaghir-Dag φωτ. 6303) παντὶ που δῆλον, καθόσον οὐδὲν συνηγορεῖ μετὰ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν παραδόσεων.

Χαίρομεν ὅμως ὅτι οἱ ἐκεῖ Χριστιανοὶ βραδέως ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῶν γινώσκουσιν ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐτάφη ἐκεῖ, καὶ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην ἐκεῖ που νὰ δεικνύωσι ἔστω καὶ ἀμάρτυρον τὸν τάφον τοῦ Ὑψιπέτου.

Καθ' ἡμᾶς ὁ τάφος αὐτοῦ ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Ἡλιβάτου, ἔνθα ἡ πολὺ χριστιανικὴ ἀρχαιότης ἐδείματο ἡδὴ νῆκον εἰς μνήμην Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, πολὺ πρὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἐγεσθέντος μεγλοπρεπεστάτου νηοῦ, καὶ ὃν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ ἀλλαχοῦ εὐρίσκομεν ὀνομαζόμενον ὅτε μὲν, «Μαρτύριον» ὅτε δὲ «Ἀποστολεῖον», καθόσον ὁ Ἰωάννης εἰ καὶ δὲν ἐμαρτύρησεν, οὐχ ἦτον διὰ τὰς ἐν Ρώμῃ ἀναφερομένας βασιάνους αὐτοῦ ἢ διὰ τὴν ἐν Πάτρῳ ἐξορίαν καὶ τὰς ἄλλας ὑπὲρ Χριστοῦ κακώσεις καλεῖται «Μάρτυς» καὶ «Διδάσκαλος» (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἰστ. Ε'. κδ').¹

Εἰς τοὺς περιηγητὰς τῶν μέσων αἰώνων οἱ ἐκεῖ ἐδείκνυνον διάφορα μάρμαρα καὶ κολυμβήθρας καὶ θέσεις, ἐν αἷς ἔλεγον ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐβάπτιζεν. (Tavernier σ. 81. Spon II σ. 328 Le Brun σ. 32).

Ἐν τῇ βιογραφίᾳ δὲ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἀναφέρεται ἡ ἐν Ἐφέσῳ συνέντευξις τούτου μετὰ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου πρὸς ὃν ἐξόριστον εἶτα ἐν Πάτρῳ ὁ Διονύσιος λέγεται ὅτι ἔγραψεν τὴν ιγ'. αὐτοῦ ἐπιστολήν, δι' ἧς προλέγει αὐτῷ τὴν ταχεῖαν ἀπὸ τῆς ἐξορίας αὐτοῦ ἐπιστροφὴν εἰς Ἀσίαν.²

Μεταξὺ δὲ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰωάννου, ἡ Ἐκκλησία συγκαταλέγει καὶ Εὐτυχῆ τὸν ἱερομάρτυρα (24 Αὐγ.).

Ἀλλὰ πλὴν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου κατὰ τὸν Σωφρόνιον (Μην. Μαΐου 8) καὶ ἄλλοι ἐν Ἐφέσῳ ἐκοιμήθησαν καὶ ἐτάφησαν, οἱ ὁ ἱερὸς Τιμόθεος, Μαρία ἡ Μαγδαληνή, οἱ 7 παῖδες Μαξιμιλιανός, Ἐξεκουστωδισκός, Ἰάμβελιχος, Μαρτινιανός,

¹ Ὡς διάδοχον δὲ αὐτοῦ αἱ Ἀποστολικαὶ Δικταγαί (Ζ. 46) ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐχειροτόνησε τὸν ὁμώνυμον αὐτῷ Ἰωάννην.

² Πατρ. Migne τόμ. 3 σ. 1117. Goldwitzer. Πατρολ. σ. 21. Ἐν τῇ τραπέζῃ τῆς Πάτρου λαμπρὰ ὑπὸ ἀψίδα διεσώθη ἀγιογραφία Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου (φωτ. 6391).

Διονύσιος, Ἰωάννης καὶ Κωνσταντῖνος¹, ἡ Ἑρμιόνη θυγάτηρ Φιλίππου τοῦ Ἀποστόλου², ὁ Μάρτυς Αὐδακτος καὶ Καλλισθένης ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ³ καὶ ἕτεροι Μάρτυρες, ἐπίσκοποι γεγονότες, Ἀρίστων, Τύραννος⁴ καὶ Ἀριστόβουλος⁵ καὶ Παῦλος, ὃν ὁ Σωφρόνιος καλεῖ τῆς ἐρήμου πολίτην⁶ καὶ Θρασέας ὁ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς. (Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱστ. Ε'. κδ'.) Ὀνήσιμος (1 Δεκεμβρ.) Θεόδουλος καὶ Θεότιμος, οἱ ὡς δῆμιοι τῆς μάρτυρος Καλλισθένης ταχθέντες (4 7βρ.) καὶ ἄλλοι πολλοὶ οἱ διὰ τῶν αἰώνων ἀναφερόμενοι ὡς ὁ ἅγιος Σολομών (Δεκεμβρ. 2), ὁ ἅγ. Μέμνων, (Δεκεμβρ. 16), ὁ ἅγιος Ὑπάτιος (Σεπτεμβρ. 20), ὁ ἅγιος Ἰωάννης (Αὐγ. 4) κλ.

Δηλον ἐκ τούτων πόσον δικαίως Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, χαίρειζων τὴν Ἐφεσον ἔλεγεν: «Χαίροις μοι τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως τὸ καύχημα, διὸ καθάπερ μαργαριτῶν τιμῶν, τοῖς τῶν ἁγίων ναοῖς κύκλῳ περιφοροῦμαι.» (Πατρ. τόμ. 8 σ. 1032).

Ἐπὶ Τιβερίου τὸ 17 μ. Χ. δεινὴ ἐκ σεισμοῦ ἐπῆλθεν καταστροφή εἰς Ἐφεσον, ὅτε συγκατεστράφησαν καὶ πολλαὶ πόλεις τῆς Ἀσίας, καὶ ἰδίᾳ καὶ Σάρδεϊς, ἡ Φιλαδέλφεια καὶ ἡ Λαοδικεῖα. Οὐχ ἤττον λαμπρῶς ἐπανεκτίσεν ταύτην ὁ Αὐτοκράτωρ Τιβέριος ἀφειδῶς δαπανήσας⁷.

Διὰ τῶν αἰώνων.—Ἦδη ἐπὶ Νέρωνος (54-67) ἐκ τῶν Κολοσσῶν ἤχθησας ἐνώπιον τοῦ ἡγεμόνος Ἀνδρόκλέους ἐν Ἐφέσῳ οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, Φιλήμων, Ἀρχιππος, Ὀνήσιμος καὶ Ἀπρία, καταδικασθέντες ὡς Χριστιανοὶ καὶ ἐν Κολοσσαῖς ὑποστάντες τὸ μαρτύριον αὐτῶν (22 Νοεμβρίου).

Ἐξ Ἐφέσου κατήγετο ὁ ἱερώτατος Σμύρνης Πολύκαρπος, μαθητῆς Ἰωάννου

¹ Κατ' ἄλλους Ἀντωνῖνος. Τὰ περὶ αὐτῶν ὅρα Συμ. Μεταφρ. Πατρ. Migne τόμ. 115 σ. 429. Ἡ μνήμη αὐτῶν κυρίως Αὐγ. 24 καὶ οὐχὶ Σεπτεμβρ. 22 (Νικηδόμης).

² Πράξ. κδ'. 9 Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱστ. Γ'. λα'. Αὕτη ἐμαθήτευσεν ἐν Ἐφέσῳ παρὰ Πετρωνίῳ μαθητῇ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, μετήρχετο δὲ τὴν Ἱατρικὴν, ἴδιον πανδοχεῖον ἐπὶ τούτῳ συντηροῦσα· παρ' αὐτῇ δὲ ἐκοιμήθησαν Θεόδουλος καὶ Θεότιμος, οἱ ὡς δῆμιοι αὐτῆς ὀρισθέντες, καὶ εἰς Χριστὸν δι' αὐτῆς πιστεύσαντες. (Πρβλ. καὶ Κοντογ. Ἐκκλ. ἱστ. σελ. 62).

³ Ὁ Αὐδακτος, ᾧ ἐν Ἐφέσῳ, τιμηθεὶς ὑπὸ Μαξιμίνου διὰ τοῦ εὐγενεστάτου τίτλου τοῦ Δουκὸς τῶν Δουκῶν (Dux Ducum) ἀρνήθει δὲ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ὡς σύζυγον Καλλισθένην τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα ἐξωρίσθη εἰς Μελιτίνην, ἔνθα καὶ ἀπεκεφαλίσθη· ἀλλ' ἡ Καλλισθένη θανόντος τούτου κατέφυγεν εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Λικινίου Κωνσταντίαν, ἀδελφὴν οὖσαν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἐφ' ᾧ οὐ μόνον εἰς Ἐφεσον τὸ λείψανον τοῦ ἑαυτῆς πατρὸς ἀνεκομίσατο, ἀλλὰ καὶ ἴδιον Ναὸν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἰδρύσατο. ἐν ᾧ καὶ ἡ ἰδία ἐτάφη.

⁴ Πιθανῶς ὁ εἰς τὰς Πράξ. ιθ'. 9 ἀναφερόμενος.

⁵ Πιθανῶς ἀδελφὸς Βαρνάβα τοῦ Ἀποστόλου· εἰς τῶν Ο', περὶ οὗ ἰδὲ Ὀκτ. 31 καὶ Μαρ. 15.

⁶ Τίς δ' οὗτος ἀγνοοῦμεν· καθίσαν ὁ γνωστός Παῦλος ὁ ἐρημίτης (15 Ἰαν.) κοιμηθεὶς ἐν Αἰγύπτῳ ἐτάφη ὑπὸ Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου.

⁷ Στράβ. ΙΓ'. 10. Tacit Annal II 4. πρβλ. Chandler II. σ. 168. Ἐν γένει περὶ τῆς ἀρχαίας Ἐφέσου ἰδὲ Ἡρόδοτ. Α'. 26, 142, 147. Β'. 10, 148, 158. Ε'. 54. Στράβ. ΙΔ'. 640. Πausan. ΣΤ'. γ'. 16. Ζ'. ε'. 4, 10. Μελετ. Γεωγρ. ἐκδ. 1728 σ. 466. πρβλ. καὶ Prokesch Denkwürdigkeiten II 81—145.

τοῦ Θεολόγου, γεννηθεὶς ἐν ταῖς φυλακαῖς Ἐφέσου, ἔνθα ὡς Χριστιανοὶ ἐκρατοῦντο Παγκράτιος καὶ Θεοδώρου οἱ γονεῖς αὐτοῦ.

Ἀρχαῖς δὲ τοῦ β'. αἰῶνος (106-110) διὰ Σμύρνης δέσμιος μεταβαίνων εἰς Ρώμην ὁ ἱερός Ἰγνάτιος, ὅπως ὡς Χριστιανὸς γίνῃ βαρὰ τῶν ἀγρίων θηρίων, πρὸς τέρψιν τοῦ δήμου¹, ἔγραψε τὴν λαμπρὰν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν, ἐν ᾗ εὐχαριστεῖ τὸν Ἐφέσου Ὁνήσιμον, τὸν διάκονον Βούρον, καὶ τοὺς Ἐφεσίους Χριστιανοὺς Κρόκον, Εὐπλουν καὶ Φρόντωνα, οἵτινες μαθόντες τὴν διέλευσιν αὐτοῦ ἔσπευσαν ἐξ Ἐφέσου εἰς Σμύρνην ὅπως ἴδωσιν τὸν πολὺν Ἰγνάτιον, παρηγορήσωσι καὶ ἀσπασθῶσι τὰ ἱερὰ αὐτοῦ δεσμά, ἃ ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος ἐκάλει ἀπνευματικούς μαργαρίτας.»

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ἐπαινεῖ καὶ θαυμάζει τὴν πίστιν τῶν Ἐφεσίων, καλῶν τὸν ἐκεῖ κληρὸν (τὸ Πρεσβυτέριον) ἄξιον θεοῦ συνηρμοσμένον τῷ Ἐπισκόπῳ ὡς χορδὰς ἐν κιθάρᾳ, ἐφ' ᾗ Ἰησοῦς οὕτως συμφώνως ᾄδεται (κεφ. δ'). Χαίρει διότι πληροφορεῖται παρὰ τοῦ Ὁνησίμου ὅτι οὐδεμία ἐν Ἐφέσῳ αἵρεσις εὐρίσκεται (κεφ. ζ') καὶ εὐχεται ὅπως γίνῃ μέτοχος τοῦ κλήρου τῶν Ἐφεσίων Χριστιανῶν, οἵτινες τοῖς Ἀποστόλοις πάντοτε συνῆσαν (κεφ. θ'), καὶ περαινέει τὴν ἐπιστολήν αὐτοῦ, μνημονεύων τοῦ ἱεροῦ Πολυκάρπου, καὶ παρακαλῶν τοὺς ἐν Ἐφέσῳ Χριστιανούς, ὅπως προσεύχωνται ὑπὲρ τῆς ἐκυτοῦ Ἐκκλησίας, ἣν ἀφίνει ὀρφανήν, δέσμιος εἰς Ρώμην ὑπὲρ Χριστοῦ ἀπαγόμενος.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ β'. αἰῶνος (190) ἐν Ἐφέσῳ συνεκροτήθη ἡ ὑπὸ τὸν Πολυκράτη ἀρχαιοτάτη Σύνοδος, ἐν ᾗ τοσοῦτον εὐθαρσῶς οὗτος ὑπεστήριξε τὴν περὶ τοῦ Πάσχα παράδοσιν τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἐκκλησίας, γράψας τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης Βίκτορα ἐπιστολήν «ἡμεῖς μὲν ἀραδιούργητον ἄγομεν τὴν ἡμέραν κτλ.», ἣν διέσωσεν ἡμῖν ὁ Εὐσέβιος (Ε'. 24).

Τῷ 250 ἐπὶ Δεκίου ἐκοιμήθησαν ἐν τῷ Χειλεῶνι οἱ 7 παῖδες (22 Ὀκτωβρ.), μετὰ 184 δὲ ἔτη ἀφυπνισθέντες τῷ 434, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ καὶ Στεφάνου Ἐφέσου², ἐκπληκτοὶ πανταχοῦ διέδλεπον τὸ σημεῖον τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τὴν Ἐφεσον εἰς Χριστιανικὴν πόλιν μεταβεβλημένην.

Τῷ 260 ἡ Ἐφεσος ὑπέστη τὴν φοβεράν εἰσβολὴν τῶν Γότθων, ὅτε κατεστράφη καὶ ὁ περίφημος ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Τῷ δὲ 296 (Ὀκτωβρ. 12) ἐπὶ Διοκλητιανοῦ μετὰ τῶν ἀγίων Πρόβου καὶ Ταράχου ἐμκτύρῃσεν καὶ ὁ ἐξ Ἐφέσου καταγόμενος Ἀνδρόνικος³. Τῇ αὐτῇ δὲ ἡμέρᾳ συνεορτάζεται καὶ ὁ Ἐφέσου Θεόδωρος.

¹ Μαρτύρ. ἀγίου Ἰγνατίου Πατρ. Migne, τόμ. 5 σ. 979, πρὸς καὶ τόμ. 114 σ. 1269. Εὐσεβ. Ε. Ἰστ. λε'. λζ'.

² Πατρ. Migne τόμ. 115 σ. 445. Ἀξιόλογον διατριβὴν περὶ τῶν 7 παίδων ὑπὸ Krummacher ἰδὲ Piper. Evangelischer Kalender 1856 «Die 7 Schläfer» σ. 110-117.

³ Τὰς διὰ ψηφοθετήματος εἰκόνας τούτων ἰδὲ Λαμπάκη Ἡ Μονὴ Δαφνίου μετὰ τὰς ἐπισκευὰς 1899 σ. 33.

Ὡσαύτως ἡ Ἐκκλησία ποιεῖται μνείαν καὶ τῶν ἁγίων Ἐπισκόπων Ἐφέσου Ὀνησίμου Ἀνανίου καὶ Σολόχωνος (1 Δεκ.) καὶ Σολομώντος (10 Δεκ.)

Κατὰ τὸν γ'. αἰῶνα ἔζη καὶ ὁ Ἐφέσου Ἀπολλώνιος, ὁ γράψας κατὰ Φρυγῶν¹ καὶ ὑπὸ τοῦ Le Quien ὡς θ'. Ἐπίσκοπος φερόμενος (I. σ. 672).

Τῷ 312 διὰ τοῦ Διατάγματος τοῦ Μ. Κωνσταντίνου οἱ Χριστιανοὶ λαμβάνουσι πλήρη ἐλευθερίαν τῆς ἐκυτῶν θρησκείας, ὅτε ὠκοδόμησαν τὸν πρῶτον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ναόν, ὃς, ὡς θέλομεν ἶδει, διετηρήθη μέχρι τοῦ 7'. αἰῶνος ἐπὶ τοῦ Αὐτοκρ. Ἰουστινιανοῦ.

Τῷ 347 ὁ Ἐφέσου Μηνόφαντος ἀναφέρεται συμμετασχὼν εἰς τὴν ἐν Σαρδικῇ Σύνοδον (Le Quien I. σ. 672).

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ Χριστιανισμὸς λαμβάνει τὰ σκήπτρα, καὶ ἀρχὰς τοῦ ε'. αἰῶνος τῷ 401 τὴν Ἐφεσον ἐξοχιάζει ὁ ὑπατος τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (+ 407), ὃν ἐν Ἀπαμείᾳ ἀνέμενον Παῦλος, Κυρίνος καὶ Παλλάδιος οἱ Ἐπίσκοποι, μεθ' ὧν πεζῇ ἐφθασαν εἰς Ἐφεσον, ἔνθα 70 Ἐπίσκοποι ἀνέμενον αὐτόν.

Ἐν Ἐφέσῳ ὁ ἱερός Χρυσόστομος καθήρσε 13 ἐνόχους Ἀρχιερεῖς, ἀντὶ δὲ τοῦ τῷ 401 ἀποθανόντος Ἐφέσου Ἀντωνίου, ἐχειροτόνησε τὸν ἐκ Κύπρου διάκονον αὐτοῦ Ἡρακλείδην².

Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ αἰῶνος τούτου τῷ 412 ἀναφέρονται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἄγιοι Βαρνάβας καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Σωφρόνιος, οἵτινες μεταβάντες εἰς Ἐφεσον προσεκύνησαν τὸν ἱερὸν τάφον Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου³.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἀναφαίνεται καὶ ἡ παρὰ τὴν Ἐφεσον ὀνομαστὴ Μονὴ τοῦ Γαλλησίου ὄρους, εἰς ἣν ὁ Ἐπίσκοπος Ἐφέσου παρέπεμψε τοὺς ἀνωτέρω μοναχοὺς (αὐτόθι), βραδύτερον δὲ ἐκ τῆς αὐτῆς Μονῆς τῷ 1030 ἀναφαίνεται ὁ ἅγιος Λάζαρος ὁ Γαλλησιώτης⁴, βραδύτερον τῷ 1250 ὁ Γαλακτίων, ὁ ἅγιος Μελέτιος ὁ Γαλλησιώτης⁵ καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ ὁ Α'. (1267)⁶.

Ἄλλ' ἡ ὑψίστη τιμὴ διὰ τὴν Χριστιανικὴν Ἐφεσον ἦν ἡ τῷ 431 ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ καὶ Μέμνωνος Ἐφέσου⁷ συγκρότησις τῆς I'. Οἴκου. Συνόδου κατὰ Νεστορίου, (Μην. Σεπ. 9). Κατὰ ταύτην συνῆλθον 200 τῶν διασημοτέρων

¹ Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Ε'. 13. Πατρ. Migne τόμ. 5. σ. 1384.

² Σωζ. Ἐκκλ. Ἱστ. Η'. 6 Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστ. Ζ'. 11. Συμ. Μεταφρ. Πατρ. Migne τόμ. 114 σ. 1124—1045. Γεδεών Πατρ. Πίν. σ. 146.

³ Συναξ. 18 Αὐγ. Σφάλλεται δὲ βεβαίως ὁ κ. Καμπούρογλου ἀξιωματικῶς ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηνῶν (Α'. σ. 41) λέγων ὅτι ἤκμασαν περὶ τὸ 950 «καὶ ὄχι πρότερον».

⁴ Νέον ἐκλόγιον σ. 200-213.

⁵ Παχυμ. II σ. 17.

⁶ Γεδεών Πατρ. Πίν. σ. 393.

⁷ Τούτου ἔχομεν καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κλῆρον Κων πόλεως. Πατρ. τόμ. 77. σ. 1464.

τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων, ἐξ ὧν διέλαμπον οἱ Πατριάρχαι Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων Ἰουβενάκιος, ὁ Κορίνθου Περιγένης, ὁ Δυρραχίου Εὐχάριος, ὁ Θηβῶν Ἀνύσιος, ὁ Ναυπάκτου Καλλικράτης, ὁ Μεγάρων Νικίας, ὁ Περγᾶμου Φίλιππος, ὁ Τράλλεων, Ἡρακλείων, ὁ Ἀνέων Μόδεστος, ὁ Φιλίππων Φλαυτιανός, ὁ Κολοφώνων Εὐθάλιος, ὁ Σμύρνης Ἰδδούας, ὁ Λαοδικεῖας Ἀριστόνικος, ὁ Ἱερραπόλεως Βενεάχος, ὁ Φιλαδελφείας Θεοφάνης, ὁ Θουατείρων Φῶσκος, ὁ Μαγνησίας Εὐσέβιος, ὁ Μαγνησίας ἐπὶ Μαιάνδρῳ Δάφνης, ὁ Λυδίας πόλεως Σάρδεων Μεώνιος κλ.¹

Ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ λαμπρῶς χαιρετίζει τοὺς Πατέρας, καὶ τὴν Ἐφεσον ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος² Ἐξ ἰδίας δὲ ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κληρὸν αὐτοῦ, μανθάνομεν μετὰ πόσης συγκινήσεως καὶ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ οἱ Ἐφέσιοι Χριστιανοὶ ἐφιλοξένουν ἐν μέσῳ αὐτῶν τοὺς ἁγίους Πατέρας τῆς ὅλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὅτι ἡ πόλις εἶχε πληρωθῇ ἁγιότητος ἐκ τῶν ἱερῶν μορφῶν τοσούτων ἁγίων ἀνδρῶν, καὶ ὅτι, ὅτε μετὰ τὴν λήξιν τῆς Συνόδου ἐξῆλθον οἱ ἅγιοι Πατέρες ἀπὸ τοῦ Ναοῦ τῆς «Μαρίας Θεοτόκου», ὁ λαὸς μετὰ λαμπράδων προέπεμπεν αὐτοὺς μέχρι τῆς θέσεως τῆς καλουμένης «Καταγώγιον»³, αἱ δὲ γυναῖκες θυμιατήρια κατέχουσιν, προηγοῦντο τῶν ἀπὸ τοῦ Ναοῦ ἐξερχομένων ἁγίων Πατέρων⁴.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μητροπολ. Μένωνος (Δεκ. 16), Πρόκλος ὁ ἁγιώτατος μαθητὴς τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου ἐν Βυζαντίῳ χειροτονεῖ Ἐφέσου τὸν Βασίλειον⁵.

Κατὰ τὸν ε'. αἰῶνα, ὡς ἱστορεῖ ὁ Εὐχάριος (πρὸβλ. Gelzer Pergamon σ. 21), κατὰ Ζαχαρίαν τὸν ρήτορα (βιβλ. Γ'. κεφ. θ'), ἐν ᾧ ὁ Τιμόθεος Ἀλεξανδρείας ἐκ Βυζαντίου ἐξώρμα ὅπως καταλάβῃ τὴν Ἐφεσον, οἱ ἐν Ἐφέσῳ ἐνεθρόνησαν τὸν εἰτα ἐκπεπτωκότα ὡς αἰρετικὸν Παῦλον, ἐπανελάβε δὲ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ Ἐφεσσος κατὰ τὸν Εὐχάριον (αὐτόθι) τὸ πατριαρχικὸν δίκαιον, ὅπερ εἶχεν ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῆς ἡ ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος, μεθ' ὃν χειροτονεῖται ὁ ἱερεὺς Ἐφέσου Βασσάνιος, ὃς εἶχεν ἤδη ιδρύσει ἐν Ἐφέσῳ ἴδιον πτωχεῖον, ἐν ᾧ 70 κλῖναι ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ ἀσθενῶν διετίθεντο⁶.

Τῷ 434 ὁ Αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ἐπεσκέφθη τὴν Ἐφεσον, καὶ μετὰ τῶν πρώτων τῆς πόλεως ἀνέβη ἐπὶ τὸ Σπήλαιον τῶν τότε ἀφυπνισθέντων 7 παίδων καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν· τούτων δὲ κοιμηθέντων, ὁ βασιλεὺς διέταξεν ὅπως κατασκευασθῶσι 7 χρυσοὶ σοροὶ (aureae arcae) διὰ τὰ ἱερὰ αὐτῶν λείψανα⁷.

¹ Mansi. Coll. Concil. IV. σ. 568—1225.

² Πατρ. Migne. τόμ. 71. σ. 1032.

³ Περὶ τῆς θέσεως ταύτης ὅρα καὶ Μην. Ἰαν. 22.

⁴ Πατρ. Migne. τόμ. 77. σ. 137.

⁵ Le Quien I. σ. 678. Gelzer Pergamon σ. 13.

⁶ Le Quien τόμ. I. σ. 678. Mansi VII. σ. 277. πρὸβλ. Hefele Concilien geschichte II. 286.

⁷ Πατρ. Migne. τόμ. 115. σ. 445.

Ἐν Ἐφέσῳ ὡσαύτως τῷ 449 συνεκροτήθη καὶ ἡ διὰ τὸν φόνον τοῦ Κων)πόλεως Φλαβιανοῦ ληστρικὴ ἐπονομασθεῖσα σύνοδος (Latrocinium Ephesinum).

Ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527-565) γνωστὸν ὅτι συνήχθη πανταχόθεν τοῦ κόσμου ὅ,τι λαμπρὸν τέχνης εἶχεν ὁ ἐθνικὸς κόσμος πρὸς ἀνίδρυσιν τοῦ Νικοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας· οὕτως, ὡς ἡ Ρωμαία Μαρκία ἀπέστειλε τῷ Βασιλεῖ τοὺς θυγμασίους 8 κίονας τοὺς ἰσομήκεις, ἰσοκύκλους, δὸς δ' εἶπεν καὶ ἰσοστάθμους, οὕτω καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Στρατηγὸς ἐκόμισεν ἐξ Ἐφέσου 8 ἐτέρους πρασίνοους θαυμασίους κίονας πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας¹.

Ἦδη τῷ 537 ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἀνωκοδόμησε τὸν κατὰ τὸν δ' αἰῶνα τὸ πρῶτον ἐγερθέντα Ναὸν Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, περὶ οὗ τὰ δέοντα κατωτέρω ἐροῦμεν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ Χριστιανικὴ Ἐφεσος, ὁ πρῶτος οὗτος ΑΣΤΗΡ, ἐξικνεῖται εἰς τὸν ὑψίστον βαθμὸν τῆς χριστιανικῆς αἴγλης καὶ δόξης.

Δις τοῦ ἔτους, οἱ πιστοὶ ἐκ πάντων τῶν μερῶν τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου συνέτρεχον, ὅπως προσκυνήσωσι τὸν τόπον, ἐφ' οὗ ἐπάτησαν οἱ πόδες τοῦ Ὑψιπέτου, 26 Σεπτεμβρ. ἡμέρα τῆς κοιμήσεως Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, καὶ 8 Μαΐου ἡμέρα τῆς ἀπὸ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐκπεμπομένης κόνεως τῆς καὶ μάννα καλουμένης.

Πλὴν δὲ τῶν ἐορτῶν τούτων ἡ Ἐκκλησία τῇ 2 Αὐγούστου τελεῖ καὶ τὴν μνήμην τῶν ἐγκαινίων τοῦ θείου Ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου πλησίον τῆς ἁγιοτάτης Ἐκκλησίας. (Γεδ. Βυζ. ἐορτ. σ. 101). Τῇ αὐτῇ ὡσαύτως ἡμέρᾳ ἡ Ἐκκλησία τελεῖ τὴν μνήμην τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ἥτις πρὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου Θ' τοῦ ἀγαπητοῦ (1111—1134) ἤγετο λαμπρῶς ἐν τῷ ἐν Ἐφέσῳ Ναῷ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. (Γεδ. Βυζ. ἐορτ. σ. 144. Πατρ. Πίν. σ. 348).

Ἦδη ἡ Ἐφεσος τοῦντεῦθεν ἀπὸ τοῦ ἱερωτάτου Ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καλεῖται μᾶλλον «Ἅγιος Θεολόγος» ἢ Ἐφεσος, ὁ δὲ ναὸς τούτου ἐθεωρεῖτο ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον ἄσυλον, ἐφ' ᾧ περὶ τὸ 550 εἰς τοῦτον κατέφυγεν ὁ ἐκ Θράκης Θεοδόσιος, φίλος Ἀντωνίας τῆς τοῦ Βελισαρίου, ὃν χρήμασι πεισθεὶς ὁ τότε Ἐπίσκοπος Ἀνδρέας παρέδωκε τοῖς ζητοῦσιν².

Ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἔζη ὁ Ἐφέσου Ἰωάννης, ὁ γνωστὸς συγγραφεὺς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἐν γλώσσῃ Συριακῇ, περὶ οὗ κατωτέρω ἐν τοῖς Ἐρειπίοις ἐροῦμεν τὰ δέοντα.

Κατὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ΣΤ'. Οἰκουμ. Συνόδου τῷ 689 συμμετέσχεν αὐτῆς ὁ Ἐφέσου Θεόδωρος (Ὁκτωβρ. 12), τῆς Πενθέκτης Στέφανος καὶ τῆς Ζ' τῷ 778 Ἰωάννης, οὗ ἡ μνήμη 4 Αὐγ.³

¹ «Τοὺς δὲ ἐτέρους ὁκτὼ πρασίνοους κίονας τοὺς ἀξιοθαυμάστους ἐκόμισεν ὁ στρατηγὸς Κωνσταντῖνος ἀπὸ Ἐφέσου λελατομημένους.» (Κωδιν. Βόνν. τόμ. 38 σ. 132).

² Προκὸπ. Hist. Arcana Γ'. σ. 14, 25. Παπαρρηγ. Γ'. σ. 126.

³ Le Quien Oriens Christ I. σ. 672—696.

Τῷ 795 τῇ 8 Μαΐου, ἡμέρᾳ τῆς ἐορτῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὁ Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ ς'. ἐλθὼν εἰς Ἐφεσον, προσέφερε τῷ Θεολόγῳ τὰ ἑαυτοῦ εὐχαριστήρια καὶ ἐώρτασε τὰ ἑαυτοῦ νικητήρια ἐπὶ τῇ εἰς θέσιν Ἀνουσῶν καταστροφῇ τῶν Ἀράβων, ὅτε ἀνεκούφισε τὸν Νάον κατὰ 100 χιλ. χρυσοῦ, ἦτοι ὑπὲρ τὰς 450 χιλ. δραχ.¹.

Κατὰ τὸν ἡμέτερον Παπαρρηγόπουλον ὁ Αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ καλὸς ἐκεῖνος τῶν δημοσίων εἰσπράκτωρ ὁ ἄκων ἐν Ἀδραμυττίῳ τῆς Μυσίας ἀναγορευθεὶς Αὐτοκράτωρ² τῷ 717 μοναχὸς σὺν τῷ υἱῷ αὐτοῦ γενόμενος ἀπεσύρθη εἰς Ἐφεσον, ἐνθα ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Φιλίππου· κατὰ διαταγὴν δὲ τούτου μία καὶ μόνον λέξις ἐχαράχθη ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἡ λέξις ΥΓΙΕΙΑ³ νοῶν διὰ τούτου ὅτι ἐν τῇ πολυκυμάντῳ αὐτοῦ ζωῇ ἐνόσει, ὑγιαίνει δὲ ἐν τῷ ὕπνῳ τοῦ τάφου.

Πρὸ τῆς διατυπώσεως Λέοντος τοῦ σοφοῦ ἡ Ἐφεσος ἦν ὁ 6'. θρόνος ὑπὸ τὸν Κων)πόλεως⁴, περιλαμβάνων τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀσίας κατὰ τὴν ἐξῆς τάξιν.

α'. Ὁ Ἐφέσου, β'. ὁ Ὑπαίπων, γ'. ὁ Τράλλεων, δ'. ὁ Μαγνησίαις πρὸς Μαίανδρον, ε'. ὁ Ἐλαίαις, ς'. ὁ Ἀδραμυττίου, ζ'. ὁ Ἀσσοῦ, η'. ὁ Γαργάρων, θ'. ὁ Μασταύρων, ι'. ὁ Καλόης, ια'. ὁ Βριούλων, ιβ'. ὁ Πιτάνης, ιγ'. ὁ Μυρίνης, ιδ'. ὁ Φωκιάς, ιε'. ὁ Αὐρηλιουπόλεως, ις'. ὁ Νύσης, ιζ'. ὁ Μασχακώμης, ιη'. ὁ Μητροπόλεως, ιθ'. ὁ Βαρέττων, κ'. ὁ Μαγνησίας, κα'. ὁ Ἀνιήτων, κβ'. ὁ Περγάμου, κγ'. ὁ Ἀναίων, κδ'. ὁ Πριήνης, κε'. ὁ Ἀρκαδιουπόλεως, κς'. ὁ Νέας Αὐλῆς, κζ'. ὁ Διὸς Ἱεροῦ, κη'. ὁ Ἀλγίζων, κθ'. ὁ Σιών, λ'. ὁ Κολοφῶνος, λα'. ὁ Λεβέδου, λβ'. ὁ Τέου, λγ'. ὁ Ἐρυθρῶν, λδ'. ὁ Κλαζομενῶν, λε'. ὁ Ἀντάνδρων, λς'. ὁ Θεοδοσιουπόλεως, ἦτοι Περπερήνης, λζ'. ὁ Κύμης, λη'. ὁ Παλαιουπόλεως.

Ἐπὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ (886-911) ἀναγράφεται ὡσαύτως 6'. θρόνος⁵, ὅφ' ὃν λς'. ἐπισκοπαί· α'. ὁ Ὑπαίπων, β'. ὁ Τράλλεων, γ'. ὁ Μαγνησίας πρὸς Μαίανδρον, δ'. ὁ Ἐλαίαις, ε'. ὁ Ἀδραμυττίου, ς'. ὁ Ἀσσοῦ, ζ'. ὁ Γαργάρων, η'. ὁ Μασταύρων, θ'. ὁ Καλόης, ι'. ὁ Βριούλων, ια'. ὁ Πιτάνης, ιβ'. ὁ Μυρίνης, ιγ'. ὁ Αὐρηλιουπόλεως, ιδ'. ὁ Νύσης τῆς ἐτέρας, ιε'. ὁ Μασχακώμης, ις'. ὁ Μητροπόλεως, ιθ'. ὁ Βαρέττων, ιη'. ὁ Ἀνιήτων, ιθ'. ὁ Περγάμου, κ'. ὁ Ἀναίων, κα'. ὁ Πριήνης, κβ'. ὁ Ἀρκαδιουπόλεως, κγ'. ὁ Νέας Αὐλῆς, κδ'. ὁ Διὸς Ἱεροῦ⁶, κε'. ὁ Ἀλγίζων, κς'. ὁ Σιών, κζ'. ὁ Κολοφῶνος, κη'. ὁ Λεβέδου, κθ'. ὁ Τέου, λ'. ὁ Ἐρυθρῶν, λα'. ὁ Ἀντάνδρων, λβ'. ὁ Θεοδοσιουπόλεως, ἦτοι Περπερήνης, λγ'. ὁ Κύμης, λδ'. ὁ Παλαιουπόλεως, λε'. ὁ Θυραίων, λς'. ὁ Χλιαρῶν.

Ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου (886-991) δεῖνὰ ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων ὑπέστη

¹ Θεοφάνης ἐκδ. Βόνν. I. σ. 727.

² Παπαρρηγ. Γ' σ. 344.

³ Παπαρρηγ. Γ' σ. 347.

⁴ Ράλλη καὶ Ποτλῆ Ε. σ. 455.

⁵ Ράλλη καὶ Ποτλῆ Ε. σ. 474.

⁶ Ὁ αὐτὸς καὶ Χριστουπόλεως. (αὐτόθι. σ. 458).

βασανιστήρια ὁ Ἐφέσου Ὑπάτιος, οὗ τὴν μνήμην ἡ Ἐκκλησία τελεῖ Σεπτεμβρ. 20.

Τῷ 1106 ἦλθεν εἰς Ἐφεσον ὁ περιηγητὴς ἡγούμενος Δανιὴλ (περὶ τούτου ἰδὲ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων σ. 31), ὅστις ἀναφέρει ὅτι εἰς τὰς ἡμέρας αὐτοῦ ἐδείκνυτο ὁ μανδύας Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐσώζετο ἡ κεφαλὴ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, καὶ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἀναφερομένη εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ οἱ ἅγιοι Πατέρες ἀνῆρεσαν τὰ τοῦ Νεστορίου.

Κατὰ τὸν Κεδρηνὸν δὲ «Μαῖω μηνὶ τοῦ γ' μην' (=1040 μ. Χ.) ἰνδικτιῶνος η'· ἡ ἀδελφὴ τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγῶνος ἦλθεν εἰς Ἐφεσον εἰς προσκύνῃσιν τοῦ Ἁγαπημένου, ὅτε «ἐν τῷ διέναι», ἦτοι ἐν τῷ διέρχεσθαι τοὺς διαφόρους τόπους ἀπολλὰ τῶν παραλόγως πραττομένων μαθοῦσα», ἐζήτησεν ἐπανελθούσα εἰς Βυζάντιον τὴν διόρθωσιν τούτων, χωρὶς ὅμως νὰ κητορθώσῃ τι. (Κεδρ. Βόνν. II. σ. 526)¹.

Τῷ 1116 Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ τοῦ Πατρὸς αὐτῆς Ἀλεξίου οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Τούρκων ὁ μὲν Τζαχὰς κατεῖχε τὴν Σμύρνην, ὁ δὲ Ταγγριπερμῆς τὴν Ἐφεσον, ἀλλ' ἐπελθὼν κατ' αὐτῶν Ἰωάννης ὁ Δούκας ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγὴν. (Ἄννα Κομν. Ἀλεξιάδ. βιβλ. ια'. Πατρ. Migne τόμ. 131. σ. 817 πρὸλ. Tournefort σ. 576).

Ἐξ ἐπιτυμβίου δὲ ἐπιγραφῆς, περὶ ἧς κατωτέρω, εὐρίσκομεν ὅτι τῷ 1136 ὁ Δομέστικος τῶν ψαλτῶν, ἦτοι ὁ πρωτοψάλτης τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐκαλεῖτο Θεόδωρος.

Βραδύτερον δὲ πληροφορούμεθα ὅτι Μανουὴλ ὁ Κομνηνός (1143-1180) τῷ 1143 λαβὼν ἀπὸ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τὸν λίθον, ἐφ' οὗ ἐλέγετο ὅτι μετὰ τὴν ἀποκαθάρσιν ἐσφυρνίσθη τὸ ἄχραντον τοῦ Ἰησοῦ Σῶμα, κατέθηκε τοῦτο ἐν τῇ ἐν Βυζαντίῳ Μονῇ τοῦ Παντοκράτορος².

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν (1143) ὁ Βαλσαμὼν ἀναφέρει, ὅτι Ἐφέσου ἦν Ἰωάννης ὁ Κολπωτὸς ὁ ἀκατὰ ποταμούς προχέων τὰ τῆς φιλοσοφίας νάματα³.

Τῷ 1144 οἱ σταυροφόροι ὑπὸ Λουδοβίκον τὸν VI δι' Ἐφέσου διερχόμενοι, μεγαλοπρεπῶς ἐν Ἐφέσῳ ἐώρτασαν τὰς ἐορτὰς τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου.

Οἱ Σελτζοῦκοι ἐπὶ δεκαετίαν εἶχον ἤδη κυριαρχήσει τῆς Ἐφέσου, ἀλλὰ τῷ 1206 ἐπελθὼν ἐκ Νικαίας ὁ Αὐτοκράτωρ Θεόδωρος Λάσκαρις, ἐξεδίωξεν αὐτούς· (πρὸλ. καὶ Tournef. III. σ. 570 Prokesch. Denkw. II. σελ. 92).

Ἰσως δὲ κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος συνεγράφη καὶ ὁ ὠραῖος πρὸς τὸν Θεολόγον ὕμνος :

«Ἀπόστολε Χριστῶ τῷ Θεῷ ἡγαπημένε, ἐπιτάχυνον, ρῦσαι λαὸν ἀναπολό-

¹ Ἀνεξήγητον πῶς ὁ κ. Λάμπρος ἐν τῷ Παρνασσῷ 1878 σ. 876 τὸ χωρίον τοῦτο καὶ δὴ τὸ «ἐν τῷ διέναι» ὑπέλαβεν ὡς σημαῖνον, ὅτι ὁ Ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου εὐρίσκατο εἰς κακὴν κατάστασιν !!

² Χωνιάτ. Βόνν. σ. 290. Πασπ. Βυζ. Μελέται σ. 311.

³ Ράλλ. Ποτλ. τόμ. Β. σ. 350.

γῆτον· δέχεται σε προσπίπτοντα ὁ ἐπιπεσόντα τῷ στήθει καταδεξάμενος· δὲν ἰκέ-
τενε Θεολόγε, καὶ ἐπίμονον νέφος ἐθνῶν διασκεδάσαι, αἰτούμενος ἡμῖν εἰρήνην
καὶ τὸ μέγα ἔλεος.»

Λέγομεν δὲ τοῦτο, διότι ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος ἐστὶν ὁ γνωστὸς ὕμνογράφος τοῦ
πρὸς τὴν Θεοτόκον μεγάλου Παρεκκλητικοῦ Κανόνος, καὶ ὅπως ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν·

«Τὰ νέφη τῶν λυπηρῶν. . .» καὶ «ἀπέλασον ταῦτα μακράν», νοεῖ τοὺς σταυ-
ροφόρους, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν καὶ «ἐπίμονον νέφος ἐθνῶν διασκε-
δάσαι», φαίνεται ὅτι νοεῖ τοὺς σταυροφόρους, ἐκτὸς ἐὰν τὸ «ἐθνῶν» κυριολε-
κτοῦν, σημαίνει τοὺς μὴ εἰς Χριστὸν πιστεύοντας, καὶ ἐὰν ὁ ὕμνος εὔρηται εἰς ἀρ-
χαίτερον τοῦ ιγ'. αἰῶνος χειρόγραφον, ὅτε δέον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ ὕμνος οὗτος
συνεγράφη ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ ς'. (794) καὶ πάντως πρὸ τῆς
μάχης¹, ὡς ἐστὶν εἰκάσαι ἐκ τῆς ἐν τῷ ὕμνῳ φράσεως «ἀπέλασον ταῦτα μακράν.»

Τῇ 9 Μαΐου 1216 ὑπὸ τὸν Ἐφέσου Νικόλαον Μεσσαρίτην συνήλθον οἱ ἀρχιε-
ρεῖς καὶ ἀπήντησαν εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδώρου τοῦ Λασκαρέως,
ὅτι οὗτος δύνάται νὰ προβῇ εἰς ἐκλογὴν Οἰκ. Πατριάρχου, μακρὰν τοῦ Βυζαντίου
εὐρισκόμενος. (Ν. Σιών. τόμ. Ε. σ. 183 πρὸς. Βυζ. Χρον. τόμ. 12).

Τῷ 1210 ὁ Μογγόλος Ζίγκις-Χὰν κατέλαθεν ὠσάυτως τὴν Ἐφεσον· ἀλλ'
ἐκδιωχθέντος καὶ τούτου, ἡ Ἐφεσσος ἐπανήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Βυζαντινῶν Αὐτο-
κρατῶρων, μέχρις οὗ ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου (1283-1328) κατελήφθη
αὕτη ὑπὸ τοῦ Περσάρχου Σασάν, γαμβροῦ τοῦ Μανταχίου.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διηρπάγη ἡ πόλις καὶ ἐσπλήθησαν, ὡς ἀναφέρει
ἡμῖν ὁ Παχυμέρης, τὰ πολύτιμα σκεύη τοῦ Ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου², τῶν
Χριστιανῶν δὲ οἱ πλείους κατέφυγον εἰς τὸ φρούριον τῶν Θουραίων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤκμασεν καὶ ὁ Μητροπολίτης Ματθαῖος, περὶ οὗ
ἰδίαν μονογραφίαν ἔγραψεν ὁ Treu (Mathaios Métropolit von Ephesos).

Πρὸ τούτου δὲ ὁ Ἐφέσου Νικηφόρος προσεκλήθη εἰς τὸν Οἶκον. θρόνον
(1260)³, οὗ περιεσώθη συνοδικὴ πρᾶξις περὶ τῶν προνομίων τοῦ Μητροπολίτου
Τραπεζοῦντος⁴, πρὸς δὲ ἀπαγορευτικὴ διάταξις τοῦ ποιεῖν εὐχέλαιον ἐπὶ νεκρῷ⁵.

Ἐπὶ Γρηγορίου Β'. (1283-1289) Μητροπολίτης Ἐφέσου ἦν Ἰωάννης ὁ
Χειλάς γράψας περὶ τῆς ἐμπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος⁶.

Ὡσαύτως κατὰ τὴν ιγ'. ἐκ. ἤκμασεν ἐν Ἐφέσῳ Πέρδικος ὁ πρωτοπλάτης

¹ Πάντως ὅμως ὁ ὕμνος ἦν ἐν χρήσει κατὰ τὴν ιγ'. ἐκ. καθόσον ὁλόκληρος ὡς ἔχει ἀναφέ-
ρεται ἐν ἀποκειμένῳ παρ' ἡμῖν χειρογράφῳ περγαμινῷ κώδικι τοῦ 1280.

² «Σκεύη μὲν ἐκεῖνα τὰ τῷ ναῷ αφιερωμένα τοῦ ἡγαπημένου τῷ Χριστῷ καὶ Παρθένου,
χρημάτων τε ἀπίστον πλῆθος διεφορεῖτο, μετωκίζοντο δὲ καὶ οἱ πλείους τῶν πολιτῶν ἐπὶ τὸ τῶν
Θουραίων φρούριον». Παχυμ. II σ. 589.

³ Παχυμ. τόμ. I. σ. 116-117.

⁴ Περὶ ταύτης ἔγραψεν ὁ L. Petit ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Ἀρχ. Ρωσ. Ἰνστιτούτου VIII. (1903)
καὶ ὅν σοφῶς ἐξηλέγξεν ἐν τῇ Ν. Σιών ὁ λαμπρῶς τὰ τῆς Βυζ. Ἱστορίας χειριζόμενος κ. Ε. Σιδερίδης.

⁵ Πατρ. Migne. τόμ. 640. σ. 806.

⁶ Πατρ. Migne τόμ. 135. σ. 504. πρὸς. Γεδεών. Πατρ. Πίν. 6. 400.

Ἐφέσου γράψας διὰ στίχων ὠραίαν ἔκφρασιν περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Κυριακῶν θεμάτων (=τόπων)¹.

Ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Γ' (1390-1417) ὁ Ταμερλάνος μετὰ τὴν φοβεράν μάχην τῆς Ἀγκύρας (2 Ἰουλ. 1402) προσεκαλέσατο ἐν Ἐφέσῳ παρ' ἐαυτοῦ πάντας τοὺς ἐν Ἀσίᾳ μικροὺς ἀρχηγούς, ἐπὶ 4 δὲ ἐβδομάδας ἐπεδόθη εἰς τὴν λεηλασίαν, τὴν σφαγὴν καὶ ἀτίμωσιν τῆς περιωνύμου τχύτης τῶν πόλεων Ἐφέσου καὶ τῶν πέριξ².

Ἡ πλήρης δὲ καταστροφή τῆς Ἐφέσου ἐπέρχεται μετὰ ἐν ἔτος τῷ 1403, ἣν διὰ ζωηροτάτων χρωμάτων περιγράφει ὁ Δούκας λέγων ὅτι ἐπὶ τῶν 4 μερῶν τῆς πόλεως ἐτέθη πῦρ, οὕτως ὥστε «ἡ πᾶσα πόλις τέφρα καὶ κόνις ἐν δυσὶν ἡμέραις» ἐγένετο³.

Οὕτως, ἀφ' οὗ ἤδη οἱ Ἕλληνες, οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες διήλθον ἀπὸ τῆς Ἐφέσου, ἀπὸ δὲ τοῦ ια'. αἰῶνος οἱ Σελτζοῦκοι καὶ ἄλλαι ἀπὸ Ἀνατολῶν καὶ Δυσμῶν φυλαί, ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Α'. τῷ 1415 ἡ Ἐφεσος ἀρχεται περιερχομένη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων⁴ καὶ δὴ ἐπὶ Ἀμουράτ τοῦ β' (1426) ὀριστικῶς αὕτη περιέρεχεται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων, οἵτινες «Ἁγιον Θεολόγον» εὐρίσκοντες αὐτὴν μᾶλλον ἢ Ἐφεσον ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν (σ. 58) ὀνομαζομένην, Ἀγια-σολούκ καὶ οὗτοι τοῦντεῦθεν, ἡ Ἀγια-σαλούκ καὶ Ajazlik (Chandler III. σ. 259) ἤτοι «Ἁγιον Θεολόγον» ὡσαύτως αὐτὴν μετεκάλεισαν⁵.

Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνήκουσι καὶ δύο μεγάλοι τῆς Ἐκκλησίας ἄνδρες, ὁ ἀπὸ Ἐφέσου Ἰωσήφ ὁ Πατριάρχης, ὁ ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1439 ἀποθνῶν καὶ ἐν τῷ ἐκεῖ νῶ τῆς S. Maria Novella ταφείς⁶, καὶ ὁ μέγας τῆς ὀρθοδοξίας ὑπερμαχος Μάρκος ὁ Ἐφέσου (1450)⁷, οὗ τὴν μνήμην ἡ Ἐκκλησία τελεῖ τῇ 19 Ἰανουαρίου⁸. Μετὰ τὸν Ἰωσήφ ἀναφέρεται Ἰωάσαφ (πρβλ. Συροπούλ. Ἱστορία τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου II 27. 33. III. 3.)

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, μὴ ζητήσετε πλέον τὴν ζωὴν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν παρελθόντων αἰώνων! Τὰ ἐναπομείναντα ἐρείπια χρησιμεύουσι πρὸς ἀνέγερ-

¹ Πατρὸλ. Migne. τόμ. 133. σ. 964. Τὴν συγγραφὴν τούτου ἰδὲ καὶ ἐν τέλει τοῦ Προσκυνηταρίου Βενιαμίν. Παράρτημα Β'. σ. ι'.—ιβ'. ἐν αὐτῷ σημειοῦται ὅτι κατὰ τινας οὕτως ἤκμασε περὶ τὸ 1250.

² Δούκ. ἐκδ. Βόν. σ. 81. Tournefort. III σ. 576 Chandler I. σ. 259. Ἀπορον ἀληθῶς πῶς ὁ κ. Λάμπρος (Παρνατ 1878 σ. 578) περιγράφων τὴν δι' Ἐφέσου διέλευσιν τοῦ φοβεροῦ τούτου κατακτιητοῦ, ὃν οἱ Ἱστορικοὶ «δεινὸν κατακλυσμὸν» ἀποκαλοῦσι (Δούκ Βόν. σ. 81) φρονεῖ ὅτι οὗτος δὲν ἐπέφερε μεγάλαν καταστροφάς.

³ Ἐκδ. Βόν. σ. 81. Chandler. I. 259. Tournefort. III 576.

⁴ Tournefort III. σ. 578.

⁵ Ὁ Brun μόνον (1678) λέγει ὅτι Aja Suluk σημαίνει ναὸν τῆς Σελήνης ἢ τῆς Ἀφροδίτης (σ. 29).

⁶ Κατ' Αὐγουστον τοῦ 1900 ἐπεσκέφθμεν καὶ εἶδομεν τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου εἰκόνα αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπιγραφάς. Πλεῖονα μετ' εἰκόνας τούτου ἰδὲ Δελτίον Χριστ. Ἑτ. Δ'. 1904 σ. 43 πρβλ. καὶ il Rosario. Mémoire Doménicane 1898 N° 924 σ. 295.

⁷ Πατρ. Migne. τόμ. 116.

⁸ Γνωστὸν ὅτι ἡ Μητρόπολις τοῦ νῦν Ἐφέσου ἐστὶν ἡ Μαγνησία ἢ ὑπὸ Σιγύλῳ· ἐν τῷ Μη-

σιν τῶν νέων ιδίως τεμενῶν, τῆς νέας ταύτης περιόδου τῆς πόλεως, οἱ δὲ κά-
τοικοι κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ις'. καὶ ιζ'. αἰῶνος διασπείρονται, ὅπου τις ἡδύ-
νατο καὶ ιδίᾳ εἰς Νεάπολιν τὴν καὶ Νέαν Ἐφεσον καὶ Scalanova ἐπικληθεῖσαν¹.

Οἱ περιηγήται τοῦ ις', ιζ'. καὶ ιη'. αἰῶνος ἐπισκεπτόμενοι τὴν Ἐφεσον
εὐρίσκουσιν ἐρείπια πλέον ἢ πόλιν.

Ὁ Tavernier τῷ 1630 ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἐφεσον λέγει ὅτι αὕτη ἀδὲν ἔχει
πλέον ὅψιν πόλεως· «τὰ πάντα ἐρείπια, οὐδεμία οἰκία» (I. σ. 81).

Ὁ Spon τῷ 1675 (I. σ. 274) «οὐδεὶς, λέγει, πλέον εὑρηται ἐν Ἐφέσῳ δυ-
νάμενος νὰ ἐννοήσῃ τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου διότι καὶ οὐδεὶς
πλέον ἐκεῖ Χριστιανὸς εὑρηται» (I. σ. 336).

Ὁ Brun τῇ 10 Ὀκτωβρ. 1678 ἐπισκεφθεὶς ταύτην, λέγει ὅτι ἡ Ἐφεσσος
παριστᾷ «λυπηρὸν θέαμα» οὐδὲ πιστεύει ὅτι εἰς τὸν κόσμον εὑρηται πόλις παρου-
σιαζουσα ἐνδοξότερα, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως τόσον ἀξιοθρήνητα ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου
αὐτῆς μεγαλείου (σ. 29).

Ὁ Tournefort (1702) «εἶναι νὰ θρηνήσῃ τις λέγει πῶς κατήντησε σήμερον
ἡ Ἐφεσσος, ἡ ποτὲ ἐνδοξὸς πόλις» εὐτυχῶς ὅμως εὐρίσκει 30—40 Ἑλληνικὰς
οἰκογενεῖας, αἵτινες, ὡς πρὸ αὐτοῦ παρετήρησεν ὁ Spon, δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐν-
νοήσωσι τὴν πρὸς αὐτοὺς σταλεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου². Οἱ δὲ πτωχοὶ οὗτοι
Ἕλληνες κατοικοῦσι λέγει μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἐρείπίων, ἐν
τῷ ἐκεῖ ὕδραγωγείῳ κλπ. (III σ. 563).

Ὁ Pococké τῷ 1730 (III σ. 3) ἐπισκεφθεὶς τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια λέγει, ὅτι
τόσον κατὰ γράμμα ἡ προφητεία τῆς Ἀποκαλύψεως ἐπληθύνευσεν, ὅτι θέλει μετα-
κινήσῃ ἀπ' αὐτῆς τὴν λυχνίαν, ὥστε δύο λεύγας μακρὰν οὐδεὶς Χριστιανὸς εὐρί-
σκεται (III. σ. 67).

Ὁ Chandler τῷ 1764 ἀναφέρει, ὅτι τὸ Ajasaluck κατοικεῖται ὑπὸ τινων
Τουρκικῶν οἰκογενειῶν (I. 250) καὶ ὅτι οἱ ἐν αὐτῷ Ἕλληνες ἔχουσι φθάσει εἰς
τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς ἀθλιότητος, καὶ ὅμως καίτοι βεβουλισμένοι εἰς ταύτην,
ἔχουσι συναίσθησιν τῆς ἑαυτῶν καταγωγῆς καὶ θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ἀπολύτως εὐτυ-
χεῖς κατοικοῦντας εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου αὐτῶν μεγαλείου! Τούτων οἱ μὲν

τροπολιτικῶς δὲ νῆαυ ταύτης εὑρηται εἰκὼν Μάρκου τοῦ Ἐφέσου 1875, περὶ ἣν ἀναγινώσκωμεν :

«Ὁ φωνῆς ἐκείνης μακαριστῆς, ὅτι ἐν συνόδῳ ἀθετούντων διαναστάς ὁ Μάρκος τὸ Πνεῦμα
πανσόφως διετράνου ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ μόνου ἐκπορευόμενον.

Δαπάνη τῶν μελῶν τῆς ἐνταῦθα φιλοπτώχου ἀδελφότητος πρόνοια. Ἐν Σμύρνῃ 1875 ὑπὸ
Κωνσταντίνου Ν. Βιζυροπούλου Ζωγράφου.»

Ὡταύτως εἰκὼνα τοῦτου ἰδὲ ἐν τῷ Θεολογικῷ Ἀθνασίῳ τοῦ Παρίου, ἐν ἣ παρίσταται ὁ
Πάπας Εὐγένιος πίπτων πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἀναφανῶν τὸ «Ἰοῦ Ἰοῦ φίλοι φράτρες ἐποιήσα-
μεν οὐδὲν» (πρὸλ. καὶ Μ. Οἶκον περὶ τῶν Ο' τόμ. Δ'. σ. 791).

Ἀκολουθεῖ δὲ αὐτοῦ συνετάχῃ ὑπὸ Νικοδήμου τοῦ Ἀθωνίτου δαπάνη τοῦ Σ. Μητροπολ.
Ἐφέσου Ἀγχιθαγγέλου τοῦ Μάγνητος Σμύρνῃ. 1873.

¹ Εἰκὼνα καὶ περιγραφὴν ταύτης ἰδὲ κατὰ τὸν Tournefort II. σ. 578

² Ὁ Spon ἀναφέρει ὅμως καὶ ὅτι οὐδεὶς ἐκεῖ Χριστιανὸς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ὑπῆρχεν.

κατοικοῦσιν εἰς ὑπόγεια μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομημάτων, ἕτεροι ὑπὸ τὰς στοὰς τοῦ σταδίου, καὶ ἄλλοι εἰς τοὺς τάφους τῶν ἐκυτῶν προγόνων (I. 287).

Ἐκ τοῦ χειρογράφου δὲ Εὐαγγελίου τοῦ φυλαττομένου ἐν τῷ ἐν Σμύρῃ ναῷ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου πληροφορούμεθα ὅτι τῷ 1779 Μητροπολίτης Ἐφέσου ἦν Μελέτιος ὁ Πετροκόκκινος, καλλωπίσας τὸ ἱερὸν τοῦτο Εὐαγγέλιον, ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενος καὶ ὡς κτίτωρ τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Βασιλείου (:)

Περὶ τὸ 1780—1798 Ἐφέσου ἦν ὁ λόγιος Σαμουήλ, ἀδελφὸς τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου Χαντσερῆ¹.

Περὶ δὲ τὸ 1810 ὁ ἀπὸ Λαρίσσης Διονύσιος ὁ Καλλιάρχη, εἰς ὃν ἀνῆκε ὁ λαμπρότατος τῶν Πατριαρχικῶν σάκκων (Τιβεριάδος θάλασσα), ὃν δις τοῦ ἔτους οἱ Πατριάρχαι ἀμφιέννυνται (κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τὸν ἑπτερινὸν τοῦ Πάσχα²).

Ὁ Prokess (Denkwürdigkeiten. II. 81) κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1825 μετὰ 3 συντρόφων (σ. 81) καὶ 13 ὥρων ἐπίπονον ἱππασίαν (σ. 90) ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἐφεσον λέγει ὅτι ἀτελείωτον σιγὴν εὔρε ὑπεράνω τῶν ἐρείπιων καὶ οὐδεμίαν ἀνθρωπίνην ὑπάρξει εἰς τὰ περὶ εἶχε φαινετο, εἰ μὴ φωλαὶ Πελαργῶν καὶ 6 οἰκογένειαι τὸ πλεῖστον Μαύρων, οἵτινες διέμενον ἐκεῖ ὡς φύλακες κατὰ τῶν ἐκ Σάμου ἐπιδρομέων (σ. 90. πρὸς. καὶ ἐπιδρομὴν τούτων σ. 122). Αἱ ὀλίγαι Ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι εἶχον ἤδη, λέγει, ἐξολοθρευθῆ. Μεταξὺ τῶν ἐρείπιων ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κατῴκει νομάς τις ὑπὸ τὴν ἐκυτοῦ σκηνὴν (σ. 93).

Τοιαύτη ἦν ἡ κατάστασις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην.

Ὁ Texier ὁ τῷ 1842 τὴν Ἐφεσον ἐπισκεφθεὶς λέγει ὅτι μόνον τῶν κοράκων, τῶν γλαυκῶν καὶ τῶν λοιπῶν πτηνῶν τῆς νυκτὸς αἱ φωναὶ εἰσὶν οἱ πρῶτοι χειρετισμοὶ τοῦ ξένου τῆς Ἐφέσου (II. 278).

Πόσον ὁμῶς συγκινητικὴ δὲν ἦτο ἡ ὁμιλία τοῦ γέροντος Χατζῆ-Γεώργη, εἰπόντος εἰς αὐτόν, ὅτι ἀπὸ ὅλα τὰ ἐνδοξα ἐρείπια, ἡμεῖς μόνον οἱ ὀλίγοι Χριστιανοὶ διαμένομεν πλέον ἐνταῦθα (αὐτόθι).

Περὶ τῶν ζωντανῶν τούτων ἐρείπιων, ἦτοι περὶ τῆς νῦν Ἐφέσου, κατωτέρω ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ ὁ λόγος ἡμῖν ἔσται.

¹ Ν. Κωστή, Σμυρναϊκά Ἀνάλεκτα τεύχ. α'. σ. 96. Εἰς τοῦτον πιθανῶς ἀνῆκεν ἡ ἐν τῷ Χριστ. Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 5 πένθιμος Ποιμ. Ράβδος. (Κατάλογ. Χριστ. Μουσ. σ. 42).

² Ἐπὶ τοῦ σάκκου τούτου ἀναγινώσκωμεν « Ὑπῆρξε κτήμα αἰοδίου Ἐφέσου Διονυσίου 1810 Μαρτ. λ' καὶ ἐπισκευάσθη ἐπὶ τῆς Πατριαρχίας Διονυσίου τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως 1888 » (φωτογ. 3449—3450). Εἰκόνα τούτου ἰδὲ Ἡμερ. Ἑθνικῶν καὶ Φιλ. Καθίδρου. 1906 σ. 116. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ σάκκος οὗτος ἐστὶν ἔργον αὐτῆς τῆς ἀδελφῆς τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου Διονυσίου. Εὐφημον λόγον περὶ τοῦ Μητροπολίτου τούτου ποιεῖται ἡ ἀνωνώμως ἐκδοθεῖσα « Ἀπολογία ἱστορικὴ καὶ κριτικὴ κατὰ Ν. Δούκα » 1815, ἥτις κατὰ τὰ Σωζ. Φιλ. Οἶκ. Α'. σ. 10'. συνεγράφη ἐν Πίζῃ ὑπὸ Ἱγνατίου Μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας ἐξ Ἀρτῆς πρότροπῃ Κυρίλου τοῦ ς'.

³ Ἐν γένει κατάλογον τῶν Ἐπισκόπων Ἐφέσου ἰδὲ Le Quien. Oriens Ghrist. I. σ. 672—696.